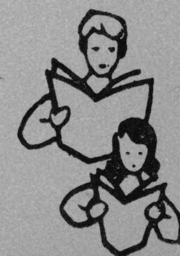
VICTOR HUGO

VERSURI

Biblioteca școlarului

VICTOR HUGO

VERSURI

Prefaţă şi note finale de

N. N. CONDEESCU

EDITURA TINERETULUI

PREFAȚĂ

Prin viața sa îndelungată (1802—1885), Victor Hugo a fost martorul celor mai multe evenimente din Franța veacului trecut. S-a născut în anul cînd Napoleon Bonaparte, prim-consul, pregătea instaurarea imperiului și a închis ochii în ajunul frămîntărilor politice dezlănțuite de manevrele generalului Boulanger cu scopul de a răpune Republica a III-a. A văzut, între timp, restaurația Bourbonilor (1815—1830), revoluția din 1830 care a adus după sine regimul burghez al lui Ludovic-Filip, așa-numita „monarhie din iulie" (1830—1848), perioadă de consolidare a societății capitaliste, revoluția burghezo-democratică din februarie 1848 și insurecția din iunie a proletariatului parizian, a fost martorul proclamării Republicii a II-a, gîtuită în curînd de Ludovic-Napoleon Bonaparte, după prăbușirea căruia, Comuna din Paris (1871) a însemnat o încercare, prima în istoria omenirii, de dictatură a proletariatului.

Victor Hugo a trăit deci în perioada cînd burghezia franceză, devenită clasă dominantă prin Revoluția de la 1789—1794, statornicea orînduirea capitalistă, zdrobind sau atrăgînd de partea sa resturile feudalității și imprimînd producției industriale prin mașinism, un ritm nemaivăzut pînă atunci. Dezvoltarea industriei înmulțea însă proletariatul care, în timpul lui Ludovic-Filip de Orléans (1830—1848), începe lupta împotriva burgheziei exploatatoare prin răscoala mătăsarilor din Lyon (1831). Insurecția proletară din iunie 1848 a

înspăimîntat burghezia franceză, care a înroşit baricadele Parisului cu sîngele a mii de muncitori. Creşterea mişcării muncitoreşti a determinat pe reprezentanţii capitalului să sprijine pe amatorul de dictatură, proclamat împărat în 1852 sub numele de Napoleon al III-lea. Comuna din Paris a arătat că lupta de clasă se dezvoltă continuu „pentru a răsturna bazele dominaţiei de clasă“ [1]. De data aceasta, mandatarul burgheziei, însărcinat cu restabilirea „ordinei“ capitaliste, a fost Adolphe Thiers. Îşi făcuse ucenicia de călău al muncitorimii încă de pe timpul domniei lui Ludovic-Filip, în calitate de ministru de Interne. În 1871 a preferat să înăbuşe în sînge Comuna decît să folosească armata împotriva invadatorilor germani. S-a dovedit o dată mai mult că burghezia nu cunoaşte patrie şi interes naţional, de cîte ori sacul cu aur îi este ameninţat.

Aceste frămîntări sociale se oglindesc şi în literatură. Romantismul care se afirmă în timpul restauraţiei a fost expresia aspiraţiei de a reînnoi literatura precum se reînnoise şi orînduirea socială prin nimicirea feudalismului. De la dorinţa de a crea altfel de opere decît cele clasice, izvorîte dintr-un dogmatism rigid, şi pînă la stabilirea unei estetici proprii romantismului a trecut vreme îndelungată. În lămurirea principiilor noii orientări în literatură, V. Hugo a jucat un rol de prim ordin. Mulţumită lui, romantismul s-a apropiat, în ultimii ani ai restauraţiei, de mişcarea politică burghezo-liberală şi a pus accentul pe libertatea artei, căreia i s-au subordonat toate celelalte tendinţe manifestate anterior: lirism, pitoresc, reînnoire a expresiei poetice şi altele. Libertate de inspiraţie

[1] Karl Marx, *Războiul civil din Franţa*, ed. P.M.R., 1948, pag. 101.

însemna nu numai descătuşare din regulile dogmatismului clasic, ci totodată şi modernism, apropiere de viaţă, reflectare a realităţii cu frumuseţile, dar şi cu hidoşeniile ei.

Hugo defineşte căile literaturii noi în prefaţa, cu un mare răsunet, la drama Cromwell. Libertatea literaturii însemna o tematică politico-socială, atitudine împotriva tiraniilor şi împilărilor, solidaritate cu popoarele angajate în lupta de eliberare naţională, de pildă, pe atunci, pentru poporul grec, care se răsculase împotriva jugului turcesc.

Contactul cu viaţa, cu lupta politică, împrospătează romantismul şi împinge pe un plan secundar tendinţele lui mai vechi : lirismul subiectiv, înclinarea spre analiza unor stări sufleteşti morbide, evadarea în trecutul îndepărtat al evului mediu — caracteristici ale unei literaturi reacţionare, expresie a ideologiei aristocraţiei feudale, deprimată de revoluţie şi de instaurarea orînduirii burgheze. Din acest soi de romantism, şcoala lui V. Hugo a reţinut doar exotismul, preţios prin aportul său la primenirea vocabularului limbii literare, prin pitorescul unor termeni noi.

După revoluţia din 1830, cînd drama romantică triumfă pe scenă cu pasiunile ei dezlănţuite, cînd se impune romanul istoric, cînd lirismul domină în poeme alături de pitoresc, principalii romantici se orientează, sub influenţa mişcării muncitoreşti în creştere, spre o tematică socială, dezvăluind în operele lor viaţa grea a poporului, starea mizeră a maselor muncitoare în contrast cu luxul şi dezmăţul burgheziei. La acest romantism umanitar au aderat atît V. Hugo, cît şi Vigny, Lamartine şi George Sand. Drepturile muncitorimii la un trai omenesc, drepturile popoarelor la pace şi libertate, stigmatizarea exploatatorilor şi tiranilor, iată subiectele acestei literaturi, care pune lirismul ro-

mantic în slujba celor mai arzătoare probleme sociale și politice ale timpului.

Cînd, prin lovitura de stat din 1851 a lui Ludovic-Napoleon Bonaparte, triumfă reacțiunea burgheză, acest romantism al progresului social este hulit în numele doctrinei diversioniste a „artei pentru artă", fluturată cu insistență de școala poetică a parnasienilor. În ultimii ani ai lui Hugo, simboliștii propovăduiau în continuare evadarea într-o poezie subiectivă, de visare, și refugiul, în ireal, departe de orice contingență cu lumea înconjurătoare. Falsul realism care s-a numit naturalism a practicat aceleași metode de sustragere de la problemele societății franceze contemporane. Într-adevăr, zugrăvirea vieții în mod fotografic, în amănuntele nesemnificative ale unei existențe rupte de ansamblul social, era un mod de a ocoli marile probleme ale timpului, ca lupta de clasă, exploatarea, colonialismul, despotismul și atîtea altele.

Realismul critic francez din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a avut tocmai meritul de a nu repudia aceste probleme. Urmînd exemplul lui Balzac, mari creatori ca Flaubert, Zola, Daudet și Maupassant au reflectat în operele lor atît evenimente de seamă ca revoluția din 1848 și războiul franco-prusac din 1870—71, cît și formele majore pe care le îmbracă acum lupta de clasă. În poezie și în roman, nimeni însă nu a ținut mai cu demnitate steagul literaturii militante împotriva dictatorilor și a nedreptăților sociale, pentru libertate și democrație, decît Victor Hugo.

*

Viața și activitatea lui Hugo sînt strîns legate de evenimentele politice care s-au succedat în Franța de-a lungul secolului al XIX-lea.

Fiu al unui ofițer superior din armata lui Napoleon I, și-a urmat tatăl în cîteva misiuni în Italia, mai tîrziu în Spania. A păstrat o vie amintire epopeii imperiale și a contribuit ca nimeni altul la glorificarea victoriilor militare ale lui Napoleon.

Sub restaurație însă, influența mamei sale i-a impus o adeziune trecătoare la Bourboni. Le-a cîntat în versurile primei sale culegeri, Ode și poezii diverse, *politica și sărbătorile dinastice, fapt pe care l-a regretat mai tîrziu. Apropierea de revista* Globul, *organ al romantismului liberal și înăsprirea regimului polițienesc al restaurației, care interzice în 1829 drama sa* Marion de Lorme, *desăvîrșesc ruptura dintre poet și Bourboni.*

Monarhia din iulie i se pare mai liberală, fiindcă zugrăvirea fără fard a tarelor unor suverani din trecut, în dramele Regele petrece, Maria Tudor *și* Ruy Blas, *nu întîmpinase opoziția cenzurii. Concepția poetului, care cîntase în* Orientale *eroismul grecilor în războiul lor de independență, concepția romantismului social de altfel, despre misiunea scriitorului, misiune de „mag", de vestitor al unui viitor luminos se cristalizează acum pe deplin. O găsim exprimată în poeme și în prefețele culegerilor de versuri începînd cu* Frunze de toamnă *și pînă la* Raze și umbre. *În 1841 este ales membru al Academiei Franceze și, cîțiva ani după aceea, este numit membru al Camerii pairilor.*

Adevărata participare a scriitorului la viața politică începe însă o dată cu revoluția de la 1848. Este ales atunci deputat în Constituantă și își pune candidatura la președinția Republicii a II-a. Plebiscitul trimite însă la Palatul Elizeului pe aventurierul Ludovic-Napoleon Bonaparte, ale cărui intenții dictatoriale sînt îndată denunțate vehement de Hugo. Iată de ce poetul se va afla în

fruntea listei de proscriși a doua zi după lovitura de stat din decembrie 1851, care îi adeverește prezicerile despre planurile dictatorului.

Din exilul petrecut în Belgia și mai ales în insulele arhipelagului anglo-normand (1851—1870), Hugo n-a încetat o clipă să denunțe opiniei publice mondiale regimul de jaf și corupție al lui Napoleon al III-lea. L-a demascat în vehementul pamflet Napoleon cel Mic *ca și în culegerea de satire* Pedepsele. *Exilul a maturizat geniul lui V. Hugo. Din această perioadă datează poemele lirice din* Contemplațiile, *prima serie din* Legenda veacurilor *și romanul social* Mizerabilii, *cea mai populară dintre scrierile lui.*

Căderea lui Napoleon al III-lea, învins la Sedan, redeschide lui Hugo porțile patriei sale, însîngerate de război. Poetul-cetățean a cîntat durerile și umilințele îndurate de popor și eroismul proletariatului parizian pe baricade în volumul de versuri Anul cumplit. *Ales deputat în Adunarea Națională, întrunită la Bordeaux, Hugo își depune mandatul în semn de protest împotriva manevrelor majorității reacționare, condusă de Thiers, grăbită să încheie o pace rușinoasă cu Germania și să înăbușe cu orice preț mișcarea muncitorească. În primii ani ai Republicii a III-a, ca membru al senatului, V. Hugo a cerut cu insistență să se acorde comunarzilor amnistie. Tot acum, în ciuda vîrstei înaintate, elaborează cîteva din marile sale opere: alte două serii din* Legenda veacurilor, Arta de a fi bunic *și încă două, trei volume de versuri, precum și romanul istoric* Nouăzeci și trei.

Moartea survine în 1885. I s-au făcut funeralii naționale și a fost înmormîntat într-o criptă a Panteonului din Paris, alături de înaintașul său Voltaire.

Drame și romane

Teatrul clasic din vremea restaurației, cîrpit cu petice desprinse din tragediile lui Corneille, Racine și Voltaire, nu mai satisfăcea gustul noului public burghez, care cerea reprezentarea unor subiecte mai apropiate de aspirațiile și tendințele epocii sale, mai multă mișcare, culoare și energie. Mulțumită marilor creații ale lui Shakespeare, în teatrul englez aceste principii se întronaseră de peste două secole. În Germania, dramele istorice ale lui Goethe și Schiller înfăptuiseră un teatru național cu adînci rădăcini în istoria și tradițiile poporului german. În Franța însă, fidelitatea față de poetica clasicismului impunea cu perseverență pe Ahile și pe Leonida ca protagoniști de tragedii, dînd opere șterse, lipsite de culoare locală.

Golul acesta, adînc resimțit de tînăra generație de scriitori, ridicată între 1820—1830, a fost acoperit de încercările lui Alexandre Dumas, ale lui Vigny, ale lui Musset, dar nimeni nu a reprezentat mai strălucit drama romantică, plină de avînt, de idei generoase și de poezie ca Hugo. Piesele sale, începînd din 1827 cu drama Cromwell *și apoi cu succesul răsunător din 1830 a lui* Hernani, *au îndeplinit un rol de seamă în mișcarea romantică din decada 1827—1838. Ele au adus în teatru o formulă nouă, mai aptă a exprima năzuințele și frămîntările vremii.*

Romantismul liberal de la sfîrșitul restaurației, romantismul umanitar, propriu epocii monarhiei din iulie, au lăsat urme adînci în teatrul lui Hugo, care, sprijinit pe melodramă, o depășește prin poezie și îndeosebi prin conținut. Eroii săi tineri sînt însuflețiți de idei mărețe: lupta împotriva

tiraniei, ca în Cromwell *și* Hernani, *patriotismul cald ca în* Ruy Blas *și* Burgravii, *demascarea imoralității ca în* Lucreția Borgia.

Dramele sale au tîlcul lor social și politic, le străbate un suflu antimonarhic ca în Regele petrece *și* Ruy Blas, *personajele odioase sînt totdeauna mari feudali, eroii pozitivi adesea oameni din popor. Ruy Blas a fost conceput ca o întruchipare a capacității politice a maselor populare, iar* Torquemada, *scrisă în exil, reamintea crimele Inchiziției, pe urmele căreia năzuia să meargă din nou biserica oblăduită de uzurpatorul Ludovic-Napoleon Bonaparte.*

Construcția antitetică a personajelor sale sau antiteza între două personaje, atît de caracteristică lui Hugo, servește adesea să sublinieze două laturi ale aceluiași suflet, două atitudini opuse, manifestate în două ființe : Triboulet din Regele petrece *este un bufon de curte, dar totodată un părinte plin de afecțiune delicată față de unica lui fiică ; Marion de Lorme își răscumpără prin iubire curată trecutul ei aventuros ; Lucreția Borgia, asasină, se umanizează prin iubirea ei de mamă ; lui Ruy Blas, omul din popor cu sufletul cinstit, i se opune intrigantul Don Salluste.*

Dramele lui Hugo au desigur și scăderi, în primul rînd elementele de melodramă care, în 1843, au atras căderea Burgravilor. *Melodrama, continuatoare a dramei burgheze din secolul al XVIII-lea, specula situațiile „tari" din dramă și exagera tonul declamator al tiradelor ei. Trădătorul intrigant și persecutor al inocenței nu lipsea niciodată din astfel de piese. Sforile trase de el vîrau dihonia în familii, împiedicau fericirea tinerilor și ruinau pe părinți. Fără a disprețui subiectele moderne, melodrama avea deosebită predilecție pentru cadrul istoric, ceea ce îi îngăduia să recurgă la arsenalul ei favorit de mijloace în stare să comunice spectatorului fiorul groazei : castele cu ascunzișuri întunecoase, la nevoie și cu stafii, otrăvuri, pumnale, atrageri în cursă, răpiri. Oricum, nevinovăția se dezvăluia pînă la sfîrșit, dreptatea triumfa, iar intrigantul era demascat și piesa se termina cu bine, spre satisfacția spectatorilor, care plecau ștergîndu-și lacrimile și potolindu-și bătăile inimii.*

Antony *al lui Alexandre Dumas poate fi considerat drept capodopera genului. Dar și Victor Hugo a filtrat multe elemente din melodramă. Sînt trădători și în dramele lui Hugo, care, din diverse motive, se pun de-a curmezișul fericirii unei perechi serafice de tineri : de la ducele de Silva din* Hernani *și pînă la diabolicul Don Salluste de Bazan din* Ruy Blas. *Nici V. Hugo nu a putut evita influența efectelor melodramatice : castele pline de mistere, ca cel al lui Silva și al Burgravilor, otravă ca în* Hernani, Ruy Blas *sau* Lucreția Borgia.

Psihologia personajelor lui Hugo păstrează și ea ceva din simplismul melodramei : mai întîi tînărul îndrăgostit, un romantic tip 1830, transpus oriunde în istorie. Este tînărul de origine obscură cu viața zbuciumată, fără mult simț practic, visător și melancolic, trăind numai pentru iubirea lui exaltată căreia îi sacrifică totul și mai ales viitorul tocmai cînd acesta începe să-i surîdă. Alături de el ființa iubită, angelică, gata și ea să sacrifice pentru dragoste avere, trai tihnit și convenții sociale. Identitatea nesigură a unor personaje este altă trăsătură melodramatică : principalii protagoniști se deghizează, adesea își schimbă personalitatea, dar nu sufletul, și nici mentalitatea.

Aceste defecte mărunte și stereotipizări, supărătoare doar la analiză rece, nu le întunecă însă strălucirea. Cîte calități nu le răscumpără ! Avînt tineresc, sentimente înălțătoare, exprimate cu acea

poezie cuceritoare, devenită limbajul natural al lui Hugo. Eroii lui nu pot trăi fără iubire, pe care știu s-o asocieze atît de frumos cu natura binefăcătoare, adesea complice. Doña Sol și Hernani, Marion de Lorme și Didier, Regina și Otbert revarsă atîta poezie în exprimarea iubirii lor, încît versurile lor melodioase își păstrează și astăzi prospețimea. Dar iubirile romantice din teatrul lui Hugo au și valoarea unor proteste împotriva căsătoriei burgheze, întemeiată numai pe interes meschin, denunțată vehement, cîțiva ani mai tîrziu, în Manifestul Partidului Comunist.

Neverosimilitățile, procedeele convenționale și loviturile de teatru, care schimbă radical situația cînd te așteptai mai puțin, sînt estompate așadar de calitățile incontestabile ale dramelor sale. Critica curajoasă a vechilor rînduieli feudale, măiestria poetică, pitorescul culorii locale, credincios reconstituite, faptele de eroism, iubirea trecînd învingătoare peste piedici și prejudecăți, — iată prin ce s-a impus opera dramatică a lui Hugo, devenită model pentru primele noastre dramatizări istorice Răzvan și Vidra, Despot-Vodă *și cele care le-au urmat.*

*

Pentru milioane de cititori Victor Hugo a fost și a rămas autorul Mizerabililor. *Publicase înainte* Han d'Islande *și* Bug-Jargal, Notre-Dame de Paris *și* Claude Gueux. *iar după capodopera din 1862,* Oamenii mării, Omul care rîde *și* Nouăzeci și trei. *Oricare va fi fost genul de roman ilustrat de Hugo, un fir roșu străbate însă toată creația sa — preocuparea pentru problemele sociale. Romanul a fost pentru Hugo într-adevăr o armă de luptă pentru progresul omenirii, așa cum înțelegea el acest progres.*

Un roman satanic ca Han d'Islande *arată că omul izolat de societate, individualist, devine o fiară, un monstru.* Bug-Jargal *inspiră simpatie față de negrii din Haiti răsculați pentru a-și dobîndi libertatea.* Notre-Dame de Paris *este un roman istoric, măiastră reînviere a Parisului din a doua jumătate a secolului al XV-lea. Totodată, însă, povestea unui preot abject, Claude Frollo, și fresca unor mișcări populare, arătînd atît capacitatea autorului de a zugrăvi mulțimi fremătătoare, cît și convingerea lui despre forța copleșitoare a maselor.* Oamenii mării, *operă scrisă la Guernesey, este un imn ce slăvește puterea omului, inteligența lui în lupta împotriva forțelor naturii.* Omul care rîde, *Gwynplaine — copilul mutilat de exploatatorii lui pentru a-l transforma în clovn — este o pledoarie pentru copiii exploatați, lipsiți de căldura unui cămin, revoltații sociali de mai tîrziu.* Nouăzeci și trei *este construit pe o controversă politică : revoluționarul cu sentimente umane, patriot luminat, dar cu tendințe de indulgență, opus revoluționarului doctrinar și intransigent neclintit în respectul mai mult al literei decît al înfăptuirii unui ideal cu care s-a identificat trup și suflet : Gauvain de o parte, Cimourdain de alta.*

Oricîte frumuseți de concepție sau de realizare ar întruni aceste romane, nici unul nu poate sta alături de Mizerabilii, *una din marile opere ale literaturii universale prin problematica lor socială, prin tematica lor complexă și arta captivantă a narațiunii. Mai multe romane într-unul : nenorocirile Fantinei, care încă o dată pune în discuție vina societății capitaliste în decăderea morală a femeii, idila dintre Marius și Cosette ; banda de tîlhari și asasini cu care „lucra" Thénardier, toate legate de povestea lui Jean Valjean, fost ocnaș, renăscut sufletește, dar respins totodată de societatea burgheză la marginea căreia este silit să*

trăiască ; ca decor, imperiul prăbuşit la Waterloo, restaurația și efervescența de idei din vremea lui Ludovic-Filip, cînd socialismul utopic oferă o doctrină, încă confuză, proletariatului care lupta împotriva burgheziei. Copilul-erou Gavroche va rămîne simbolul acestui proletariat tînăr şi eroic, gata să moară pe baricade în apărarea libertății sale.

Cele mai multe capitole din partea a IV-a sînt consacrate acestor baricade înălțate în 1832 de-a curmezişul străzilor St. Denis, St. Antoine şi al altor străzi vecine, de proletariatul parizian, silit de creşterea exploatării, a mizeriei şi de îngrădirea libertăților cetățeneşti să recurgă la violență. Burghezia, profitoare a revoluțiilor anterioare, este incapabilă să rezolve cea mai stringentă problemă a monarhiei din iulie — continua adîncire a stării de mizerie a proletariatului. Revoluțiile sociale îşi au deci justificarea lor, deşi, crede Hugo, clasa dominantă le poate evita prin concesiuni acordate claselor exploatate. În tot acest tablou epic al revoltei maselor pariziene, poporul apare pe primul plan ca un erou colectiv, iar cei mai buni reprezentanți ai săi ca luptători lucizi pentru o societate mai dreaptă.

Romanul demască cu elocvență justiția burgheză, apărătoare prin crime a proprietății private, neezitînd să dea ani grei de ocnă pentru furtul unei pîini, act desperat impus de foame.

Mai mult decît oricare romantic, Hugo a pus romanul în slujba creării unor raporturi sociale mai juste, mai umane.

Opera poetică

Ampla operă poetică a lui Hugo impresionează prin îmbogățirea necontenită a tematicii ei, iar în cadrul acesteia, prin reînnoirea fără preget a expresiei poetice. Şi în această latură a activității

lui, poetul s-a apropiat pe nesimțite de actualitate, de problemele sociale cele mai arzătoare ale vremii sale, pentru a nu le mai părăsi pînă la sfîrşitul vieții.

A început cuminte, conformist, cu ode de factură clasică şi de inspirație regalistă, în care însă apare făgăduința unui mare poet : o aptitudine deosebită de a sesiza pitorescul naturii însuflețite, ca în Ploaie de vară *şi posibilitatea de a reflecta în versurile sale frămîntările sociale ale timpului, aşa cum îşi exprimă dorința în* Poetul şi Revoluția.

Baladele *transpun în poezia franceză un gen ilustrat de romantismul german : prelucrarea poetică a unor teme de folclor. Ciclul cuprinde legende populare cu unele elemente fantastice, ca* Hora Sabatului *şi evocări istorice. Era, de data aceasta, o ieşire hotărîtă din lumea poetică a clasicismului, o manifestare de reînnoire, care va fi şi mai deplină în* Orientalele. *Culgerea aceasta a izbit pe contemporani prin capacitatea poetului de a reconstitui, cu o bogată imaginație, un mediu pe care nu-l văzuse niciodată. Pitorescul oriental-grecesc, turcesc, arab — la modă totodată în pictura romantică de atunci, la Delacroix mai ales — era creat de Hugo în culori violente, numai după lecturi, însă nu din dorința de a-şi exersa pana, ci pentru a-şi exprima simpatia față de popoarele în luptă pentru libertate* (Copilul, Canaris, Lazara, Bătălia pierdută).

Frunze de toamnă *şi următoarele trei culegeri de versuri vădesc din plin acest proces de îmbogățire tematică. Apare tema copilului — bucurie a căminului — (*Cînd intră copilaşul... *şi altele), preocuparea pentru misiunea poetului într-o Europă îngenuncheată de Sfînta Alianță a reacțiunii* (Prie-

teni, înc-o vorbă), *concepția despre poetul vestitor al viitorului mai bun (prima poemă din* Raze și umbre) *și altele.*

Oricît de mare poet s-a afirmat Hugo în culegerile sale din tinerețe, pînă în 1840, lupta politică urmată de exil i-a lărgit și mai mult orizontul poetic, i-a maturizat concepțiile și i-a impus o primenire a expresiei pentru care stau mărturie Pedepsele, Contemplațiile *și volumele următoare.*

Critica burgheză cea mai favorabilă lui Hugo reține din perioada maturității și bătrîneții poetului cel mult Contemplațiile, *parte din* Legenda veacurilor, Cîntecele străzilor și ale pădurilor *și* Arta de a fi bunic. *Iar ceea ce este mai valoros la Hugo — opera poetului militant pentru pace, democrație și progres, versul poetului-cetățean, care a denunțat fățărnicia artei pentru artă, exemplu viu de pană pusă în slujba unor idealuri înalte — este condamnat ca operă de partizan, coborîtă de pasiune politică.*

Napoleon al III-lea, înlăturîndu-l brutal ca pe un adversar prea violent, s-a compromis mai adînc în fața opiniei publice, decît o va face mai tîrziu prin greșelile lui politice. Ediția din 1872 a ciclului Pedepsele *a apărut cu o copertă de Daumier. Alegoria era deosebit de sugestivă: un vultur slăbănog — emblema plăpîndului imperiu al doilea — își dădea sufletul turtit de o carte,* Pedepsele, *prăvălită asupra-i de un trăsnet. Așa a și fost. Între satira* Nox, *noaptea loviturii de stat, și viziunea* Lux, *apropiata lumină a eliberării de sub tirania sîngerosului aventurier, cîteva zeci de poeme stigmatizează viața deșănțată a lui „Napoleon cel Mic" și a curtenilor săi hămesiți, aruncați ca hienele asupra Franței vlăguite.*

Curtenii aceștia erau epave ale vechii nobilimi feudale, dar mai ales afaceriști și clientela lor de

aventurieri, care alcătuiau împreună Partidul Crimei:

„...burghezi ce-s preoți, dugheana li-i altar,
De avuții sînt lacomi, de cinste n-au habar,
Iubesc grozav cuponul și renta minunată.
Pirați pe apa bursei cu cangea ridicată..."

Toți aceștia au votat la plebiscit, pentru Ludovic-Napoleon Bonaparte, deși știau că:

„Măsluitor nemernic, tîlhar de drumul mare,
El dijmuiește țara ca un corsar o mare".

Dar mulțumită dictaturii lui, investițiile și bursa nu se mai tem de „stafia roșie". Vesela viață *ridică satira la nivelul profețiilor răzbunătoare: opunînd într-o antiteză violentă mizeria muncitorimii din pivnițele de la Lille și petrecerile nesfîrșite de la castelul din St. Cloud, poetul conștient de menirea sa amenință pe jefuitori cu trăsnetul revoltei:*

„Tîlharii-aceștia scîrnavi, bandiți făr'de'ndurare(...)
Spun «Eh! Poetul! Fleacuri! El stă în nori» —
Da? fie.
Și trăsnetul stă-n nori."

Chemarea la revoltă împotriva dictatorului și a clicii lui revine în multe satire din ciclul Pedepsele. *Poetul avertizează că el și ceilalți exilați:*

„Nu vom lăsa poporul să cadă-n amorțire
Și vom chema mereu, cît vom avea simțire,
În ajutorul Franței în lanțuri și înfrîntă,
Ca și străbunii noștri, la răzvrătirea sfîntă;
Asupra tiraniei pornească toată firea;
Așa voim cu toții, așa ne e menirea..."

Contemplațiile *constituie cea mai voluminoasă culegere de versuri publicată de V. Hugo. Conține aproape toate poemele create după 1840 afară de cele satirice și epice. Le-a împărțit de aceea pe cicluri lirice. Cel mai bogat dintre acestea sînt elegiile din 1843 și anii următori, scrise după moartea Leopoldinei, fiica poetului.*

Poemul Scrisă în 1846 *este o prețioasă confesiune asupra evoluției ideologice a poetului sub influența frămîntărilor sociale și politice trăite, de la regalismul reacționar la democrația socialismului utopic : „Am trăit, am cugetat, cu lacrimi multe viața încet m-a îndreptat", mărturisește Hugo. Alte poeme cîntă natura, cîteva exprimă înțelegerea și durerea pentru suferințele celor mulți :* Melancholia și Ce-am văzut într-o zi de primăvară. *Astfel de poeme inspirate de romantismul social sînt mai puține la număr, însă întinderea lor, compasiunea sinceră exprimată acolo de poet față de traiul mizer al muncitorilor, roși de foame, boli și lipsuri, indignarea lui față de petrecerile zgomotoase ale bogătașilor, arată că V. Hugo era adînc preocupat de marea problemă care începea să se impună atenției scriitorilor cinstiți ai vremii : sărăcirea maselor active concomitent cu îngrămădirea averilor în mîinile cîtorva profitori, fenomen căruia K. Marx avea să-i dea, cîțiva ani mai tîrziu, explicația științifică. În aceste poeme protestatare, critica socială a poetului se ascute pentru a denunța foamea, „vampirul groaznic, (...) cu scîncete în gușă", care, „uscată și hulpavă, intră tiptil pe ușă" în orice cocioabă de proletar, pe cînd alături, alții „beau, petrec și cîntă și-s mulțumiți de viață"* (Melancholia). *Spărgătorul de pietre de pe șosea, fost erou al războaielor imperiului, trudește în zdrențe și este silit să-și scoată pălăria ciuruită cînd trece caleașca aurită a speculantului. „Dintre voi doi, îi spune cu amărăciune în glas poetul, hulit ești, iar el e venerat", reliefînd prin acest contrast nedreptățile orînduirii burgheze. Manifestarea cea mai neomenoasă a exploatării capitaliste era munca în fabrici a copiilor fără copilărie, ofiliți și îmbătrîniți înainte de vreme de atmosfera infernală în care trudeau :*

„Din zori în faptul serii făcînd, fără oprire,
În temniță, aceeași mișcare, în neștire,
Chirciți așa sub colții mașinii-ntunecate :
Un monstru rumegîndu-și masacrele în noapte.
Nevinovați în ocnă și îngeri în infern..."

De fapt Contemplațiile *sînt un vast tablou al tuturor frămîntărilor sufletești care au făcut să vibreze conștiința poetului înainte de exil și în anii de la Jersey, primul lui popas din insulele anglo-normande.*

Încă din 1845—1846, poetul compunea și bucăți epice. Va continua pînă la bătrînețe cînd seriile din 1859 și 1877 ale Legendei veacurilor *vor fi completate cu cea din 1883.*

În perioada clasică, crearea unei epopei naționale fusese o obsesie a scriitorilor vremii. Dar tot ce produceau ei în acest gen era dezolant de slab. Nici Voltaire, cu Henriada *lui, n-a izbutit să dea un echivalent francez al* Eneidei *sau măcar al* Ierusalimului eliberat. *Circula în privința aceasta o apreciere descurajantă : „francezul n-are cap epic !"* Legenda veacurilor *a demonstrat contrariul. Unitatea culegerii este de natură filozofică. Un poem sau un ciclu ilustrează o epocă din trecutul omenirii, un eveniment, o legendă caracteristică, un personaj. Ideea care leagă ciclurile este ridicarea treptată a omenirii din barbarie spre civilizație, din întuneric spre lumină, combătînd totdeauna aspru forțele sociale care căutau s-o țintuiască în umilință și suferință. Iată de ce, feudalii cruzi și tirani ai evului mediu : regii, împărații și*

papii din toate timpurile sînt prezentaţi în culorile cele mai întunecate, chemaţi în versuri tunătoare la judecata posterităţii. Eroismul medieval, pus în slujba celor slabi, cel al lui Roland şi Eviradnus, este glorificat, crimele bisericii în numele altarului stigmatizate cu elocvenţă tumultuoasă. Omul se dezvoltă neîncetat şi rezistă împilărilor. Arma lui este tot mai mult ştiinţa. Satirul, *una din perlele poeziei filozofice universale, cîntă această ridicare a omului împotriva Olimpului, a zeilor cu care l-au înspăimîntat asupritorii şi exploatatorii săi în atîtea veacuri de ignoranţă. Viitorul? Luminos prin ştiinţă şi tehnică. Aviaţia, cucerirea spaţiilor interastrale cîntată în poemul* În largul cerului, *i se pare lui Hugo simbolul omenirii fericite şi triumfătoare.*

Lira lui avea multe coarde. Iat-o pe cea a veseliei — culegerea Cîntecele străzilor şi ale pădurilor; *catrene în octosilabe cîntă voia bună în mijlocul naturii. Fiţi veseli, iubiţi, bucuraţi-vă de plăcerile curate ale vieţii, sfătuieşte poetul de şaizeci şi doi de ani pe tinerii săi cititori.*

În acest volum, deşi într-o formă glumeaţă, poetul ia o poziţie mai fermă împotriva războiului de agresiune, a gloriei militare chiar, pe care o cîntase pînă nu de mult din admiraţie faţă de Napoleon I. Poeziile Războiul *şi* În vin e adevărul *dezvăluie concepţia potrivnică războiului, a oamenilor simpli, care îşi dau seama cui aduc foloase masacrele puse la cale de împăraţi:*

„N-au ajuns ei să mă ştie,
De socot că-mi ţin de frig
Rănile din bătălie,
Care le aduc cîştig."

De acum înainte, condamnarea războaielor nedrepte va deveni una din temele majore ale poeziei lui V. Hugo.

După Comuna din Paris, geniul poetic al lui Hugo este tot mai profund. Evenimente contemporane sau bucurii intime îi inspiră poeme viguroase, optimiste. Este perioada cînd elaborează şi publică Anul cumplit *şi* Arta de a fi bunic. *Parisul asediat de trupele prusace, suferinţele îndurate de popor, avîntul patriotic, dîrzenia, curajul şi jertfa de sine a apărătorilor lui, lupta pe baricadele Comunei revoluţionare, admiraţia pentru înalta ţinută morală pe care o vădesc comunarzii în faţa plutoanelor de execuţie ale călăului Thiers sînt temele cele mai frecvente ale culegerii* Anul cumplit, *expresie a umanismului şi a sentimentelor democratice ale poetului.*

Bunic surîzător şi indulgent, iată cum ni se dezvăluie Hugo, bătrînul septuagenar, în volumul consacrat nepoţilor săi Jeanne şi Georges. Îşi cîntase copiii care îi umpleau de farmec căminul în anii 1825—30 şi regăseşte aceleaşi bucurii acum cînd îşi mîngîie nepoţii sau cînd îi dojeneşte blînd, convins că, sedus de gingăşiile lor, îi va ierta curînd. Pentru ei bunicul a compus poveşti minunate, ca Epopeea leului, *strînse în culegere, ca să le asculte şi alţi copii.*

Mereu alte versuri se adunau în mapele poetului. Le va publica în ultimele culegeri sau vor aştepta să apară postum. Versul era modul lui Hugo de a comenta, de a discuta, de a-şi depăna amintirile. A rămas pînă la sfîrşit „ecoul sonor", cum se numise el însuşi în primul poem din Frunze de toamnă.

*
* *

V. Hugo a fost un mare poet, desigur cel mai de seamă poet al Franţei. Dar ce a adus el oare nou în arta versurilor pentru a fi meritat oma-

giile contemporanilor și ale posterității? Prin ce și-a depășit confrații? De ce se impune tot mai mult ca un titan al poeziei?

Imensitatea operei sale și varietatea tematicii acesteia nu sînt singurele criterii ale aprecierii noastre. Arta scriitorului trebuie să stîrnească și imaginația. Hugo a făcut-o ca nimeni altul, prin puterea de sugestie a cuvîntului, prin darul său de vizionar, prin varietatea mijloacelor sale poetice, prin bogăția limbii sale, care a păstrat, în unele versuri, pecetea geniului său inventiv, creator.

Desigur, noutatea formei i-a fost într-o largă măsură impusă de noutatea tematicii. Caracterul popular, larg uman, al acesteia i-a asigurat o deplină comunicativitate, o elocvență în care procedeele de stil și bogăția vocabularului reliefează ideea sau sentimentul, departe de a le îneca în clarobscurul preferat de simboliști. V. Hugo și-a realizat pe deplin personalitatea în poezie, fiindcă a voit să fie el însuși; s-a eliberat de orice canon poetic, pentru a crea potrivit geniului propriu.

Posedînd în cel mai înalt grad darul viziunii poetice, Hugo reda totul în dimensiuni grandioase. Viziunile lui sintetice despre oameni și natură îi ridicau în față simboluri mărețe, de o intensă poezie. Contemplînd un promontoriu stîncos, care domina marea înspumată, cu piscul semeț învăluit în nori, Hugo are viziunea unui păstor plecat sub sarica lui mițoasă, purtînd pe capu-i o pălărie cu largi boruri. Dar ce păzește păstorul gînditor? „oile sinistre ale mării!“ Fiindcă spumele alburii s-au înfățișat poetului ca tot atîtea mioare, ce se adună la picioarele păstorului-promontoriu (poemul Păstori și turme din Contemplațiile). De la simbol la mit nu este decît un pas și V. Hugo a fost un creator genial de mărețe mituri, figuri sim-

bolice, chintesențe de momente istorice, ale unor fenomene naturale sau sociale. Poetul a reprezentat progresul omenirii, în care a crezut nestrămutat, în numeroase mituri, de la Satirul pînă la În pragul cerului, după cum tot prin mituri a preamărit cavalerismul medieval, condamnînd totodată feudalitatea. Situațiile și atitudinile cele mai personale îmbracă de asemenea, la Hugo, forma unor mituri. Există multă asemănare între Welf, castelanul semeț din Osbor (Legenda veacurilor), izolat în cetățuia lui de pe o stîncă a Rinului, de unde respinge atît amenințările cît și îmbierile împăratului și Hugo retras la Guernesey, la fel de ostil măsurilor polițienești, cît și surisurilor lui Napoleon al III-lea.

Concepția poetică a lui Hugo despre lume înclina spre panteism; totul i se părea însuflețit, totul participa la imensa viață universală. De aici, frecvența personificărilor în versurile lui. Valurile verzui ale mării, care se încolăcesc în jurul catargelor unei corăbii, surprinsă de furtună, nu sînt șuvoaie de apă, ci vipere perfide țîșnite din umbră ca să înăbușe bietul vas sub apăsarea inelelor lor vîscoase (Sărmanii din Legenda veacurilor). Este animarea unui element neînsuflețit. La Waterloo însă, cînd spaima intră în armata lui Napoleon și o risipește, Deruta apare deasupra-i cu fața ei lividă, răspîndind groază și transformînd pe viteji în lași (Ispășirea din Pedepsele). Este personificarea unui concept abstract.

Ca o reflectare a unei realități pline de contradicții, contrastul ocupă un loc de seamă în opera lui Hugo. Contrastul dintre sărăcie și lux, dintre hidos și angelic, dintre sublim și ridicul, dintre geniu și imbecilitate a izbit totdeauna pe poet. L-a simțit în coexistență peste tot în lume, uneori chiar în același om. Numeroase din personajele

sale din drame și romane sînt construite pe contraste psihologice sau sociale, de pildă Ruy Blas, valet și prim-ministru al Spaniei, cu vaste planuri de indiguire a decăderii patriei sale. În poezie, viziunea aceasta a contradicțiilor se exprimă prin antiteze, procedeul favorit al lui Hugo. Pedepsele *l-au folosit larg, adus în mod firesc de opoziția dintre popor și noii stăpîni, care i s-au impus cu de-a sila. Peste tot, umbre și lumini, alb și negru violent juxtapuse. De o parte, exilații trimiși în iadul Africii și întemnițații care își urneau cu greu ghiuleaua de picior, pe de altă parte petrecerile de la curte și surlele vînătorilor.*

În poezia lui Hugo, alăturarea de sunete este totdeauna melodioasă, sugestivă, ele trezesc cititorului o imagine, îl pregătesc s-o realizeze pe deplin. În Visul lui Booz, *tot din* Legenda veacurilor, *poetul evocă o priveliște nocturnă din Palestina biblică; este liniște, dar se simt ușoare adieri; adierile sînt exprimate nu numai prin cuvinte, ci și prin consoanele acestora, o extraordinară îngrămădire de șuierătoare, cum nimeni n-a mai putut obține în limba franceză, și totul, sens și sunet, se completează într-o unitate cu efecte extraordinare.*

Cînd istoricii literari burghezi caută să diminueze meritele poetice ale lui Hugo, sub cuvînt că n-ar fi destul de „discret", că n-ar estompa îndeajuns sentimentele, cum vor face decadenții de mai tîrziu, motivul nemărturisit este teama pe care le-o inspira versul său combativ, pus în slujba unui țel nobil — libertatea omului.

Opera lui Hugo are însă și limite. Astfel, mîndru de revoluția de la 1789 și conștient că îi este fiu spiritual, scriitorul n-a aprobat-o în tendințele ei radicale. Anticlerical și anticreștin, a rămas deist, voltairian într-un cuvînt. A urît dictaturile,

însă n-a văzut alt regim mai bun și mai drept decît democrația burgheză. Radicalismul mic-burghez al Republicii a III-a îl poate socoti printre precursorii săi imediați. A fost oricum mai mult decît un democrat; s-a crezut socialist și avea dreptate, însă socialist-utopic. N-a înțeles rolul revoluționar al proletariatului și nici capacitatea clasei muncitoare de a răsturna orînduirea capitalistă și a crea o societate nouă, socialistă. Contemporan al lui Marx, a ignorat socialismul științific. Nu și-a dat seama de procesul istoric care a determinat burghezia să-i acorde sprijin lui Napoleon al III-lea în instaurarea dictaturii. „Victor Hugo, scrie Marx, se mulțumește cu invective amare și spirituale la adresa autorului responsabil al loviturii de stat (din 2 dec. 1851, Ludovic-Napoleon Bonaparte). Evenimentul însuși apare la el ca un fulger din senin. În acest eveniment el nu vede decît acțiunea brutală a unui individ izolat și nu observă că atribuindu-i o forță de inițiativă personală, care ar fi fără precedent în istoria lumii, nu face decît să mărească, în loc să micșoreze, valoarea acestui individ (...). Eu, dimpotrivă, dovedesc că lupta de clasă *din Franța a creat împrejurări și condiții care au permis unui personaj mediocru și grotesc să joace un rol de erou."* [1]

Hugo și-a dat seama de existența contradicțiilor dintre proletariat și burghezie în sînul orînduirii capitaliste. Soluțiile lui — în discursuri ca și în Mizerabilii *— sînt însă cele ale paternalismului burgheziei liberale. Sărăcia, cocioabele, subnutriția și, o dată cu ele, lupta de clasă vor dispare ca prin farmec, crede Hugo, dacă se va răspîndi cultura*

[1] Karl Marx, *18 Brumar al lui Ludovic-Napoleon Bonaparte,* prefața la ed. a II-a din 1869.

și mica proprietate ! Cînd oricare proletar va avea căsuța și grădinița lui, plus o bibliotecă cu cărți sfătuitoare de bine, nu va mai face greve, nu se va mai gîndi să treacă orînduirea burgheză prin sabie și foc ! Și, cum exploatarea va continua să existe, patronul ideal, după Hugo, este Monsieur Madeleine, deghizarea burgheză vremelnică a lui Jean Valjean !

Deși unele trăsături ale educației sale burgheze și catolice au dăinuit, Hugo are meritul de a le fi șters și depășit. Tocmai de aceea opera sa își păstrează și astăzi actualitatea. Noi cinstim în Hugo pe scriitorul angajat în sensul progresului social și politic, care a exprimat ferm, mai ales după 1830, ideea că scriitorul trebuie să se facă ecoul epocii sale, să fie vestitorul unei lumi noi, să ajute cu pana lui la zămislirea acelui viitor însorit. A înțeles că popoarele urăsc războiul, iar regii își consolidează tronul pe nenorocirile mulțimilor, pe care le tîrăsc în măceluri groaznice. Partizan activ al luptei împotriva războiului, Victor Hugo a prezidat două congrese internaționale pentru pace. Deși n-a avut viziunea istorică a rolului Comunei, a militat însă constant împotriva dictaturii burgheziei și a tiraniei.

Hugo și-a dat bine seama de racilele orînduirii capitaliste, însă credea că ele se pot atenua prin reforme. Revoluția o admira, dar numai cînd era vorba s-o cînte în versuri, ori s-o proslăvească în paginile Mizerabililor. Pentru secolul al XIX-lea denunțările lui, cu răsunetul lor mondial, au adus totuși mari servicii cauzei proletariatului, celui francez, în primul rînd.

În vremea ocupației Parisului, hitleriștii au coborît statuia lui Hugo de pe soclu, i-au topit bronzul și l-au transformat în ghiulele. După război, reprezentanții băncilor și marii industrii

au așezat pe soclu... macheta unui automobil. Monumentul nepieritor al lui Hugo se înalță însă în conștiințele tuturor oamenilor cinstiți, care văd în marele scriitor francez nu numai un geniu al literaturii, ci și un cetățean luminat, un democrat sincer.

N. N. CONDEESCU

ODE ŞI BALADE

1826

PLOAIE DE VARĂ

Păducelul şi răsura,
Şi cimbura,
Crini şi trandafiri, crăiţe,
Vara (ce-anotimp superb e!)
Cresc în ierbe:
Flori cu fustele pestriţe.

Filomela cîntăreaţă
Se răsfaţă
Ciripind la umbră-n crînguri..
Cîntecele-şi viersuie:
Viersu-i e
Zvonul dulcelui ei gîngur.

Remi Belleau.

O, vino, seara-i răcoroasă,
Și a plouat în zori de zi :
Picioru-ți gingaș de mătasă
Pe mușchiul jilav s-o-nverzi.
În zbor trec paseri, prin poiene,
Zburlindu-și umedele pene...
Blagoslovită zburătoare !
Asculți cum vîntul lin murmúră,
Privești în cuibu-ți, stropi de bură
Ce pare că-s mărgăritare.

Iar cerul (ploaia nu mai cade)
Albastru va să se-nveșminte ;
Purcese huma grea de roade
Și prinsă parcă-n mreji de-argint e.
Pîrăul pajiștii-n vîrtejuri,
Rîu pentru un ceas, tîrăște vrejuri,
Șopîrle adormite cară.
Bătînd năvalnic la răstoace
El dintr-o pietricică face
Pentru furnici o Niagară !

Rostogolite-n repezi unde
Gîngănii fără vîsle nu-și
Mai află adăpost altunde
Decît pe-aripi de cărăbuși ;
Se-agață gîze ca-n ostroave
Pe ierbi, rătăcitoare nave.
Noroc de soartă că le scoate
Un pai din apele nefaste,
Oprind pe buză de prăpaste
Și plutitoarea lor cetate !

Șuvoaiele-au spălat nisipul
Și aburi către soare suie,

Umbrind părelnic zării, chipul,
Și zare parc-ar fi și nu e...
Prin văluri moi ce par să-nșele,
Ca niște năluciri de stele
Se iscă în lumină, vezi-i !
Din ceață, munții ; mii de stropi
Sclipesc precum după potop
Pe-acoperișele de-ardezii.

La ceasu-acest pe cîmpul jilav
Vom fi noi singuri... Vino ! Vrei ?
Pe brațu-mi lasă-ți brațul firav,
Să rătăcim pierduți sub tei.
Îi scade soarelui lumina...
'Nainte-a părăsi colina
O clipă plimbă-ți ochii-n jur :
Vezi, cu palate și bordeie
Cum într-același nimb scînteie
Orașul de-aur pe-un cer sur.

Vezi fumul, fir ce se dezleagă
Din hornuri ; ceața îl supune !
Acolo-i vreo soție dragă,
Sînt inimi resemnate, bune.
Și viața ce te-ntristă, vai ! E
Precum un soare după ploaie.
Vezi dar declinul său diurn :
Cuprins orașu-i de văpăi,
Ferești sclipesc : sînt ochii săi
Părînd ochi vii sub frunți de turn.

Vezi curcubeul cum se-ntrupă
Și-n aer se îndoaie ; iată-l !
Tezaur scump pe care după
Furtună ni-l păstrează Tatăl.

O, sfere veşnice, mereu
Mi-a dat îndemnuri duhul meu
Aripi la vrun seraf să cer,
Să pot afla spre care lume
Menit e acest arc să-ndrume,
Arc vast al unei punţi în cer !

In romîneşte de
ROMULUS VULPESCU

ORIENTALE

1829

COPILUL

Pe-aici trecut-au turcii. Ruină, jale, piatră.
Chios, cu vii vestite, e-o insulă deşartă.
Erau pe-aici alei, umbrare,
Şi-n valurile mării la Chios se-oglindeau
Podgorii şi palate, iar seara se vedeau
Dansînd uşor pe ţărm, fecioare.

Totu-i pustiu. Dar nu. Sub ziduri negre-un prunc,
Un grec cu ochii limpezi de un albastru-adînc,
Plecînd întristatu-i căpşor.
Ca adăpost şi sprijin avea un păducel,
Cu-o floare mare, albă, scăpată ca şi el
Din iureşul pustiitor.

Copil desculț ce umbli pe stînci cu colții aspri,
Ce-ar trebui să-ți dărui ca-n ochii tăi albaștri
Cît unda și cerul de mai,
Un fulger să-ți alunge, cu joc și fericire,
Toți norii de pe-azurul din umeda-ți privire,
'Nălțîndu-ți căpșorul bălai ?

Ce vrei, copile, spune-mi, ce vrei ca să-ți ridici
— Uitînd o clipă jalea — pe umerii tăi mici
Aceste plete lucitoare,
Ce nemiloase foarfeci nicicînd n-au cunoscut
Și răvășite astăzi pe frunte ți-au căzut,
Cum cade salcia plîngătoare ?

Ce poate să-ți alunge cețoasa deznădejde ?
Să-ți dau un crin albastru ca ochii tăi — ce crește
Pe lîngă fîntîni, în Iran ?
Sau fructul tubei — arbor gigantic, legendar,
A cărui umbră deasă n-o trece-un armăsar
Nici într-o sută de ani ?

Ca să-mi surîzi, vrei poate o pasăre să-ți caut
C-un viers atît de dulce, parc-ar avea un flaut
Ori țiteră ascunsă-n gușe ?
Ce vrei ? Un fruct, o floare, vrei pasărea măiastră ?
— Ba vreau — mi-a spus copilul, rotind privirea-albastră —
O pușcă și cartușe !

In romînește de
VERONICA PORUMBACU

FRUNZE DE TOAMNĂ
1831

CÎND INTRĂ COPILAȘUL...

Cînd intră copilașul e rîs și bucurie
Și dulcea lui privire se oglindește vie
În ochii tuturor.
Și cea mai tristă frunte și mai împovărată
Se descrețește, pruncul curat cînd se arată
Zîmbind gînguritor.

De-i primăvară-n floare sau de-i noiembrie-afară
Și ne-ncălzim cu toții la flacăra sprințară
În sobă scăpărînd,
Copilu-aduce viața cu el, ne luminează
Și-l alintăm și rîdem, iar mama-l priveghează
Cum calcă, tremurînd.

Ades privind în sobă al flăcării răsuflet
Vorbim de cer, de țară, poeți, sau de vreun suflet
Ce-și 'nalță ruga sus.
Cînd intră el, adio și patrie, și slavă
Și toți poeții lumii ! Și vorba noastră gravă,
Zîmbind, i s-a supus.

O, dacă aurora, cînd noi visăm în noapte
Și ascultăm cum unda prin trestii plînge-n șoapte
Și-aprinde-al ei fanar,
Lumina ei deodată deșteaptă vii fanfare
De clopote și pasări țîșnesc din zare-n zare
Pe-al cîmpului chenar.

Tu, prunc, ești aurora, iar sufletul meu parcă
E-un cîmp cu flori ce-n viață să-și dăruie încearcă
Miresmele lui vii ;
Sînt codrul, ale cărui crengi sumbre, noduroase,
Ți-mpărtășesc doar ție dulci murmure duioase
Și raze aurii.

Frumoșii-ți ochi, cu-atîtea lumini suave, sfinte,
Mînuța ta curată și veselă, cuminte,
Nu știu să facă rău ;
N-ai bălăcit în mîlul lumescului coclaur
Copil bălai, sfînt înger frumos, un nimb de aur
Purtînd pe capul tău !

Ești, printre noi, columba tronînd pe arca sfîntă ;
Picioru-ți încă tînăr, prin țărnă nu se-mplîntă.
Porți aripi de azur ;
Întreaga lume-ți pare că e-o-ntrebare vană,
În trup și-n suflet totul e fără de prihană.
Nimic nu ai impur !

Cît de frumos e pruncul zîmbind cu voie bună ;
În buna lui credință vrea parcă tot să-ți spună
Prin lacrimile lui.
Uimit, privirea dulce în jurul lui rotindu-și
Și sufletul lui fraged, și gura dăruindu-și
În sărutări, oricui.

Prieteni, frați și înșiși dușmani fără tăgadă
Ferește-i pretutindeni în viață să nu vadă.
O, doamne sfînt și viu,
Nici cuib fără de păsări, nici stup făr' de albine
Nici vară fără pajiști cu roșii flori, divine.
Și nici cămin pustiu.

In romînește de
LAZĂR ILIESCU

PRIETENI, ÎNCĂ-O VORBĂ

„Plîngi, virtute, dacă mor"
André Chénier

Prieteni, încă-o vorbă și-nchid această carte
De care gîndu-mi, astăzi, de-a pururi se desparte.
N-am să-mi aplec urechea la ce-o să spună gloata.
Izvorului ce-i pasă de unda lui, curata ?
Ce-mi pasă mie, oare, privind spre viitor.
De drumul ce-l ia vîntul de toamnă, care-n zbor
Pe-arípi neliniștite tîrăște-n depărtare
Și-a arborelui frunză, și-a bardului cîntare ?

Sînt încă tînăr, iată, și chiar dacă-a mea frunte
De furtunoase patimi — puhoaie iuți de munte —
Va fi să fie, zilnic, tot mai adînc brăzdată,
De gînduri chinuite mereu încrîncenată,
Deasupra ei nici treizeci de veri n-au strălucit
În timpul nestatornic ce-mi fuse hărăzit.
Copil al ăstui veac sînt. În fiecare an
Cîte-un eres se duce din cugetul meu van
Și, lămurit de toate, mă-nchin fără-a m-abate
Doar vouă, sfîntă Patrie și sfîntă Libertate !

Urăsc cu-adîncă ură tot ce e asuprire
Și cînd aud, departe-n vreun colț de omenire,
Sub ceruri nemiloase și regi ucigători,
Chemarea sugrumată a unui brav popor ;
Cînd muma noastră, Grecia, de regi creștini lăsată
Pe mîna otomanului gîde-i spintecată ;

Cînd, sîngerînd, Irlanda pe cruce se sfîrșește ;
Cînd Teutonia-n lanțuri sub zece regi robește ;
Cînd mîndra Lisabonă în ștreang e legănată,
Miguel [1] strivindu-i capul sub crîncena lui gheată ;
Cînd Albani [2] domnește în a lui Cato [3] țară ;
Cînd Neapole mănîncă și doarme; cînd — o fiară —
Austria, cu sceptrul divinizat de frică,
Zdrobește al Veneției leu falnic și-l despică ;
Și cînd de-un arhiduce Modena-i strangulată ;
Cînd Dresda plînsă, luptă, de-un rege tont legată ;
Cînd doarme iar, letargic, Madridul ; cînd Milanul
E sub călcîiul Vienei. Cînd leul — belgianul —
Încovoiat ca boul bicisnic pe-arătură
N-are nici dinți să-și muște călușul pus în gură —
Atuncea, vai ! Îi blestem pe regii nărăviți,

Ai căror cai — de sînge sînt pînă sus mînjiți !
Simt că poetul este al lor judecător,
Că muza indignată, c-un pumn necruțător,
De stîlpul infamiei — de tron să-i lege poate
Strîngîndu-le coroana pe țestele spurcate
Și-apoi să îi alunge, scriindu-le pe frunte
Cu fierul roșu-o slovă ce vremea să o-nfrunte.
Al muzei loc e lîngă noroadele-asuprite !
Uit dragoste, familie și zile însorite,
Molatice romanțe, huzur și bolți cu stele
Și-o strună de aramă adaug lirei mele !

În romînește de
PETRE SOLOMON

---

[1] *Miguel* (Don Marie Evariste), rege despotic al Portugaliei, a cărui domnie a dus la răscoala din 1832 (1802—1866).

[2] *Albani*, familie italiană care numără printre membrii ei mai mulți cardinali și un papă.

[3] *Cato* (Marcus Porcius), om politic și orator roman, inamic al Cartaginei, vestit pentru sobrietatea moravurilor sale (232—147 î.e.n.).

CÎNTECELE AMURGULUI

1835

IMN

Cei pentru țară-n luptă căzuți au drept, în moarte.
Pios, poporul, pașii la cripta lor să-și poarte ;
Nu-i nicăieri un nume mai scump decît al lor,
Nici glorie pe lume cu-a lor nu e de-o seamă.
În somn, precum ar face o mamă,
Sînt legănați de glasul întregului popor.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților ! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

În cinstea lor, în cinstea acestor scumpe umbre
Aicea, în Parisul cu mii de turle sumbre
Ce-ntrece Babilonul [1] și Tyrul [2] în splendori,
Se-nalță Panteonul [3], ce-n stradă își adună
A colonadelor cunună
Și zilnic și-o aprinde la soarele din zori.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților ! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

O, morții-acești, ce somnul și-l dorm sub colonade!
Uitarea, noapte sumbră ce-nghite tot ce cade,
Nu-ncearcă să coboare pe sfîntul lor mormînt ;
Căci pentru dînșii ziua mereu, mereu lucește
Și glorii noi le-mpărtășește
Cinstindu-le-amintirea cu daurit veșmînt.

[1] *Babilonul,* oraș așezat pe Eufrat, celebru în antichitate, în lumea assiro-chaldeeană, pentru frumusețea și bogățiile sale.

[2] *Tyr,* oraș fenician celebru în antichitate pentru înflorirea sa comercială.

[3] *Panteonul,* monument celebru din Paris, înălțat în stil neogrecesc, între 1754—1780 de arhitectul Soufflot pe colina Sfintei Genoveva, patroana Parisului. Destinat mai întîi să fie biserică, Panteonul a devenit, în timpul revoluției din 1789, templu al gloriilor naționale. El a rămas ca atare din 1885, cînd a primit rămășițele lui Victor Hugo. Mai sînt înmormîntați acolo Descartes, Voltaire, J. J. Rousseau, Lazare Carnot, Emile Zola, Jean Jaurès ș.a.

Eternă Franță, slavă ție
Și morților ! Slăviți să fie
Vitejii și martirii ei,
Toți care pilda le-o urmează
Și-n templu numele-și așează,
Murind cum au murit și ei.

În romînește de
LAZĂR ILIESCU

BAL LA PRIMĂRIE

E bal la primărie. Ard facle pe frontoane ;
Azi totul strălucește : și prinț și lampioane ;
Serbarea se desfată sub podul de lumină,
Precum un gînd sub fruntea poetului senină.
Dar nu asemeni gînduri ai zămisli, poete,
Nu-i arde-acuma Franței să șadă la banchete,
Și nu un bal, anume, ar fi să afle rostul
Noianului de patimi ce-i azi Parisul nostru !

Puternicii vreo rană s-aline, bunăoară,
De care înțeleptul și-acum se înfioară ;
Pe cei umili să-i urce spre al măririi pod,
S-ajute-atelierul, să dea în eșafod,
Să cugete la bieții copii lipsiți de pîine,
Pe rătăcit să-l facă să se încreadă-n mîine,
Decît s-aprindă-acolo făclii și masalale,
Ținînd să-și piardă noaptea, nerozii, în urale.

Regine-ale căminelor noastre, preacurate
Femei, precum corola de floare parfumate,
Cu fericirea, sfetnic pe lîngă puritate.
Voi, ce n-aveți, cu Răul, prilejuri de-a vă bate,
Spre voi nici spectrul foamei nu s-a-ndreptat zicînd :
„Hai, inima ți-o vinde, și trupul, mai curînd !"
Iar nevinovăția din sufletul senin
Vi-i mai învăluită în alb fuior de in

Decît zeița Isis cu fața voalată.
Serbarea asta mîndră ca bolta înstelată
E pentru voi ! Și rîdeți, cînd lumea pătimește,
În inimioara voastră durerea nu mijește,
Căci v-a zvîrlit norocul în sferele înalte,
Trăiți în desfătare și nu vedeți încalte
(Pe-atît — scăldați în raze — vi-s ochii de orbiți)
Că-n umbra voastră rabdă cei mulți și obidiți.

Așa e, da. Iar prințul, avuții, lumea toată,
V-adaugă răsfățul la viața-mbelșugată.
Aveți găteli frumoase, bogat împodobite :
La farmecul serbării vă năpustiți, grăbite,
Prin porțile deschise, în sala luminoasă,
Ca fluturii de seară cu aripi de mătasă.
Veniți la balul ăsta și prea puțin vă pasă,
Trecînd printre lacheii în haine strălucite.
Că jos, în stradă-s alte femei, la fel gătite,
Cu buzele vopsite, expuse la vînzare,
Fantome-ale iubirii împinse la pierzare,
Frumoasele venite la bal, precum și voi,
Dar numai să vă vadă trecînd, zburdalnic roi,
Mascîndu-și suferința cu zîmbetul pe gură,
Cu flori de crin pe frunte, cu tălpile-n noroi,
Și-n inima rănită, în suflet, numai ură.

În romînește de
MIHNEA GHEORGHIU

PEDEPSELE

1853

NOX

I

Acesta-i ceasu-n taină de tine hotărît.
O, principe ! E timpul — prin gerul mohorît
Al nopţii, te ridică ! Simţind prin umbră hoţii,
Zăvozii Libertăţii îşi mai arată colţii ;
Deşi sînt prinşi în lanţuri, mai latră, puşi pe sfadă;
Nu zăbovi ! Acuma e ceasul bun de pradă.
Decembre se-nfăşoară în neguri tot mai dese ;
Ca un baron prădalnic, ce din bîrlogu-i iese,
Prinde-ţi acum duşmanul împresurat, şi-l sfarmă.
Fii gata ! Regimentele-s toate în cazarmă
De vin şi furii bete, pistolul încărcat,
Doar un bandit aşteaptă, să-l facă împărat.

Tiptil să-ți fie pasul, în mînă ia-ți lanterna,
Cuțitul în cealaltă ; republica, senină,
Făr' a vedea sticlindu-ți privirea mult haină,
Stă-n somn, iar jurămîntul tău, principe, i-e perna.

Hai, călărași, pedeștri, dați iama ca nebunii !
Izbiți reprezentanții ! Soldați, legați în funii
Pe generali, zvîrliți-i în beciuri la răcoare !
Mînați cu patul puștii guvernul la-nchisoare !
Cu latul spadei, Curtea Supremă s-o goniți !
Iar voi, viteji ai Franței, schimbați-vă-n bandiți !
Și voi, burjui, priviți-o, voi, speță subumană,
— Ca pe un roșu paloș ce-l poartă o satană —
Această lovitură de stat țîșnind din foc !
Tribunii vrut-au drepturi ; să-i spintece pe loc !
Condotieri, nemernici, femei care vă vindeți,
Ucideți pe Baudin [1] și pe Dussoub [2] ! Ucideți !
Ce vrea poporul ăsta ieșit din curți ? Să plece !
Să tragă-n el soldații și-n sînge să-l înece !
Foc ! Vei vota pe urmă, o, suverană ginte !
Loviți întîi cu spada în drept, în legi, în cinste !
Să curgă-n rîuri sînge pe străzi, trotuare, porți !
Umpleți cu vin bidonul ! Iar tărgile, cu morți !
Rachiu cine poftește ? Pe-această umezeală
Trebui să bei. Soldați, culcați la repezeală
Pe-acest bătrîn ! Și țîncul. Cine-i femeia asta ?
E muma ? Omorîți-o. Astfel, mulțimea, proasta,
Să tremure, și roșu să fie caldarîmul !
Mai mișcă totuși hîdul Paris? Păi, să-i dăm drumul!
Să simtă-ntreg disprețul ce i-l zvîrlim în cale
Noi, forța, împotriva inteligenței sale !

[1] *Baudin (Jean-Baptiste)* — medic, reprezentant al poporului în Adunarea din 1849. A murit pe baricade în 1851.

[2] *Dussoub Denis* — avocat. A fost condamnat pentru participarea la revoluția din 1848. Adversar al loviturii de stat, moare pe baricade în 1851.

Străinul respectase Parisul ; dar și noi ?
Deci, spînzurat de frîie, tîrîți-l prin noroi !
Să moară ! Sfărîmați-l și-l nimiciți de tot !
Scuipați-i, negre tunuri, ghiuleaua voastră-n bot !

II

E gata ! Pretutindeni, tăcere doar, și groază.
Trăiască Poulmann [1]-cezar, tîlharii guvernează !
Ca pentru sărbătoare, aprins-au baricade ;
Iar poarta Saint-Denis, sub 'naltele-i arcade,
Vede cum joacă focul, prin vînturi dogorind.
Gata ! Acum repaus ; se-aud, tot zîngănind
În tecile lor, săbii, și banii-n buzunare.
În corturi se deșartă-ale băncilor săltare.
Cei ce-au ucis cu mînă mai sigură și tare,
Primi-vor pe deasupra și crucea de onoare.
Urlînd, învingătorii danțează pe molozuri,
Cînd trupuri sîngerate mai zac prin negre colțuri,
Cînd, vesel, beat, soldatul, ca un obscur complice,
Bălăbănind, de ziduri proptit, ca să nu pice,
Un creier omenesc mai sfarmă cu o mînă.
Beție, ris, și cîntec și chefuri ; acum, mînă
Învinșii, să-i împuște : femei, copii, bărbați.
Pompoși, trec generalii pe caii lor cabrați,
Priviți de morții-ntinși pe spate, cu duiumul.
Bravo ! De-a curmezișul a luat cezarul drumul !
La Eliseu [2], în grabă, spre a-l slăvi s-or strînge.

[1] *Poulmann* — renumit bandit al epocii. Pe drept cuvînt, Hugo a atribuit adesea lui Napoleon al III-lea și acoliților săi numele unor tîlhari și asasini de rînd.

[2] *Elysée* — în palatul Elysée a fost urzită lovitura de stat din 2 decembrie.

În case, ca și-n șanțuri, e peste tot doar sînge.
Spre a sări mai sprinteni băltoacele din cale,
Iute-și sumet județii caftanele din poale,
Iar popii, bucuroși, un cheag de sînge luară,
Cald încă, lui Veuillot[1] să-i fie călimară.

Chiar ieri, rîzînd de-a voastre pedepse, magistrați,
Un caporal vă scoase din jețu-n care stați !
Și-acum, cînd în fire un pic v-ați mai venit,
Cînd sînteți foarte siguri că-nvinse un bandit,
Că nimeni nu vă cere să fiți conștiincioși,
Că o să vă-nzestreze-un Mandrin[2], de-ți fi zeloși,
Că-i el cel ce plătește de-acum, și foarte bine,
Că el a luat bugetul, că nu vă paște nime,
Că-a sugrumat el legea temeinic și că-i moartă
Și că al ei cadavru îl veți găsi în poartă,
Cîntați-i osanale și laude, pe dată !
Palma ce ieri v-a dat-o, azi poate fi uitată,
Și fiindcă omorît-a prunci, mume, tați și unchi,
Fiindcă-n asasinate intră pînă-n genunchi,
În fața lui, că-i tare, din șale vă veți frînge,
Lingîndu-l pe tureatcă să-l curățați de sînge.

III

Deci, omul ăsta-și spuse : „Stăpînul de armate,
Supremul împărat,
'Naintea cui, din trîmbiți, onor, celebritate,
În zbor s-au avîntat,

---

[1] *Veuillot Louis* — publicist, contemporan poetului. Sub masca lui de catolic fanatic se ascundea un om lipsit de orice principii morale.
[2] *Mandrin* — bandit celebru pe vremea aceea.

Napoleon, an cinșpe domni peste furtuni,
Din nord la Alizeu
Și l-au slăvit toți regii, cînd peste-a lor cununi
El a călcat mereu ;

Cînd el cuprinse totul în marile-i speranțe,
Din nord pînă-n Egipt ;
Eu și mai mult voi face : în gîtul astei Franțe
Vreau pumnul meu înfipt !

Cînd Franța împăcată și mîndră-n libertate,
Porni pe sacru-i drum,
Eu, azvîrlindu-i lațul, în taină, pe la spate,
Voi ști să o sugrum.

Părtaș voi fi cu unchiul, al falnicei istorii ;
Cel mai deștept, vezi bine,
Sînt eu ! El o să aibă doar trîmbițe de glorii,
Eu pungi cu aur pline.

Mi-e de folos ăst nume, splendidă amăgire
În leagănu-mi picată.
Peste gigant, piticul. O pagină dă știre
De el ; eu, pe cealaltă.

De el m-agăț, deși stăpîn sînt peste tot.
Destinu-mi legiuit
E să plutesc pe dînsu-n istorie. Sau, poate,
De mine-o fi-nghițit.

Eu, huhurezul, prins-am vulturul ăsta-n gheare.
El, sus — eu, cît de jos !
Da-l țiu ! Și mi-am ales a lui aniversare,
Ce-mi este de folos.

Voi fi în ziua ceea un om ce-și trage bine
Mantaua peste față ;
Și nimeni n-o să-și spună că umplu de rușine
Această zi măreață.

Voi merge și mai sigur vrăjmașa să mi-o prind
În ucigașa-mi mînă ;
În ziua asta, Franța va zăbovi dormind
Pe-a gloriei cunună."

Furiș, frînt în desfrîuri, purtînd întreg dezastrul
În ochii-i spălăciți,
Acest tîlhar de noapte vru să-și ia foc din astrul
Țîșnit la Austerlitz !

IV

Victorie ! E timpul, o, principe, s-apari !
Micuțele actrițe n-aveau financiari ;
Aceste revoluții aduc numai necaz
Modestelor copile ce-s curtizane azi ;
De spaimă,-n Don Juan, un Harpagon se-arată,
Scoțînd avar paraua din punga-i dezumflată ;
Scădeau banii-n tripouri ; iar multele jurnale
De credincioși lăsară bisericile goale ;

Și sfintele lăcașuri, pornite să-și dea duhul,
Se istoveau ; vîrtejuri de poliți, cu buclucul,
Ca grindina loviseră-n ușa lui Magnan [1] ;
Rîdea la predici lumea de popa Ravignan [2] ;
Nici mîndre echipaje la porți de curtizane ;
A anarhiei hidră frumoaselor cucoane
Le apărea sub chipul unui mult jalnic cal
De birjă, să le poarte, pentru doi poli, la bal.
O neagră deznădejde plutea pe Vavilon.
Dar tu, cu braț puternic, veniși, Napoleon ;
Totul re-nvie, naște, este salvat. Și, iată,
Actrițele, milorzii i-or cîștiga pe dată,
Cucernicii, chefliii, moș-teacă, veseli sînt ;
Toți cîntă : dame, țațe, episcopul preasfînt.
Hai ! Cu felicitări, noi la triumf luăm parte !

Iar vechile partide, cu freze țuguiate,
Tîlharului, cu slavă-i aduc întîmpinare.
Falstaff [3] aprinde-un punci, Tartuffe [4], o lumînare.
Voioși, către Palat, cînd tobele răsună,
Grăbesc Montalembert [5], Sibour [6], toți împreună.

---

[1] *Magnan (Bernard-Pierre)* — general. În ajunul loviturii de stat din 2 decembrie 1851, era înecat în datorii. Zelul odios cu care a slujit la instaurarea dictaturii bonapartiste i-a adus gradul de mareșal și însemnate recompense bănești.

[2] *Ravignan* — preot iezuit aflat în grațiile curții imperiale.

[3] *Falstaff* — personaj din comedia lui Shakespeare *Nevestele vesele din Windsor.*

[4] *Tartuffe* — tipul ipocritului, personaj din comedia cu același nume al lui Molière.

[5] *Montalembert (Charles Forbes comte de)* — politician conservator, înverșunat susținător al clericalismului (1810—1870).

[6] *Sibour* — arhiepiscop al Parisului, a sprijinit de la înălțimea autorității eclesiastice, reacțiunea.

Şi tîrfa de Róuher [1], Troplong [2], această slugă,
Cu toţii, conştiinţa să-şi vîndă vin în fugă :
Cei care ştiu să fure, cei care mint mai tare,
Agenţii de la bursă, agenţii de altare,
Acel de scîrbă vrednic, de infamii flămînd,
Cel care cercetîndu-şi nemernicul său gînd,
Destul de hoţ se simte, un jeţ să ia-n Senat.
Doar un pitic l-admiră pe marele-mpărat !
În miezul sărbătorii, tronează plin de sine.
„Ei, domnilor, ce spuneţi ? Făcut-am treaba bine ?
Inchizitorii, papa, ei ce gîndesc, ce zic ?
Şi-acum, să ne voteze ăşti oameni de nimic ;
Vom tipări în aur al votului total.
Voioşi, deci, bateţi toba, suflaţi şi din ţignal ;
Urlaţi-mi *Salvum fac* [3], voi, domnilor ; şi-n faţa
Bisericilor, unde e Dumnezeu şi viaţa,
Vom înălţa prăjini cu vechi drapele-n vîrfuri.
Victorie ! Voi, doamne, priviţi aceste stîrvuri."

V

Unde nu sînt ? Pe cheiuri, în curţi, pe sub arcade
Şi poduri, în canale cu gurile căscate,
În gropile comune, îngrozitor sporite,
Pe străzi şi pe trotuare, sub porţile boltite,
În maldăre zvîrlite, de-a valma, sau în cară
Mînate de ostaşi, cînd noaptea grea coboară,

[1] *Róuher (Eugène)* — ministru al justiţiei şi consilier al lui Napoleon al III-lea. A fost unul din lacheii fideli ai acestuia (1814—1864).

[2] *Troplong (Raymond Théodore)* — magistrat. Unealtă a loviturii de stat din 2 decembrie ; a devenit preşedinte al Curţii de Casaţie şi al Senatului, în care calitate a ascultat orbeşte de poruncile stăpînului său (1795—1864).

[3] *Salvum fac imperatorem !* — Ţine-l sănătos pe împărat !

Hidos convoi ce vine din Champs de Mars,
trecînd —
De care-ntreg Parisul şopteşte tremurînd.
O, munte al Martirilor, numele ţi-e bun !
Morţii trecuţi prin săbii, secure şi prin tun,
În acest cîmp pe care misteru-l împresoară,
Erau înmormîntaţi cu capetele-afară.
Ăst om i-a pus acolo, după a lui povaţă,
Ne-nfiorat de toate aceste frunţi de gheaţă ;
Însîngeraţi, şi ţepeni, c-un strigăt ce se pierde
Din gura lor rînjită, livizi în iarba verde,
Zăceau, să işte groaza în linîştea cernită,
Tăiaţii, ciopîrţiţii, cu faţa biciuită
De spinii care tremur în vîntul de sub seară ;
Toţi, omul din foburguri ce nu se înfioară,
Bogatul cu mîini albe, săracul cel vînjos
Sau muma ce-şi arată copilu-ntins pe jos,
Păr alb, bălaiul creştet pierdut e-ntre schelete,
Sau tînăra frumoasă, cu buze violete,
Sub pini, la rădăcină, în şiruri aşezaţi,
Livizi şi gînditori, uimiţi şi nemişcaţi,
Toţi, spectre a aceloraşi crime şi dezastre,
Cu ochiu-ncremenit şi gol priveau spre astre.
Veneau din zori să-l cate în iarba mătăsoasă
Pe cel ce pîn-atuncea nu s-a întors acasă ;
Lumea privea la aste figuri cu-nfiorare.
Iar noaptea de decembre, cu scurta-i înserare,
Măcar cu-al ei linţoliu, le-o înveli, sfioasă.
Seara, unchiaşul paznic, ce printre morţi rămase,
Grăbit îşi purta paşii bătrîni printre morminte,
Cutremurat de feţele mute şi pălinde ;
Şi-n timp ce-n case-n doliu plîngeau pe mumă, fiu,
Pe-aceste frunţi sărmane şi fără de sicriu,
Loveşte aspru vîntul, cad umbre reci de sus.
O, morţi, din aste bezne, voi domnului ce-aţi spus?

Puteai să spui, privind ăşti morţi plini de mister,
Scoţînd din groapă gîtul, cu ochii către cer,

Că-n cimitirul unde-nalţi cipreşi se-nfioară,
Ce-aşteaptă să răsune a judecăţii goarnă,
Cînd toţi asasinaţii s-ar fi trezit deodată,
Văzînd cum Bonaparte, pe o cerească poartă,
Adus e al tău suflet murdar şi-ngrozitor
Şi că, drept mărturie, ei ies din groapa lor.
Montmartre ! Loc de spaimă ! Cînd umbra serii
creşte,
Şi astăzi, trecătorul ăst zid îl ocoleşte.

VI

La Notre-Dame pătrunse, o lună dup-aceea.
Se duse să-l afume cu smirna şi tămîia ;
Vibrau înalte turle sub orgele vuind,
Era şi episcopul, de glorii strălucind,
Odăjdii îşi croise din giulgiul mortuar ;
Şi, înălţat pe-o cruce, în fund, lîngă altar,
Ca să rămînă-acolo, Isus fu prins în cuie.
Infamul la picioare vrea crima să-i depuie.
Cum fiara-şi linge botul îndată ce-a muşcat,
Îşi mîngîie mustaţa ; „Eu ordinea-am salvat !
Primiţi-mă-ntre voi, o, îngereşti armate !
Familia, credinţa prin mine-au fost salvate !“
Şi în privirea-i crudă, în care se contemplă
Satan, luciră lacrimi... Columne, voi, din temple,
Prăpăstii, ce în Patmos [1] văzutu-l-aţi pe Ioan,
Tu, cer, care pe Neron văzut-ai, pe Sejan. [2]

[1] *Patmos* — insulă din Marea Egee. A devenit celebră ca reşedinţă a apostolului Ioan, care, exilat de împăratul Domiţian, a compus aci Apocalipsul.

[2] *Sejan* — ministru al împăratului roman Tiberiu. A rămas cunoscut în istorie ca tipul omului de stat crud şi corupt.

Tu, vînt, ce pe Tiberiu spre Capria dorită
L-ai dus, mînînd pe valuri galera-i aurită,
Voi, ce din auroră şi nord goniţi tot anul,
Să spuneţi voi : călăul întrece şarlatanul ?

VII

Tu, ce loveşti neîncetat
Stînca pe care mi-am lăsat
Aripa-nvins, dar nu răpus,
Vîrtej ce luntrea nimiceşti,
În umbră, ce-mi mai tot şopteşti ?
O, cruntă mare, ce-ai de spus ?
N-ai ce să faci ! Digul ţi-l roade !
Azvîrle-ţi undele-n cascade,
Dă pace dorurilor mele ;
Chiar apele din fundu-ţi rece
Pe-această crimă, dac-ar trece,
O, mare, n-ar putea s-o spele !

Pricep, vrei gîndul a-mi abate ;
Îmi spui : „Te linişteşte, frate,
Împacă-ţi gîndul furtunos !“
Atunci, şi tu, adîncă mare,
Împacă-ţi unda mugitoare,
Amarul val, nicicînd milos !

Tu crezi în forţa-ţi ne-ngrădită,
Tu, admirată şi iubită,
Tu, ca şi soarta de-ndrăzneaţă,
Tu-n care cerul se scufundă,
Tu, care în sfinţita undă
Luceferi speli, în dimineaţă !

Tu-mi spui : „Contemplă, uită toate !"
Mi-arăţi catargele-nclinate,
Verzile coaste, capuri spealbe,
Spuma departe, prin ruine,
Căzînd pe sumbre stînci marine,
Precum un stol de pasări albe ;

Şi pescăriţa care cîntă,
Nava ce-n valuri se avîntă,
Matrozul cu-a lui aspră muncă,
Valul în furii cum se-aruncă,
Graţia ta nemărginită
Cu grozăvia-ţi împletită ;

Tu-mi spui : „Dă-mi sufletul mai bine,
Proscrise, stinge-ţi focu-n mine ;
Pribege, dă-mi toiagu-ncoace ;
Aprinşii-ţi ochii spre mine cate."
Spui : „Adormit-am pe Socrate !
La mine, Caton găsi pace !"

Nu ! Să respecţi aspra gîndire,
Mînia dintr-o dreaptă fire
Şi răzbunarea negrei crime !
Vorbeşte colţilor golaşi
Mie, furtuna să mi-o laşi !
Eu, mare, te urăsc pe tine !

Căci nu-i eşti, tu, chiar, slujitoare,
Purtînd pe apa-ţi mişcătoare,
Prin vînturi şi prin stînci o mie,
Către Cayenne[1], spre gropi profunde,
Aceste vase ce, pe unde
Îţi trec, ca nişte mari sicrie ?

[1] *Cayenne* — insulă din Oceanul Atlantic.

Nu eşti chiar tu cea care porţi
Către mormîntul cu largi porţi
Martirii toţi, cu frunţi senine,
Închişi în vase blestemate,
Pe care tunuri încărcate
Îşi cască gurile haine ?

Şi dacă plîng, şi-n schingiuiri
Înfrînte-s aste mîndre firi,
Nu tu, vîrtej îngrozitor,
Te-amesteci peste-a lor grea jale
Şi, prin complicele-ţi rafale,
Acoperi disperarea lor ?

VIII

Le-am tot văzut acestea ! Istoria le spune
Şi, cînd sfîrşeşte, plînge roşind de-amărăciune.
Iar cînd va fi să-nvie mulţimea uriaşă,
Cînd o să bată ceasul suprem, pentru ispaşă,
Din vremi de sînge, spadă, o, nu ieşi din umbră !
Nu-i drept că-n alte inimi, decît într-una sumbră,
Spre-a pedepsi trădarea tîlharului de noapte,
În ăst ceas, o, durere ! Nevoia te străbate !
Sînt amintiri la care un spirit grav reflectă,
Spre eşafod jandarmii mînînd trista şaretă,
Bătăile de tobă, popor strigînd : „Loviţi-i !"
Mulţimile pe streaşini, în prag, pe chei, pe poduri,
Şi pieţe de altădată, trist loc de execuţii
Prin care se văzură atîtea eşafoduri.
O, nu vă mai întoarceţi, vedenii mortuare !
O, cerule ! Cu pacea-nainte, fiecare
Ne împlineam travaliul în secolul de faţă,
Poetul cînta omul şi opera-i măreaţă.

Tribunul cu-a lui voce îmbărbăta norodul,
Sfărmate erau tronuri, cătușe, eșafodul,
Dureri și ură, zilnic erau în scăzămînt,
Iar gintea omenească urma progresul sfînt,
Călca în frunte Franța, cu torța-i purpurie;
Și iată-i pe-acești oameni! El, o rușine vie,
Banditul ce se unse cu untdelemnul sacru!
Iată-i, purtînd cu dînșii doar doliu și masacru,
Lințoliu, fier și sînge, pîrjoluri și omor;
O, Doamne! Semănară doar asta-n viitor!

Și-acuma, îndurare, tu iată-ai tresărit
Cînd vorba: „răzbunare!" poporul a rostit.

Iar eu, proscris ce sînger pe-ai drumurilor spini,
Visez și, cu tristețe, fruntea-mi cobor în mîini;
Și parcă simt deodată, cu aripa-i trezită,
Gîndirea-mi cum se-avîntă spre ziua mult dorită.
Gigantă cu ochi limpezi, în fapta ce-o să ardă,
Nicicînd, o, Revoluție, nimeni să nu vadă
În fața ta cea mîndră, aprinsă de mînie,
Strigîndu-ți omenirea: „Tu mi-ai fost fiică mie!"
Și-acoperind cu trupul ei, chiar pe asasin,
Să-ți cadă la picioare frîngînd a sale mîini!
O! tu dar respecta-vei durerea ei amară
Și-n fața mumei tale te vei opri, fecioară!
O, muncitor, voinice, cu torsul dezgolit,
Culegător de domnul trimis, ce ai venit
Doar într-o zi să seceri întreg milenul mizer,
Lipsit de teamă, jale — adevărat și sincer,
Tu, cel cu uriașul roman egal în stat,
Ce-ntreaga Europă învins-ai și ai luat .
În mînă suveranii, zdrobindu-i țeastă-n țeastă,
Născut să-nchizi o vreme din care naște-a noastră,
Tu, care prin teroare salvat-ai Libertatea.

Tu, care porți ăst nume ne-nfrînt: Necesitatea!
Tu, care prin istorii un snop ești, de scîntei,
Singur rămîi de-a pururi, Titan nouăzeș'trei!
Nimic asemeni ție în urmă-ți n-a venit.

Intr-un regim al spaimei, de altfel, zămislit,
Pe fruntea-ți liberată, întreaga moștenire
Trăgea, și — fără voie — din veche-orînduire
Hrănit cu rele pilde și-nvățături erai,
Vărsași, ca și ea, sînge; căci tu nu cunoșteai
Decît obida, răul, tot ce-ai putut culege
Din legea ucigașă și dintr-a urii lege;
Și, răsturnînd tiranii, guverne, regi mișei,
Tu, contra lor sculat, loveai și tu ca ei.

Ești uriaș, căci tu ai făcut să izbîndim
Noi, fiii Libertății; ci altele noi știm.
Și ce rîvnește Franța, de-acum pe totdeauna,
E c-a iubirii rază să-i pună-n pisc cununa,
Al lui Isus mesagiu, curata lui frăție.
Iată, natura-ntreagă acest cuvînt îl scrie:
„Iubiți-vă! Fiți frați!" Și ochiul să-l țintim
Către Idee, înger încins de-un nimb divin.
Ea, care totu-nvinge prin raza ei curată,
Ea pînă și-n mînie sfințenia-și arată.
Ea lasă-ntotdeauna principiul în picioare.
Este puțin să-nvingi, totu-i să fii tot mare.
Cînd, palid, trădătorul abject, l-om trage-n stradă,
Chiar și-n pedeapsa noastră progresul să se vadă.
Rușinea și nu moartea. Acoperiți, popoare,
Pe regi cu-al lor trecut apus — și în uitare.
Cu toate-a lor suplicii, torturi, spînzurătoare!
Grăbiți ceasul rîvnit de nații viitoare
Cînd, calmă, spre cei buni, chiar spre ingrați, zîmbind,
Concordia, pe oameni la sînu-i ocrotind,
Își va pleca spre noi slăvita ei cunună.

O, pentru-acest nemernic, nu-i drept ca să se spună
Că lumea dă-napoi din drumul ei cel falnic,
Nici că Isus, Voltaire au cuvîntat zadarnic !
Că n-ar fi drept că, după atîta stăruință,
Al nostru timp sfințit-a a omului ființă
Și că-i de ajuns o clipă, de furie stîrnită,
Spre-a pierde o comoară prin secoli cucerită !
Vom ști să stăm de veghe, dar sînge nu vărsăm.
O, nu ! Să nu se spună că, pentru acest om,
Cernita ghilotină ce, în februar, chiar noi
Am smuls-o azvîrlind-o cu scîrbă la gunoi,
S-a deșteptat o dată cu gîzii din cocioabe.
A apucat securea în roșiile-i labe,
Și, peste vechi morminte, ea stîlpul și-a-nălțat,
Și s-a ivit, sinistră, sub cerul înstelat.

IX

Tu-n Juvenal odată dogoarea ți-o-ncercai.
Tu, care în privirea lui Dante străluceai,
A Indignării muză, acum să ne sculăm,
Și peste-acest imperiu ferice, să-nălțăm
Pe-al lui triumf, scăpat de a cerului scînteie,
Destui stîlpi ca să poarte o mare epopee !

În romînește de
MIRON RADU PARASCHIVESCU

ARTA ȘI POPORUL

Arta e glorie și bucurie ;
E flacăra ce arde-n vijelie,
Ea luminează-albastrul cer senin.
Arta-i măreața lumilor splendoare,
Poporul pe frunte-i ca un soare
Ce scînteiază pe un chip divin.

Arta-i un cîntec minunat ce place
Acelor ce-s îndrăgostiți de pace,
Pe care codrilor, orașu-l cîntă,
Și orice om, femeii adorate ;
Cu care glasul sufletelor, toate,
În coruri laolaltă se avîntă.

Arta-i gîndirea omenească
Ce orice lanțuri poate să zdrobească !
Arta e blîndă, dar cuceritoare !
Din Rin și pîn-la Tibru, peste tot !
Ea face popor liber din ilot !
Și pe cel liber, ea îl face mare.

O, scumpă Franță, de nebiruit,
Îți cîntă cîntecul tău liniștit !
Cîntînd privește cerul fără nor !
Că glasul tău profund, de bucurie,
E-a lumilor speranță și mîndrie !
O, mare, mîndru și frățesc popor !

Iubit popor, tu cîntă aurora !
Şi cîntă iar cînd seara-şi sună ora !
În muncă-i bucurie, desfătare.
Rîzi de-acest veac ce trece-mbătrînit !
Tu cîntă dragostea cu glas şoptit,
Şi cîntă libertatea cu glas tare !...

Să cînţi, popor, Italia cea sfîntă,
Polonia înmormîntată-o cîntă,
Şi Neapole ce sîngeră din greu,
Ungaria ce zace-n agonie...
Tirani, poporul cîntă — să se ştie —
Aşa precum răcneşte-un leu.

În romîneşte de
DEMOSTENE BOTEZ

UN BURTĂ-VERDE LA EL ACASĂ

Cunosc burghezi ce-s preoţi, dugheana li-i altar,
De avuţii sînt lacomi, de cinste n-au habar,
Iubesc grozav cuponul şi renta minunată.
Piraţi pe apa bursei cu cangea ridicată ;
Sînt oameni cumsecade, de soiul grosolan,
Primesc chiar asuprirea din dragoste de ban
Şi văd viţel de aur în taurul de-aramă ;
Ei au votat ; votează şi mîine, dacă-i cheamă.
Şi dacă-n mîini le cade un rînd mai îndrăzneţ,
Comod stînd lîngă sobă şi pufăind semeţ,
Toţi cei ce ieri votară, pornesc să socotească :
„Ce slovă de ruşine, cu ce drept să-ndrăznească
Să fie omul mîndru cînd, laşi, noi am votat ;
Lovind în Bonaparte, pe noi ne-a atacat —
Şi eu socot ca dînsul, dar cred de cuviinţă
Să tac. Da, Bonaparte e plin de rea credinţă,
Lipsit de lege, mîrşav, dar ce să mai vorbim
De ce acela strigă, cînd noi doar o gîndim !
Măsluitor nemernic, tîlhar de drumul mare,
El dijmuieşte ţara ca un corsar o mare,
Chiar pe judecătorii cei mici i-a izgonit
Şi prinţilor de sînge le-a luat bani şi venit ;
Alt ticălos ca dînsul, găsi-vei greu pe lume.
Dar — am votat, vezi bine, ce s-o mai spui pe nume ?
Cînd scrii tu împotrivă-i, pe mine mă jigneşti.
Că n-am curaj, se cheamă că-s josnic socoteşti ;
Şi pentru noi, bieţi oameni neutri, cuviincioşi,
Cred că-i un fel de-a spune că sîntem ticăloşi.
E drept că el ne ţine cu mîinile legate,

Dar ce vrei ? Bursa proastă și teama de urgie :
Republica cea roșie sau chiar trandafirie ;
Se cuvenea să facem ceva, un lucru vrednic :
Un împărat făcurăm, găsind acest netrebnic,
Nu-i complicat. Teroarea din nou ne-nspăimîntă
Stafia cea cumplită : poporul se sculă,
Se răscula mulțimea pornind în vijelie,
Refugiul îl găsirăm în înșelătorie.
Deci cel ce ocărăște acest guvernămînt
Pe mine mă înțeapă prin orișice cuvînt.
E drept să-l biciuiască ? Se poate. Cine-ntreabă ?
Dar vezi că pentru mine, burghez tihnit, de treabă,
Ce împărat și consul făcu din ticălos,
Înseamnă că urale și vot, cu mult folos,
Cu tirguieli mîrșave, din teamă i le-am dat.
La naiba, cine-o spune e cam nerușinat.
Înfășurat ca-n giulgiu, în marea lașitate,
Azi nu mai am ce face cu vorbe răspicate ;
Pe omul ce cutează, încep să-l dușmănesc
Și-mi pare o insultă, curajul bărbătesc."

*

Voi, gînditori, pe frunte să-l înfierați, cuvîntul
Să-l sfîșie ! Dreptății i-a-nsîngerat veșmîntul.
Voi răzbunați poporul, de fiară gîtuit,
Voi jurămînt și lege sînteți, ați socotit ?
Tîlharul azi domnește, burtimea îl alege ;
Condeiul ce lovește, anarhic, fărdelege,
În lucruri „sfinte", lovește-n morți și vii,
În crimă de o parte, de alta-n josnicii.

În romînește de
NICOLAE ANTIM

EU ȘTIU C-AU SĂ ÎNDRUGE MINCIUNI NENUMĂRATE...

I

Eu știu c-au să îndruge minciuni nenumărate,
De adevărul groaznic crezînd că scapă poate !
Nu ! N-am fost noi, vor spune, ci el, și vor nega ;
Dar eu vă-ntreb, o, Dante [1], Eschil [2], profeți, cînd oare
Tîlharii au găsit scăpare,
Poetul cînd de guler i-a prins cu mîna sa ?
Sub lacăte, în cartea-mi, i-nchid cum se cuvine ;
Și, ca-ntr-o ocnă, cît mai bine,
Istoria îi va păstra !

Azi, rugăciuni și visuri poetul nu mai știe ;
Ci el e păstrătorul de chei, la pușcărie.
În grefa unde-atîrnă, sus, lanțurile mari,
În buzunare prinții sînt cercetați, la număr,
Iar împărații, sus pe umăr ;
Macbeth [3] e-o cutră numai, și un pungaș Cezar [4].

---

[1] *Dante Aligheri,* celebru poet italian, autorul *Divinei Comedii* (1265—1321).

[2] *Eschil,* părintele tragediei grecești, autorul *Perșilor,* al *Orestiei,* al lui *Prometeu înlănțuit* (525—456 î.e.n.).

[3] *Macbeth,* personaj al tragediei cu același nume de W. Shakespeare.

[4] *Cezar* (Caius Iulius), vestit general și director roman, autorul lui *De bello gallico* (101—44 î.e.n.).

Voi îmi păziți bandiții, o, strofe-ntraripate !
Iar Caliopele [1]-nstelate
Țin condicile de tîlhari.

II

Popoare apăsate, sosesc răzbunătorii !
Poetu-i doar un înger — așa mi-au spus retorii ;
Plutește-n nori ! Maupas-ii [2] Morny [3] și Fould [4], Magnan
Îi sînt străini. Spre stele privește cu delicii...
O, nu ! Cît timp veți fi complicii
Acestor crime hîde ce le-urmăresc avan,
Cît timp pe hoți i-ascundeți sub vălurile voastre,
Să vă privesc, cer, soare, astre,
Și stele, mă chemați în van !

Atît cît ticălosul ne va închide gura,
Cît libertatea, stinsă, își va tîrî făptura
Ca un biet hoit în apă zvîrlit și rătăcit,
Cît gemete-n pontoane vom auzi, departe,
Voi presăra lumini de moarte

[1] *Caliope*, muză a poeziei epice și a elocinței.
[2] *Maupas (Charlemagne-Emile de)* (1818—1888), prefect al poliției în 1851, a sprijinit lovitura de stat din 2 decembrie. A fost ministru al poliției sub Napoleon al III-lea.
[3] *Morny (Charles, duce de)*, frate vitreg al lui Napoleon III, politician și ministru influent în timpul Imperiului al doilea (1811—1865).
[4] *Fould (Achille)*, politician și om de afaceri din vremea Imperiului al doilea (1800—1867).

Pe-aceste frunți abjecte, plecate de-un bandit,
Și voi striga : Hai, tunet ! Hai, Franță, te ridică !
Și-n bezna nopții, fără frică,
Voi duce-o torță-n mîini, cumplit !

III

Bieți ticăloși ! Din Franța o Chină oarecare
Să facă vrînd, cu biciul îi voi plesni-n spinare.
Ei cîntă imnuri sfinte, dar eu le strig : — Să știți !
Voi biciui om, titluri și, cînd îmi ies în cale,
Armuri și cîrji episcopale !
Îi țin pe toți în versu-mi ca-n menghine striviți ;
Smulg epoleți, stihare și biblii și — în goană —
Prinzînd în mîini cîte-o pulpană,
Toți fug cu Cezar, năuciți.

Și cîmp, flori, lac, poiene și vînturi ce se-ngînă,
Și norii sus pe ceruri, ca fulgi ușor de lînă,
Și apa-n care alge se zbat cu-nfiorări,
Și oceanul, hidră cu solzi verzui în noapte,
Și codri-nfiorați de șoapte,
Și farul printre valuri și steaua-n depărtări,
Vor murmura în taină, văzîndu-mă pe mine ;
E-un duh răzbunător ce vine
Și demonii-i gonește-n zări !

În romînește de
LAZĂR ILIESCU

AMINTIRE DIN NOAPTEA DE 4

Lovit de două gloanțe, copilul se sfîrșise ;
Umilă-odaia mică și pașnică-l primise ;
Sfințită, o crenguță vedeam, peste-un portret ;
Plîngînd, în colț, bunica se jeluia încet.
Îl dezbrăcau de haine și gura-i în neștire
Se deschidea ; hîd, moartea îi luneca-n privire ;
Lungi, brațele căzute, strigau după-ajutor ;
Din buzunar, sfîrleaza-i ieșea, de merișor ;
Ar fi-ncăput și-un deget în rană, pe măsură ;
Prin mărăcini știți, oare, cum sîngera o mură ?
Sus, țeasta-i era spartă, drept, ca un lemn crăpat ;
Bunica, zise, tristă, privindu-l pe băiat :
— Aduceți lampa ! Doamne ! Cum poate să
se-ntîmple ?
Ce alb e ! Păr și sînge i s-au lipit de tîmple ! —
Apoi luă trupșorul în poală, dezvelit.
În bezna grea, lugubră, prindeam un țăcănit
De gloanțe, dinafară. E timp de-acuma ca să
Îl îngropăm pe-aproape, au spus cîțiva din casă,
Și-au scos încet cearșaful curat, alb, dintr-un
scrin.
Bunica sta cu mortul acum lîngă cămin,
Vrînd trupul țeapăn să-l încălzească-n pripă ;
Dar vai, ce-atinge moartea cu recea ei aripă,
Nu-i nici un foc pe lume să-l poată-nsufleți !
Plecîndu-se, ea-i trase ușor ciorapii, și
Lin, mîinile-i bătrîne îi puse pe picioare :
— Vai, domnule, îmi zise, ce soartă-ngrozitoare !
Opt anișori băiatul avea, neîmpliniți ;

Și toți erau la școală atît de mulțumiți !
Scrisori, nu era nimeni ca el să se priceapă
Să scrie ! Doamne sfinte, nu vor cumva să-nceapă
Copiii să-i ucidă ? Vai, Doamne, ce să zic ?
Vă-ntreb : bandiți sînt oare ? Nu mai pricep
nimic !
Azi-dimineață încă, zburda lîngă fereastră,
Și-acum e mort, sărmanul ! Spuneți și
dumneavoastră !
Au tras în el, pe stradă fiind, și l-au răpus ;
Și era blînd, cuminte și bun ca un Isus.
Eu, care sînt bătrînă, și moartea-mi nu-i departe,
Ar fi putut preabine, el, domnul Bonaparte,
În loc să-l ia pe dînsul, pe mine să mă ia ! —
Tăcu îndurerată : un nod o sugruma,
Și toți plîngeau în casă, alături de bătrînă ;
Vai, singură de-acuma, ce poate să-mi rămînă,
Mă întrebă ? În viața aceasta ce mai am ?
Și maică-sa e moartă ; pe el doar îl aveam !
Spuneți-mi, de ce oare a trebuit să cadă ?
Doar n-a strigat „Trăiască Republica" pe stradă !
Cu pălăria-n mînă stam mut, încovoiat,
Privind la doliul ăsta adînc, nemîngîiat.

Politica aceasta tu n-o-nțelegi, o, mamă !
Vezi tu, domnul Napóleon, de fapt așa îl cheamă,
E-un prinț sărac, dar care iubește frumuseți,
Și-i place ca să aibă palate, cai, valeți,
Bani pentru joc și mese și-alcovuri ce-l distrează,
Și vînători bogate ; cu-acest prilej, salvează
Familia, societatea și crucea ; iar acù
Mai vrea să aibă roze în vară la Saint-Cloud [1]

[1] *Saint-Cloud*, localitate din împrejurimile Parisului, unde-și avea reședința preferată Napoleon al III-lea. Castelul a fost incendiat de prusieni în 1871.

Primarii și prefecții cînd i se-nchină-aice.
De-aceea, tremurînde, sărmanele bunice
Cu mîini învinețite, silite sînt, orfani
Să coase-n albe giulgiuri, copii de șapte ani !

În romînește de
LAZĂR ILIESCU

FABULĂ SAU ISTORIE

Lihnit și cu o poftă regească, într-o zi,
Un maimuțoi c-o blană de tigru se-nvăli.
Fusese tigrul rău, el însă fu năprasnic.
Se înțolise-n dreptul și voia de-a fi groaznic.
Scrîșnind din dinți purcese-a răcni : „Eu sînt,
prin lege
Cuceritorul tufei, noptosul nopții rege !"
Pîndi, tîlhar de codru, prin spini și pe de lături
Îngrămădind omoruri și jafuri și prăpăduri ;
Drumeții sugrumîndu-i și pustiind pădurea,
Făcu tot ce făcuse și blana lui pe-aiurea.
Trăia-ntr-un covru-n juru-i cu resturi de
masacru,
Văzîndu-i pielea, insul credea în simulacru.
Zbiera cu mare muget și groaznice cuvinte :
„Priviți, bîrlogul meu e plin de oseminte ;
Toți tremură și fug din fața mea cu spaimă
Mă admirați ! Sînt tigru și am tigrească faimă !"
Prostimea-n admirare fugea mîncînd pămîntul
Veni îmblînzitorul și-n brațe înhățîndu-l
Ca pe o zdreanță pielea-i rupînd-o, zise-apoi
Pleoștitei javre : „Nu ești decît un maimuțoi !"

În romînește de
ROMULUS VULPESCU

VESELA VIAȚĂ

(Fragmente)

Tîlhari, șnapani și șmecheri, lichele îndopate,
Năvală dați cu toții la mesele bogate !
Grăbiți-vă ! Dați zor !
Beți și mîncați pe rupte, stăpîni, căci viața
zboară.
Acest popor ce-l țineți sub talpa-vă murdară,
E-al vostru-acest popor !

Dați iama-n bani și-n codri ! Hai, vindeți
țara-ntreagă !
Sleiți-o de-orice bunuri, secați-o de-orice vlagă !
Căci timpul v-a sosit.
Sleiți de cea din urmă pară, mărimi trufașe
Pe muncitorii țării, din sate și orașe,
Și rîdeți, nesfîrșit !

Benchetuiți ! preabine ! trăiți ! Pe-un pumn
de paie,
Săracu-și vede pruncii murind, într-o odaie
Lipsită de lumini.
Părintele pornește să ceară de pomană ;
Flămîndă, mama-și vede odrasla ei sărmană
Zbătîndu-se în chin.

. . . .

O, raiuri ! măreție ! dați domnilor să beie !
Sclipind, orchestra rîde, ferestrele scînteie ;
Lucește masa, lung.

Și jos domnește bezna ; sînt porțile-ncuiate,
Fecioarele flămînde vînzîndu-și trupu-n noapte,
Sub cerul negru, plîng.

Voi toți, părtașii-acestor mari desfătări hidoase,
Ostași plătiți, șefi hulpavi, juzi, fețe ticăloase,
Episcopi dezmățați,
Mizeria vuiește sub Luvrul [1] vostru ! Moarte
Și foame-s temelia plăcerilor deșarte
Cu care vă-mbătați !

La Saint-Cloud, sub potopul de crini și margherite,
Pe unde zburdă roiul de albe favorite
Cu trupul sidefiu,
Sub lampa cu o mie de brațe, minunată,
Oricare favorită, cînd albii dinți și-arată,
Mănîncă-un prunc de viu !

Ei și ? Hai, rîdeți strașnic ! Doar nu ne-om plînge
veșnic !
Poți fi-mpărat, prințesă, prelat sau mare sfetnic
Făr-să petreci puțin ?
Flămînd, poporu-n lacrimi, surpat de chinuri
crude,
Prea mulțumit să fie că rîsul vi-l aude,
Că vede-un danț senin !

. . . .

[1] *Luvrul* — celebrul palat al regilor Franței început în 1204 și terminat în 1848. Au lucrat la el mari arhitecți și sculptori ca P. Lescot, Claude Perrault, Jean Goujon. Astăzi Luvrul este unul din cele mai vestite muzee din lume.

Popor, pe tine calcă ! O, baricadă-naltă,
Tu ce suiai prin flăcări, în mii de-asalturi, caldă,
Cu nesfîrșit curaj !
Sub roțile acestui cupeu al lor, ce-și sună
Pe trupu-ți scăpărarea și goana lor nebună —
Tu redevii pavaj !

Cezarului dă-i banii, popor ; iar foamea — ție.
Nu ești tu bietul cîine sortit să mi se ție,
Bătut, după boier ?
Lui, purpura ; iar ție doar zdrențele murdare.
Lui, fetele-ți frumoase, iar ție dezonoare
Și lacrimi și dureri !

Un glas vorbi-va, totuși. Istoria-i marea muză,
Sui-va-n noapte glasu-i puternic ce acuză.
Rînjiți, o, gîzi nătîngi !
Te-o răzbuna, o, Franță sărmană, mumă scumpă,
Și s-o vedea cuvîntul ce dușmanii-o să rumpă,
Țîșnind din zări adînci !

Tîlharii-aceștia scîrnavi, bandiți făr-de-ndurare,
Ce țin poporu-n zdrențe sub cruntele lor gheare
Și-l sfîșie de zor,
Mîrșavi cu două fețe, privind cu ironie,
Spun : „Eh ! Poetul ! Fleacuri ! El stă în nori.“ —
Da ? Fie.
Și trăsnetul stă-n nori.

În romînește de
EUGEN JEBELEANU

ÎMPĂRATUL PETRECE

Departe-i Franța pentru cei
Proscriși și-aproape e mormîntul.
Petrece, prințule, cît vrei,
Vînează-n săli de bal femei
Și prin păduri cerbi iuți ca vîntul.
Ciraci ai regi și împărați,
Și Roma-i gata să te-admire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mîini de răzvrătire !

Cei vrednici sînt loviți în plin :
Exilul, Africa-i pîndește.
Compiègne [1] de lebede e plin.
Zburzi, prințule, prin vii și prin
Păduri ; și Venus, sus, lucește ;
Cu vița-n păr și molcom braț,
Bacanta rîde în neștire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunați,
Iar mîini de răzvrătire !

Clădesc un far ocnașii-n fiare,
Mișcîndu-se greoi pe dună.
Răsun-un corn de vînătoare,
Pădurea-i plină de fanfare,
Mestecenii sînt albi de lună ;

[1] *Compiègne*, localitate din regiunea pariziană unde se află un castel din sec. al XVII-lea frecventat de Napoleon al III-lea și curtea sa.

În lac sar cînii asmuţaţi,
Pier cerbii ca o nălucire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

Tatăl e-n temniţa Cayennei [1],
Copiii lui de foame mor.
Ici lupul toarnă vin hienei
Şi din potirul cu sfinţenii
Bea cetăţeanul mitrofor ;
Iar colo-n grotă adunaţi
Rîd faunii de mulţumire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

Dau morţii prin foburg tîrcoale
Şi trişti şi-arată rana lor.
Pateuri fine, trufandale ;
Sub masa grea, covorul moale ;
Femei slăvesc pe-nvingător :
Au sînii din corset săltaţi
Şi ochii plini de-ademenire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

Captivi, vă odihniţi şi voi
Abia cînd moartea vă doboară !
Supeul e cu vin de soi
Şi-n Sèvres [2] vechi ; pe buze moi

[1] *Cayenne*, port la Atlantic şi capitală a Guyanei franceze, ale cărei temniţe gemeau de deţinuţi politici.

[2] *Sèvres*, orăşel din împrejurimile Parisului, celebru prin industria sa de porţelanuri fine.

Sărutul, dulce flutur, zboară !
Şi voi, frumoaselor, îi daţi
Prilej de veşnică-nnoire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

Şi-aşteaptă moartea deportatul
În focul Africii zvîrlit.
Tu culcă-te voios în patul
Unde Burbonii şi-mpăratul,
Şi iar Burbonii au dormit [1] ;
Pe perna unde-au stat culcaţi
Dormi în urări de fericire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

O, doliu ! Viitorul moare
Ucis de-un fioros bandit !
Se face astăzi nuntă mare.
Nu-i mirele-n caleaşcă oare ?
Chiar el ! Cezarul mult păzit !
Nuntiţi, popoare, şi cîntaţi !
Un ucigaş e-al Franţei mire.
Azi, clopote ! de moarte la Notre-Dame sunaţi,
Iar mîini de răzvrătire !

În romîneşte de
AL. PHILIPPIDE

[1] Aluzie la restaurarea Burbonilor în Franţa, întreruptă în primăvara lui 1815, de cele 100 de zile în care a domnit Napoleon I.

ISPĂŞIREA

(Fragment)

I

Ningea. Îl înfrînsese cei ce erau de-înfrînt.
Acvila, întîia oară, căzuse la pămînt.
Amare vremi ! Pe gînduri se retrăgea chezarul
Din Moscova, lăsînd-o s-o mistuie pojarul.
Ningea. Cumplita iarnă venise să-i îngroape ;
Treceau prin albe stepe, spre alte stepe albe.
Drapelul, comandanţii, uitate-s toate-n urmă.
Ieri încă, Marea Oaste, iar azi o biată turmă.
De flancuri, grosul oastei nu se deosebea.
Ningea. Prin burţi de hoituri se mai adăpostea
Cîte-un rănit ; şi-n pragul vreunui bivuac,
Înţepeniţi călare, şi muţi, de promoroacă,
La postul lor, trompeţii rămas-au, parcă cheamă
Cu buzele de piatră pe goarnele de-aramă ;
Ploua cu gloanţe, obuze şi fulgi de nea, pe rînd,
Iar grenadirii gărzii, acuma tremurînd,
Mărşăluiau, pe gînduri, cu ţurţurii-n mustăţi.
Ningea, ningea într-una ; şi sfichiuind în toţi
Urla gelosul crivăţ ; iar prin nămeţi, desculţi,
Treceau, peste coclauri, înfometaţi, cei mulţi !
Nici luptători, nici inimi în stare să mai bată.
Ci doar o-nchipuire, o taină-nceţoşată :
Alai prelung de umbre sub cerul cătrănit.
Singurătatea vastă şi grea, de neclintit,
Răzbunătoare mută, de pretutindeni iese.
Iar cerul, pe tăcute, unit ninsorii dese,
Urzea măreţei armii, un uriaş linţoliu.

Şi fiecare, în sine, se pregătea de doliu.
„Ieşi-vom vii vreodată de pe acest pămînt ?“
Cu doi vrăjmaşi ! şi Ţarul şi nordul, nordul crunt.
Se lepădau de tunuri, zvîrlind în foc afete ;
Cine-aţipea o clipă murea ; fugare cete
Zoreau, pe care stepa le înghiţea cu-ncetul ;
Iar cînd de pe vreo coastă se spulbera omătul
Vedeai că-s regimente ce dorm de-a pururi. Şi la
Hanibal ducea gîndul, la moartea lui Atila.
Fugari, răniţi, brancarde şi muribunzi, chesoane
Se-ngrămădeau să treacă, de-a valma, pe pontoane.
Cînd aţipeau o mie, se mai trezeau doar zece.
Ney, altădată mîndru, în goană mare trece,
Iar după el cazacii, zburînd. Cînd noaptea cade,
Alarmă iarăşi, vuiet, atacuri, cine şade ?
La arme, biete stafii ! Asupră-le căzuţi
Precum vultanii, aprigi, întunecaţi şi iuţi,
Năvală dau, sălbatic, năprasnici călăreţi.
Aşa, întreaga oaste, în noapte, se pierdea.
Încrîncenat, acolo, Napoleon privea,
Precum stejarul mîndru priveşte la secure.
Pe uriaşul mîndru, domnind peste pădure,
Urcase tăietorul, domnia să-i răpească,
Nenorocirea însăşi venea să-l căsăpească.
Iar el, nebiruitul nicicînd în alte dăţi,
A tresărit sub lama acestei triste plăţi :
Privea cum cad, în juru-i, iubite ramuri, cum
Ostaşii, comandanţii, mureau pe rînd în drum.
Înconjurîndu-i cortul cu dragoste nespusă,
Cei vii credeau în steaua-i şi n-o vedeau apusă,
Ci urmărindu-i umbra cum mişcă sub prelate,
Învinuiau destinul de lèse-maiestate.
Atunci simţi cum spaima l-a cotropit deodată
Şi, neputînd nici minţii, nici ochilor să-şi creadă,
Spre Dumnezeu se-ntoarse, cu tremur, împăratul.

Ştiind că ispăşeşte, dar neştiind păcatul,
Şi palid de nelinişti, cu oştile-ngheţate,
Rosti : „E ispăşirea, Stăpîne prea-nălţate ?"
Atunci un glas din umbră păru uşor că suie,
Chemîndu-l clar pe nume, şi îi răspunse : „Nu e !"

II

Waterloo ! Waterloo ! Waterloo ! tristul şes !
Ca un vîrtej de ape în iazuri, dîndu-şi ghes,
Batalioane sumbre se-nvălmăşeau în moarte,
Prin lunci şi pe coline, prin văi, pînă departe.
De o parte sta Evropa, iar de cealaltă Franţa ;
Crunt s-au izbit ; dar Cerul ne-a înşelat speranţa ;
Izbîndă, dezertaseşi, iar soarta ostenise.
O, Waterloo ! tot jelui nădejdile ucise.
Eroii cei din urmă, ai ultimelor lupte,
Au fost măreţi. Ştiut-au regatele să-nfrunte,
Învingători, trecut-au şi Alpi şi Rinul-vamă,
Sunînd, cu dîrze inimi, din trîmbiţa de-aramă.

Se înnoptase ; lupta nu contenea, arzîndă ;
El luase ofensiva şi parc-avea izbîndă ;
Pe Wellington putuse să-l pironească-n crîng.
Privea printr-o lunetă ; privirile-i se strîng
Spre focul bătăliei unde prindeau să fiarbă
Talazuri de oştire ca frunza şi ca iarba.
Apoi, cu ochii-n zare, sub mohorîtul cer,
Cu bucurie, spuse : „Grouchy [1] !"... Era Blücher [2].
Pe loc schimbată-i soarta, nădejdile se-nmoaie,
Învălmăşeala creşte, vuind, ca o văpaie.

---

[1] *Grouchy* — general al lui Napoleon I.

[2] *Blücher (Gelbhard Leberecht)* — feldmareşal al armatelor prusiene în bătălia de la Waterloo (1742—1819).

Careurile noastre sînt frînte sub şrapnele
Engleze ; iar cîmpia spuzită de drapele,
De zdrenţe tricolore, tresaltă lung cu ţipăt
De moarte : o genună de flăcări roşi şi sclipăt
În care, precum ziduri ce se dărîmă lente,
Se culcă-n tină — spice prea coapte — regimente ;
Cad seceraţi voinicii tamburi-majori cu cucă,
Genună de măceluri, a vieţilor pe ducă.
O, clipă-a grelei cumpeni ! Pe el un gînd îl sapă :
Că soarta bătăliei, încet din mîini îi scapă.
De după deal stă Garda cea Veche-n aşteptare :
E gîndul lui din urmă şi ultima scăpare.
„Să intre garda !" zise. Iar mîndrii grenadiri
Şi lăncieri, oştenii cu ghetre lungi de dril,
Dragoni pe care Roma i-ar fi recunoscut,
Cuirasieri, tunarii cu fulgerele-n scut —
Colbakul negru, coiful de aur năvăli :
Eroii de la Friedland şi de la Rivoli,
Ştiind că merg să moară acolo unde fi-vor,
Îşi aclamară zeul, neînfricaţi de vifor.
„Trăiască împăratul !" strigară, ca să-i vadă
Cum merg către britanici în pasul de paradă ;
Cu muzicile-n frunte şi zîmbetul pe buze
Pătrunse Vechea Gardă în iadul de obuze.
Napoleon, îndată, vai ! sprijinit în spadă,
Privind cum, rînduri-rînduri, intrau sub canonada
De fier şi de pucioasă, mînaţi de-un singur ţel,
Văzut-a regimentul de piatră şi oţel,
Topindu-se-n vîrtejul acelui groaznic loc,
Precum o lumînare la para unui foc.
Cu arma-n mînă, falnici şi pasul sigur, stoici,
N-au dat-napoi. În pace dormiţi, voi, morţi eroici !
Oştirea cea rămasă văzu, dar, cum pe brînci
Căzu pentru vecie şi garda. Şi atunci,
Urlînd deodată aprig cu glasul deznădejdii,
Deruta, uriaşa cu chipul de primejdii,
Ce, palidă, în spaime vîrînd pe cei mai tari,
În zdrenţe fără suflet preschimbă steaguri mari,

Ivindu-se, la vremea-i — o stafie de fum
Crescută-n bătălie — ea apăru și-acum
Ostașului, cel care nu știe-a se mai bate,
Strigînd în gura mare : „Să scape cine poate !"
„Să scape cine poate !" pe buza tuturor
E strigătul de spaimă, e-al nebuniei cor.
De parcă o suflare ciudată îi înghite,
Printre chesoane grele, furgoane prăfuite,
Pitindu-se prin șanțuri, prin lanuri de secară,
Chipiul și mantaua și armele lăsară.
Ce doliu ! veteranii, sub sabia prusacă
Bocesc, o iau la goană, nu știu ce să mai facă.
Și astfel, precum puful ușor de păpădie,
Fu spulberată Marea Armată pe cîmpie.
Cîmpia asta, care și azi ne duce-n vise,
Văzu fugind pe aceia ce lumea fugărise !
Atîția ani trecut-au, dar acest colț de țară,
Waterloo, șesul morții, cîmpia solitară,
Acest platou sinistru și devastat sălaș,
Mai tremură la fuga acelor uriași !
Napoleon rămase cu ochii la vultoarea
De oameni, cai, drapele și tobe. Încercarea
Aceasta îl împinse din nou la gîndul sorții.
Cu remușcare zise, spre Ceruri : „Dat-am morții
Ostașii toți ; imperiul s-a sfărîmat, sînt frînt ;
E oare, doamne, clipa răsplății, pe pămînt ?"
Si pe cînd vălmășagul de tunete gemu,
El auzi iar vocea care-i răspunse : „Nu !"

III

S-a prăbușit ! Schimbată-i a Europei soartă,
Se află, peste mare, spre-a cețurilor poartă,
O stîncă rea, urmașa vulcanilor giganți.

Destinul lua barosul ; piroane, aspru lanț,
Încătușa pe hoțul de fulgere, de viu,
Ca, bucuros ducîndu-l pe piscul siniliu,
Să-l pironească : apoi, tot hohotind, chema
Vulturul Engliterei să-i roadă inima.
O, prăbușire, unde-i splendoarea grandioasă !
Din zori de zi și pînă ce noaptea grea se lasă,
Mereu singurătatea, uitarea, închisoarea,
Tunica stacojie a sentinelei, marea,
Doar stînca stearpă, crîngul urît, plictisul rece
Și zarea, cu speranța catargului ce trece,
Doar vuietul lung de valuri și vîjîit de vînt !
Adio, cort de purpur, panașe fluturînd,
Adio, armăsarul lui Cezar, alb de goană,
Nici tobele de luptă și nici pe cap coroană,
Nici regii, prin unghere, cu chipul disperat,
Nici mantia cu trenă, nimic, nici împărat !
Napoleon. Atîta. Pe nume : Bonapart,
Ca un roman cu trupul străpuns de arcul part,
Și se gîndea-n tăcere la moscovitul foc.
Un caporal britanic îi strigă : „Stai, pe loc !"
Iar fiul său în gheare de regi ; nevasta-l vinde !
Mai rău ca porcul care prin murdării se-ntinde,
Senatul, altădată adorator, îl scuipă.
La malul mării, către a serii calmă clipă,
Pe povîrnișuri negre și culmi posomorîte,
El se preumblă singur, privind la valuri mute,
Cu ochii plini și-acuma de-a luptelor ardoare ;
Cum șade trist și mîndru, sub cerul ca de zgură.
Gîndirea-i rătăcește departe, la-ntîmplare ;
„O, glorie măreață, deșartă. O, natură !"
Treceau deasupră-i vulturi și nu-l recunoșteau.
Monarhii — temnicerii — ieșirea i-nchideau,
Precum un cerc năprasnic înscris de-al lor compas.
Și se stingea. Cu moartea pe urme, pas cu pas,
Ce-i bîntuia odihna, umflîndu-și neagra haină,
Precum sfîrșește-n noapte o rece zi de taină.

Cu inima puternic bătînd, eliberată,
Pe pat, vestita-i spadă și-a așezat, odată,
Culcîndu-se alături, cu gîndul : „S-a sfîrșit !"
În manta-i din Marengo l-au fost învăluit.
Și cum vedea asupră-i izbînda de la Tiber,
Eghipetul, Danubiul, mai zise : „Mă simt liber,
Victorios. Spre mine văd acvile cum zboară",
Dar aplecîndu-și capul, domol, gătit să moară,
Zări, pășindu-i pragul, prin ușa-abia crăpată,
Pe Hudson Lowe [1] copoiul, și se trezi deodată.
Atuncea uriașul răpus de-a rigăi ură
Strigă : „Acuma, doamne, ai întrecut măsura,
Stăpîne, dă-mi sfîrșitul, căci simt că-mi bate
ceasul,
Am ispășit osînda-ți !" — „Nu încă ! " spuse
glasul.

IV

O, sumbră vreme, -n noapte venitu-ți-a văleatul ;
Pe-un năruit imperiu e mort și împăratul.
Sub salcia pletoasă i-au hărăzit mormîntul.
Noroadele cu toate, de pe întreg pămîntul,
Uitînd tiranul, numai eroul și-amintiră.
Poeții, înfierîndu-i pe regi, cu dalba liră
Reînviară slava-i răpusă de călăi.
Statuia-i, pe columnă, e iar la locul ei.
Cînd ochii și-i înalță spre ceruri, azi Parisul
Îl vede, în picioare, cum îi domină visul,
Senin, pe-azurul zilei, iar noaptea printre aștri.
În Pantheon i-e numele-nscris pe mari pilaștri.
Și nimeni nu mai știe de zilele cernite,
În mintea tuturora stau cele fericite ;
Ciudat, cum omul ăsta a fermecat istoria ;
Justiția cea rece nu-i adumbrește gloria.

[1] *Hudson Lowe* — guvernatorul insulei Sfînta Elena pe vremea exilului lui Napoleon I.

Essling, Ulm, Arcole, Austerlitz, nume sfinte !
Precum cercetătorii latinelor morminte,
O lume-ntreagă cată spre vremile semețe,
Aplaudînd, smerită, relicvele mărețe
Pe care suverana țărînă le-a-ngropat :
Pe consulul de piatră, pe marele-mpărat.

. . . .

. . . .

...Pieri stafia groazei. Cuprins de-nfiorare,
În beznă, împăratul gemu de disperare,
Acoperindu-și fața cu mîinile speriate.
Statuile izbînzii, în marmură săpate,
Fantome albe, strajă la falnicul mormînt,
Pe lîngă zid retrase, un semn de-al lor făcînd,
Îl ascultau cum plînsul îi hohotea-n tenebre.
Iar el strigă : „O, diavol al viselor funebre,
Ce nevăzut mi-aține cărarea la tot pasul,
Tu cine ești, dar ?" — „Crima ta sînt", răspunse
glasul.
Se pogorî-n sepulcru o flacără ciudată,
Precum se luminează cînd Cerul dă răsplată ;
Ca vorbele văzute demult de Baltazar,
Doar două fulgerară asupra lui Cezar,
Și Bonaparte, galben, le sloveni, amar
Cutremurat de spaimă : *Optsprezece-Brumar !*

În romînește de
MIHNEA GHEORGHIU

PARTIDUL CRIMEI

(Fragmente)

Cînd sîngele-i cald încă pe mîna criminală,
Cînd leşuri de copii, femei însărcinate,
N-au putrezit măcar, n-au fost măcar uitate,
Cînd sîngeră Parisul şi-n văzul tuturor
Pluteşte sus sperjurul de despot trădător,
Ne ponegreşte-o gloată dospită-n josnicie !
În sumbrele străfunduri cum clocoteşti, mînie !
Cel ghiftuit triumfă, rotund şi durduliu
Şi zice : „N-aş voi din somn sculat să fiu.
Ne merge. Negustorii au triplă clientelă.
Nevestele ni-s toate în flori şi în dantelă."
„De ce oare vă plîngeţi ?" mai strigă-un alt burtos.
Asfaltul măsurîndu-l încet, în sus şi-n jos.
„Uşor cîştig la bursă trei sute franci pe zi.
Şi banul curge gîrlă de nu-l mai poţi opri.
E drept, trei franci şi zece cîştigă-un biet zidar.
Totu-i pe dos acuma ! Dar eu nici n-am habar.
Se pare c-au gonit din ţară demagogii.
Ei şi ! aplaud baluri şi versuri, fac elogii
Acelui prinţ pe care ieri nu dădeam doi bani.
Ce-mi pasă c-au gonit vreo cîţiva gogomani !
Iar morţii sînt cu morţii, sînt proşti şi pace lor !
Trăiască toţi deştepţii, că lumea e a lor !
Ce vremuri minunate cînd sorbi ca din şiştar
Din credit mobiliar, din credit funciar !
Cei roşii latră încă în hrube întunecate :
Ce trăncăneli ! Dreptate, progres şi libertate !
Mai ieri mă mulţumeam să iau un franc ca primă,
Dar azi, mărturisesc, nu simt că e o crimă,

Cînd mintea socotită în vorbe nu se încurcă,
Onoarea cum coboară în renta ce se urcă !"

. . . .

S-o ştiţi, voi ce clădiţi averi pe băligare,
Urînd şi libertatea şi aerul ei tare,
Nu vom lăsa poporul să cadă-n amorţire.
Şi vom chema mereu, cît vom avea simţire,
În ajutorul Franţei în lanţuri şi înfrîntă,
Ca şi străbunii noştri, la răzvrătirea sfîntă ;
Asupra tiraniei pornească toată firea ;
Aşa voim cu toţii, aşa ne e menirea ;
Decît mocirla voastră, decît să fim iloţi,
Să ne zdrobească soarta sub ne-ndurate roţi !

În romîneşte de
AL. DIMITRIU-PĂUŞEŞTI

LUI JUVENAL

I

Cu tine iar, ca-n şcoală, bătrîne Juvenal !
De aur şi de fildeş cobori din tribunal,
De unde-a tale versuri superbe detunară.
Vezi bine cîte lucruri ne miră astăzi iară,
Deşi pe domnul Riancey [1] nu-l miră niciodată ;
Chiar dacă vezi omorul şi mîna-nsîngerată,
Aştepţi să treacă anul, că urma i se pierde
(Orice ar spune morţii cu gura lor cea verde),
O crimă nu e crimă, nici furtul nu e furt.
Veuillot, ce-i din Ignaţiu [2] şi Auriol [3] născut,
O spune mai curînd chiar, cu firea liniştită,
Noi nu putem pricepe cu mintea mărginită.
Dar cînd tămîia arde sub bolţi de catedrale,
Iar abonatul foii creştine dă parale,
Atunci, lăsîndu-şi giulgiul, uitînd că-i mort hidos,
Schimbîndu-şi groapa veche în templu arătos,
De domnul Fould [4] în treaba aceasta ajutat,
Sulemenit de tîrfe, de magistraţi spălat,
Împrejmuit — minune — de-apostoli şi popor,
Rînjind la visători şi, în ciuda mea şi-a lor —
Poeţi ursuzi ce nu pot pricepe-un simulacru —
Ia răul dintr-o dată al binelui chip sacru.

[1] *Riancey* — publicist venal. După 2 decembrie 1851, a intrat pe ascuns în solda tiraniei bonapartiste.
[2] *Ignaţiu de Loyola* — iniţiatorul ordinului iezuiţilor. Simbol al reacţiunii clericale.
[3] *Auriol* — clovn la modă în Parisul anilor 1850—1851.
[4] *Fould Achille* — bancher şi om de bursă. Unul din rechinii finanţei timpului. A devenit ministrul de finanţe al lui Ludovic Bonaparte.

II

E stîlp acestei ordini ; dreptcredincios catolic :
„Prosperitate-n lume“, grăieşte hiperbolic.
Trădarea se îmbracă în general francez ;
Clipind, arhiepiscopul sfinţeşte-un zeu : Succes ;
Trei zile doar să treacă şi crima e-nălţată,
O-ntorci ca pe o haină pe dos şi e curată.
Aşa e. Iar virtutea mereu rămîne-n coadă,
În criptă e onoarea bătrînă şi neroadă.
O, gînditor de-aramă, sîntem cam tari de minte
Să ne-nfruptăm din aste mai noi învăţăminte ;
Să joci Grand' Combe [1] la bursă sau Alb de Zinc [2] să ceri,
Vînzînd cu douăzeci azi, ce-ai luat cu cinci chiar ieri.
Să ştii, prin vreun tertip de-am dobîndit un nume,
Cinstit e. Şi — în ciuda femeilor din lume —
O crimă-i mai frumoasă cu cît îmbătrîneşte ;
Doar ieri fu cioară neagră, azi lebădă pluteşte.
Un hoit miroase-a ambră cînd e să folosească.
De-o crimă din decembre să nu se mai vorbească
Dac-am ajuns în iunie ! Deasupra ierbi crescuseră.
Ce-i de-ntrebat e una doar : fire, ţesătură,
Bumbac, zaharuri brute sînt oare în urcare ?
Juratul strîmb, schiloada şi josnica trădare,
Îmbătrînind cu-ncetul au însuşirea, iată,
De-a-şi pierde josnicia şi schilodenia toată :
Omorului suspect, mînjit de murdărie,
I se preschimbă-n înger obrazul de stafie.

[1] *Grand' Combe* — importantă exploatare minieră din Franţa, ale cărei acţiuni au dat loc la mari speculaţii de bursă.
[2] *Alb de Zinc* — aci cu sensul de acţiuni ale minelor de zinc din Vieille-Montagne, care au constituit un izvor de importante cîştiguri pentru jucătorii la bursă.

III

Cum în aceeaşi vreme se-ntîmplă des, vezi bine
Că pată e virtutea şi-ajunge rău ce-i bine ;
Poţi şti dacă Saturn le şopteşte rolul lor,
Spartacus caraghios e, iar Nero, salvator.
Oricît de împotrivă ar sta raţiunea trează,
Oricît justiţia, umbră, în noapte mai viază
Şi în urechi ne suflă ca să luăm aminte,
Lăsate-s biete babe, să bombăne-nainte.
Pe Scaevola, Narcisul[1] în ziar îl lapidează.
Să ne deprindem ochiul cu-această nouă rază
Ce totul sub noi unghiuri să-ntrezărim ne-nvaţă
Şi drept Malesherbe[2] să-ţi pară Delangle[3] ce-ţi stă-n faţă.
Să ştim a zice : „Mare-i Leboeuf[4], Persil[5] frumos",
Pe fundul scăldătoarei lăsînd ce-i ruşinos.

IV

Virtutea, adevărul sînt pentru noi comori ;
Smintiţi sînt cei ce singuri se fac judecători

[1] *Narcisul gazetar* — aluzie la Veuillot — publicistul fără scrupule.

[2] *Malesherbes* — ministru în vremea lui Ludovic al XVI-lea. A murit pe eşafod.

[3] *Delangle* — înalt magistrat al celui de al doilea imperiu, părtinitor şi servil.

[4] *Leboeuf (Edmond)* — politician carierist. Vîndut intereselor lui Napoleon al III-lea. A fost răsplătit cu funcţia de senator în 1852.

[5] *Persil* — politician din tagma potentaţilor vremii. În 1853 a devenit consilier de stat şi ministru al justiţiei.

Şi-n faţa naţiunii aruncă protestarea,
Cu braţu-ntins strigîndu-şi revolta, indignarea.
Ce naiba !-n larma străzii doar viaţa e frumoasă,
Deci cele dispărute le uită şi le lasă
Cînd totul piere-n lume, vulturii ca şi viermii,
Gîndacu-şi pierde viaţa sub zăpezirea iernii.
Cînd Pont-Neuf se îndoaie pe apele umflate,
Cînd s-au tocit nădragii şi haina-i ruptă-n coate,
Cînd pălăria nouă ieri, astăzi e bătrînă,
Doar adevărul, maistre, din oarba lui fîntînă,
Ar vrea — pretenţie rară — să ţină-o veşnicie.
Cînd plouă să nu-l ude, frumos mereu să fie,
Făr-o para în pungă, să fie rege-n lume,
Trăind, chiar dacă unii pun mîna să-l sugrume.
Ei, asta-i, cetăţene, să credem deci în faptă.

V

Estimp toţi şarlatanii ţin predică-nţeleaptă :
I-ascultă vechi iscoade, trişori şi idioţi,
De spirite alese furîndu-i pe netoţi.
E-nfloritoare bursa ; miraje, joc de prisme,
Ipocrizia dulce ţîşneşte-n aforisme.
Icnim de mulţumire, avem cîştiguri grase,
Vezi, asta-i, Juvenale, parola vremii noastre.
Cîţiva clociţi diaconi găsiră de curînd
Aceste adevăruri Montrougeul[1] măturînd,
Încît azi, ca regi mîndri ai timpurilor noi,
Pungaşii domni şi domnii bisericoşi, convoi,
Spun, de la lumînare împrumutînd lumina :
„Jeanne d' Arc ? O curtezană ! Virgină-i Messalina".

[1] *Montrouge* — localitate în Franţa, unde se găsea un colegiu al iezuiţilor.

Popi talapunţi [1], episcopi, aşa grăiesc anume,
Cînd demonstrează totul cu-al domnului viu nume,
Şi ca tîlharii care în pungă-ţi scotocesc
Cu A plus B, cu Argout [2] plus Baroche [3] dovedesc.

VI

Maestre, n-are noimă a noastră indignare.
De ce ne spargem pieptul, de ce ne zbatem oare ?
Ca visători, ştii bine, gîndesc a noastre frunţi
La oamenii de seamă şi nu la cei mărunţi ;
Satiric tu, tribun eu, torcînd amarul caier,
Privind în sus, burghezii ne spun : „Priviţi în aer" ;
E slăbiciunea noastră. Cu răi şi proşti vreodată
Nu facem casă bună. Cînd Dombidau [4] şi-arată
Strîmb craniu ori îşi scoate Fould falca lui de vier,
Tu pe bătrînul Caton [5], eu pe Jacques Coeur [6] prefer ;

[1] *Talapunt* — preot budist din Siam.

[2] *Argout* (comte d') — specialist în mari combinaţii de bursă, a fost promovat de către aristocraţia financiară, atotputernică sub Ludovic Filip, la rangul de ministru (1782—1858).

[3] *Baroche* — alt valet din personalul de casă al lui Napoleon al III-lea, respectiv ministru al acestuia (1802—1870).

[4] *Dombidau* — om politic. Totdeauna depăşit de funcţiile pe care le ocupa, a devenit ridicol în ochii opiniei publice ceea ce nu a împiedicat clasele posedante să-l înscăuneze ministru al instrucţiunii publice.

[5] *Caton* (Marcus Porcius numit Bătrînul sau Cenzorul) — tribun roman (232—147 î.e.n.).

[6] *Jacques Coeur* — celebru om de afaceri din secolul al XV-lea.

Eroicul din viaţa celor ce se avîntă
E viziunea noastră şi veşnică şi sfîntă.
Orbiţi de limpezimea luminii din azur
Viaţa ne-o petrecem privind eterul pur,
Titanii, gînditorii şi căpetenii-nalte ;
Cu ochii-n nori, în zvon de fanfare-ndepărtate,
Deasupra lumii-acestei de umbră năpădită,
Vedem mulţimi de care de luptă, şi-aurită
Zăbala-n care joacă neastîmpăraţi armici ;
Iar jos murdara cloacă de tîrfe şi calici.
Privirea chiar rănită-i de-astfel de oameni josnici,
Dar fie. Chibzuit spun, să nu fim nici habotnici ;
Urăsc abjecte inimi, urîte-ţi sînt şi ţie ;
Să le lăsăm în pace cu-a lor filozofie.

VII

Uitînd oricare patimi ce pot să te orbească
Vei înfiera instinctul, pornirea cea firească ?
Această rînduială va s-o-nvăţăm cu toţii,
Noroiu-şi are-amanţii, gunoiul sacerdoţii ;
Nu-i viciul cetăţeanul oraşului cloacă ?
Rău und' se simte unul, cellalt grozav se-mpacă ;
Bun martor mi-este Minos, [1] Eaq [2] judecător,
Au nu-i nămolul raiul oricărui rîmător ?
Subţire om de geniu şi aprig, hai, vorbeşte,
Şi spune dacă vreuna din astea ne priveşte,
Cînd cel ce jură-noată în sînge şi în fiere,
Cînd Beauharnais [3] îşi face o troacă din putere,

[1] *Minos* — unul din cei trei judecători ai infernului.

[2] *Eaque* — un alt judecător al infernului.

[3] *Beauharnais (Josephine de)* — prima soţie a lui Napoleon I.

Sau vreun episcop vine şi aleluia-i cîntă,
Ori Saint-Arnaud [1] doar mîini ce plătesc binecuvîntă.
Şi dacă azi burghezii se-ntrec să-l preamărească,
Iar alţii-nghit noroiul cu-o poftă nebunească ?
Şi dacă peste Franţa bate-al trădării vînt,
Naivi din cale-afară, de ce ne-om fi mirînd ?
Cînd Parieu [2] azi ghindă să ronţăie ajunge,
E oare de mirare ? Te miri că Sena curge ?
Găsim că-i o minune Troplong ajuns Scapin
Şi nemaiauzit Dupin [3] că e Dupin !

VIII

O veche înclinare spre rău e-n omenire.
Ea-şi face obicei şi culcuş din înjosire,
Un acoperiş, o pernă şi-un pat plăcut de-odihnă,
Mantie largă, bună, să-i fie cald şi tihnă ;
În mediu-i doar scîrnavii pot liber să respire
Şi-n lumile-amîndouă nu-s pricini de uimire.
Cînd înşelaţii cîntă cu-nşelători de-olaltă.
Nătîngi şi puşlamale dînd cursei cinste-naltă.
Dar astea-s ale maicii naturi ştiute legi
Şi-al aventurii antic instinct trăieşte-n veci
Prin ceea ce-i seduce viu pofta măgulită ;
La troacă se desfată, ştim bine, orice vită.

---

[1] *Saint-Arnaud* — general. Numit ministru de război la 26 octombrie 1851. Unul din principalii complotişti împotriva democraţiei, cu ajutorul cărora Napoleon al III-lea a pus mîna pe cîrma statului (1798—1854).

[2] *Parieu (Marie-Louis)* — om politic şi economist francez (1791—1876).

[3] *Dupin* — magistrat. Notoriu carierist, care trecea de la un partid la altul.

O, ce hidoasă crimă ! O, ce stupid omor !
Sînt multe dobitoace ca s-o admire-n cor ?
Pustiu ? Nimic din tot ce-i laş, tîrîtor şi josnic,
Nici şarpe ? Nici şacalul ce urlă-n noapte, dosnic ?
Ce, oare toţi măgarii deodat' se-ntraripară
Şi-n bolţile veciei pe loc se şi-nălţară ?
Să fi pierit măgarul din lume ? Ne cam miră !
Cînd Cyrus [1], Hanibal şi Cezar călăriră
Grozavul cal al Gloriei şi cînd pe-aripi luaţi,
De bucurie mare-a izbînzii turburaţi,
Trecînd în strai de flăcări sub roşu cer de cremeni,
Vulturii le strigau : „Sînteţi ai noştri semeni,
Voi purtători de trăsnet, voi, al furtunii glas !"
Pe Lacenaire [2] l-aclamă doar bufniţele azi.
Eh, ce se-ntîmplă-acuma e bine — aşa găsesc —
Pe bufniţe le-aplaud, le spun chiar mulţumesc.
În ăst concert sinistru prostia-i răsfăţată ;
Un belfer, Juvenale, în foaia lui ne-arată
(D' Arras, Beauvais [3] — vlădicii — stau pe-un picior cu el)
Că virtuos Mandrin e, iar cel cinstit mişel,
Strivind în tălpi eroii, suind puroiu-n slavă,
Nu-i greu de priceput doar, şi-am fi cu mintea slabă
De ne-am mira că d-alde Veuillot, mocirla vieţii,
Preferă-n loc de lauri pe fruntea lor scaieţii.

---

[1] *Cyrus (cel tînăr)* — fiul lui Darius al II-lea, prinţ ambiţios ; i se zicea satrapul Lydiei (424—401 î.e.n.).

[2] *Lacenaire* — faimos criminal executat la Paris în 1836. Socotindu-se scriitor şi poet îşi publicase *Memoriile*.

[3] *D'Arras* şi de *Beauvais* — exponenţi ai reacţiunii clericale.

IX

Deci latre cît îi place conştiinţa omenească,
Biet ciine făr-astîmpăr în lanţ să se tîrască :
Proscrişilor : războiul ; lichelei : plecăciune ;
Aceste stări de lucruri să le luăm drept bune,
Fie şi-n ăst imperiu, unicul între toate ;
Lui Trestaillon [1] slujiţi-i cu capete plecate !
Mingrat [2] ? Zi-i mare preot. Lui Bosco [3], bun
elector.
Nu-ţi face supărare, se întîmplă ca un rector,
Om din Senat sau mîndră figură din conclav,
Bisericos ori paznic, sofist sau poate sclav,
Un spirit din acelea care se-ntrec săltînd,
Luînd fraza trambulină pe cezar tămîind,
Slăvind desăvîrşirea-i şi dulcile-i blîndeţi,
Să-njure surghiuniţii din mari pustietăţi,
Pe-aceşti tîlhari înfrînţi de Tiberiu-Amfitrionul [4].
Un dar într-ale sale mai are histrionul :
E arta măgulirii, aleasă, mult gustată,
Lui Henric VIII, stăpînul, îi dărui slava toată,
Dar mult mai bine-i pare pe Morus [5] de-l sfîşii.

[1] *Trestaillon* — unul din capii bandelor regaliste care au terorizat unele regiuni ale Franţei în primii ani ai Revoluţiei.

[2] *Mingrat* — preot catolic, mort în închisoare (1825) unde a fost trimis pentru imoralitate şi crimă.

[3] *Bosco* — prestidigitator la modă (1793—1863).

[4] *Tiberiu-Amfitrionul* — Hugo îl asemăna pe Napoleon al III-lea cu împăratul Tiberiu, datorită caracterului josnic al guvernării lui şi pe amîndoi cu Amfitrion, eroul comediei cu acelaşi nume al lui Molière, deoarece ca şi Amfitrion aveau obiceiul să-şi copleşească partizanii cu tot felul de favoruri şi atenţii.

[5] *Morus (Thomas)* — mare cancelar al lui Henric al VIII-lea, decapitat în 1553. Autorul faimoasei *Utopii*, carte în care profetiza o societate egalitară de tip socialist.

Dintre dictatori cei mai spălaţi se vreau întîi —
Umflaţi de linguşire cum sînt, plini de-aroganţă,
Cu poftele-mplinite : fineţuri, eleganţă...
Poete, aşa-s despoţii, aşa oblăduiesc,
Putere şi onoruri mai bine le tihnesc
Cînd au deschis fereastra spre eşafod, sau cînd
Lîngă pustia mare văd exilaţi plîngînd ;
Mintoşii puşi la chinuri, martirii-n agonie
Sînt sosul fericirii tiranilor, se ştie.
O, Decius Juvenalis, bătrînul meu leu clasic,
Al nost-vin de Champagne precum şi vinu-ţi
Massic,
Ospeţe şi palate şi luxul desfrînat,
Al preotului sprijin şi al Phrynéei [1] pat,
Triumful şi orgoliul, respectul, alinarea,
Şi dulcea încîntare, beţia, desfătarea,
Tot ce-au putut să-nghită Sejanus şi Rufin [2],
Mai bine de băut sînt şi-au gust cu mult mai fin
(De nu eşti vreun tont, cu mintea învăscută)
Din cupa-n care-odată Socrate-a luat cucută.

În romîneşte de
VLAICU BÎRNA

[1] *Phrynée* — curtezană greacă (din secolul al IV-lea î.e.n).

[2] *Rufin* — ministru sub împăraţii bizantini Teodosiu I şi Arcadiu, asasinat în anul 395.

OVAŢII

Să facem socoteala, o. mare naţiune,
În timp ce tiraniei poporul se opune.
Stăpînă pe-un imperiu, de-o bandă cîrmuit,
Tu porţi panaş la coifuri. Dar fala ţi-a pierit !
Un rege mizerabil la curtea ta domneşte,
Prin bursa ta burghezul uşor se-mbogăţeşte.
Iar mîndrele-ţi fecioare arunc-un trandafir
Soldatului. Iar juzii, slugoii-n patrafir,
Pe saci de aur joacă macabra comedie,
În timp ce toţi bancherii cred în militărie.
Ai adunat în stive, ghiulele-n arsenale,
Ai şi-un Senat, şi predici, în lipsă de jurnale.
Abundă mareşalii în strai de aur, lună,
Parisu-şi schimbă faţa şi străzile răsună
De tropot de caleaşcă, spre Luvru-n trap, trecînd ;
Tu chefui ziua-ntreagă, iar noaptea-n bal dansînd,
Jucînd în cazinouri, averi ai destrămat !
E-un ticălos cezarul ce te-a prostituat !

Ce-ai cucerit prin jertfe, îţi zboară azi din mînă ;
Căci vitejia veche nu-ţi mai pulsează-n vînă.
Sînt ruşinaţi nepoţii de strămoşeasca fală ;
Cei ce-ţi iubiră slava te trag la socoteală,
Că i-ai trezit adesea cu goarna ta de foc.
Priveşti fără de gînduri cum în înaltul loc,
Nerone chefuieşte cu sfetnici, falsi Seneci.
Tu-asculţi un cor canonic, că-ţi plac voci de ber-
beci,
Ce-n vremea-n care cezar petrece în harem,
Îi cîntă imnul : *Salvum fac imperatorem !*

(De fapt în loc de cezar, noi toţi spunem lichea),
Ţi-e sufletul un ciine lovit cu cizma grea ;
Măreţul optzecinouă la stîlp ţi-e biciuit,
Călăul e derbedeul de lume huiduit.
În sfînta amintire de zor arunci cu pietre,
Se stinse Marseilleza, ca focul în reci vetre.
Păşesc învingătorii pe cîmpul Mars. Golani !
Sînt toţi aci, tîlharii, Fortoul [1], Bertrand [2], Mag-
nani !
Aceşti călăi ce poartă tricornul în echer,
De-i cheamă Korte, sau Carrelet, sau Canrobert [3],
Macaire [4],
Nu eşti nimic în lume, s-a spus, s-a hotărît,
Pe mintea ta uitarea sinistru-a pogorît,
Căci nu ştii cînd şi cine Bastilia a dărîmat.
De-i zi de sărbătoare, la Courtille [5] ai plecat.
Ş-acolo-i dans. Rîzi şi bei. În cheful imoral,
Tu pari o tîrfă beată la braţ c-un caporal,
Ce aprig peste faţă cu palma te-a plesnit.
Iar noaptea, cînd spre casă te-ntorci pe drum
cotit,
Cu prunci, femei, cu tineri, bătrîni, sînt poate-o
mie,

---

[1] *Fortoul* — politician burghez. Ministru al marinei înainte de instalarea la putere a lui Napoleon al III-lea şi apoi ministru al instrucţiunii publice (1811—1856).

[2] *Bertrand* (Henri-Gatian, comte de) — general. Membru în conspiraţia napoleoniană. A jucat unul din rolurile de frunte în executarea mîrşavei lovituri de stat.

[3] *Korte, Carrelet, Canrobert* — generali care s-au «ilustrat» în organizarea sîngeroasei represiuni ordonate de Napoleon împotriva adversarilor săi republicani şi democraţi.

[4] *Robert Macaire* — personaj din *L'Auberge des Andrets* de Frederick Lemaître ; tipul şarlatanului cinic. Vestit prin hoţiile şi asasinatele sale.

[5] *Courtille* — renumită grădină lîngă Belleville. Foarte frecventată în vremea celui de al doilea imperiu.

Ce-nspăimîntați pieriră, străpunși din neagra umbră ?
Tu treci cîntînd. Ce-ți pasă de crima-aceea sumbră ?
În smîrcuri să te-afunde ; o, bucuria mea,
Din joasa ta cădere, pe culmi te voi vedea !
E legea ta, o, Franță, să fii din nou, tot sus,
Din nou vei fi în slavă, cînd jugul vei fi smuls !
Îți cere viitorul gigantic, greu efort,
Să-mpingi scîrbită carul tiranului beat-mort.
Vitează luptătoare în vremuri de furtuni,
Sortită ești acuma să-nfăptuiești minuni.
Veni-va, știu, și ziua cînd marea-ți strălucire
Cu slava ei va pierde a cloacei înjosire.
O, patrie, ieși-vei cu-o tinerească față
Din noaptea decăderii, în alba dimineață !
Vedea-vom toate astea. Acesta e Progresul.
Din josnic „azi" răsare un „mîine" cu-nțelesul
Răsplății. Sfîntă Franță, superbă luptătoare,
În zbor înalt te-avîntă spre lumea viitoare !
Deci trage-te spre funduri ! Decazi ! Aceasta-mi place !
Stăpîn și slugă cizma-și purtară prin băltoace,
O curăță ! Pe Baroche și pe Troplong tu-i linge !
În glod mi te coboară. Lumina bezna-nvinge !
S-o știi ! Deci sfarmă-ți jugul, poporul meu înfrînt,
Ca tigrul ce-n capcane, săpată în pămînt,
Prin salt înalt măsoară a gropii adîncime
Și forța-i smulge morții, ce vieții se cuvine !

Mă prinde bucuria c-ai îndurat destul
Și că-n sfîrșit striga-vei : „De tiranii-s sătul !"
Lăsași să treacă glodul prin tine ca prin ciur,
Dar te-ai trezit mai palid, din somnu-ți greu, impur,

Poporul meu năprasnic ! Din nou tu crești puternic,
Din clisă și noroaie, puroi, gunoi netrebnic,
Te-avîntă-acum spre soare ! Aripa ta imensă
Se scutură de tină, de bezna grea și densă !
Pe frunți regești, coroane le văd cum se topesc,
Și papa-și zvîrle tiara, toiagul păstoresc,
De frică se ascunde ca lupul hăituit ;
Ca o măcelărească, cu brațul înroșit,
Themis[1] gonește-n noapte, prin cîmp de negri crini,
Și ochii omenirii sînt plini de mari lumini.
De la un pol la altul ovații lungi răsună,
Și frunțile-apăsate privindu-te, se-mbună,
Popoare liber cîntă în ale lumii țări,
Căci ți-ai zvîrlit ocara în cele patru zări !

În românește de
V. CRISTIAN

[1] *Themis* — zeița răzbunării.

CARAVANA

I

Pe globul cu deșerturi ș-ntinse bărăgane,
Uniți mergînd ca frații, în pas de caravane,
Împărtășindu-și gîndul în șoapte, larme tulburi,
Ei duc cu ei tradiții, deprinderi, legi, avînturi.
Cutezătoare genii ! Sînt veșnici călători !
Stindardu-l ține unul, iar alții — purtători
De crez ; pășesc pe drumul sfînt urcînd către
Progres.
Ei freamătă, visează, s-opresc din cale-ades
Și strigă : „Înainte !" S-ajută-n drum, se-ndeamnă,
O zare după alta sub pașii lor răstoarnă,
Podiș după podișuri fără răgaz străbat,
Tot timpu-naintează, dar nu ajung vreodat',
La fiece oprire, un ghid le iese-n cale.
Huss moare. Luther este urmașul luptei sale.
Și cînd și-acesta piere, Voltaire îi ține locul.
Se stinge filozoful, preia Mirabeau focul.
Ei caută, sondează glii noi, necunoscute,
Sfîșie groase cețuri, apăsătoare, mute,
Și merg fără să piardă din ochi măcar o clipă
Frumosul țel spre care-i înalță-a lor aripă,
Spre-un punct ce arde-n zare, la capăt de cîmpie,
Spre Libertatea sfîntă, stînd strajă cu-o făclie.
Aci popoare-n pace, în chiotul nuntirii
Trudesc. Aceasta-i ținta și Mecca omenirii.
Cu cît mai mult se-avîntă, credința îi exaltă.
Și totuși sînt și clipe cînd fac cu toți o haltă,
Cînd osteneala vine, cînd ziua se topește,
Cînd somnul dijma-și cere, dar gîndul îl gonește,
E clipa-n care Răul își schimbă-nfățișarea,
Ba-i pasăre de pradă, e șarpe, arătarea

De basm. Prejudecată ! Un monstru-ngrozitor !
E ceasul cînd Trecutul lăsat în urma lor,
Văzînd în fiecare o pradă ce-a scăpat,
Surprinde caravana ce-n somn s-a scufundat
Și iese-atunci din umbra imensului neant
Spre a lega drumeții de lumi ce-au scăpătat.

II

La coborîrea serii, pe-un deal au poposit,
De vaste solitudini, tăcute, împrejmuit.
Colina e stingheră ; nu-i pom, tufiș, umbrar,
Să taie orizontul sinistru și barbar ;
Aci la-a stelei rază care de sus coboară,
Polog de cort ceaușii sub ceruri desfășoară.
În tabăra de noapte, focuri în cerc s-aprind.
Dormiți, eroi ai lumii ! Drumul v-a ostenit !
De veghe stați ! Și totul în preajmă se trezește !
Sculați ! Pustia toată ca un ocean vuiește.
Priviți cum la a zilei puternică lumină
Maimuța desfrînată, jivinele de tină,
Guzganii și șacalii, bihorii și ereții,
Se-ndrumă către corturi și vînzolesc scaieții,
Cum șovăiește hiena ce latră temătoare,
Cum tigrul cu turtita-i tigvă și ochii-amnare,
În care bucuria cruzimii i-e asemeni.
Cum pasările cobe și fiare cu ochi galbeni
Spre focul caravanei se bulucesc grămadă,
Umplînd a nopții hăuri cu urlete de sfadă.
În beznă par asemeni celor ce stau la pîndă,
Bandiți ai Firii, mai răi decît o grea osîndă.
Lucește focul taberii-n ochi de leopard,
Și spaima dă tîrcoale, în piepturi inimi ard.
Priviri ca de jăratec rup groasele tenebre,
Deșertul tot răsună de urlete funebre.

Din pietre și din șanțuri, din bezne fără fund,
Se-ntinde hîda larmă pe-al nopții rece prund.
Și vai de călătorul surprins în aste locuri,
La ora-n care cerul își scade-a sale focuri,
La ceasu-n care Firea își cînt-al ei concert,
Sălbaticele hoarde a-ntinsului deșert,
Pîndind de dup-al nopții cețos și negru nor,
Înfruntă cutezanța-i cu huiduieli în cor.
Sinistru cor ! Un haos ! Cei slabi și tari poftesc
Aceeași pradă, ochii avizi o ciopîrțesc,
Lătratul, rîsul, zbierătul lung, cumplitul răcnet
Împlîntă-n cel ce trece al spaimei junghi prin suflet
Și-ndreaptă al său cuget către credința lui ;
Curînd tăcerea prinse fața deșertului !
Al spaimei vaier scade și urlet, plîns și geamăt
S-au stins ca horcăitul stins într-al morții freamăt,
De parcă prin minune sau printr-o vrajă rară,
Gonit-a însuși Domnul spre-a beznei neagră țară,
Sălbăticiuni de pradă, și vulpea și pantera,
Hidoșii monștri care planetei zise *terra*
Îi sînt ce sînt demonii în lumi necunoscute,
Deșerturile-s goale, întinderile-s mute.
Îmbrățișează ochiul doar spațiul nesfîrșit.
În liniștea mocnită ce-atuncea s-a ivit,
Un tunet aspru crește, mai tare, tot mai tare ;
E răcnetul acela puternica chemare
A leului !

III

Pășește stăpînul dîrz, roșcat,
Spre tabăra de noapte ce voi ați ridicat.
Trezitu-s-a cînd seara din ceruri s-a lăsat.
El nu-i atras ca lupul de-un leș de spînzurat
Și nici ca jaguarul, cătînd la țărm de mări
Cadavrele zvîrlite pe-a valului cărări.

Nu scurmă ca șacalul cel lacom de dezastre,
Al luptei cîmp pe unde vitejii dorm sub astre.
Pășește mîndru leul sub stelele sclipinde
Și ochiu-i frumusețea naturii o cuprinde ;
Ai piscurilor vulturi privesc prelung în soare —
Astfel și leul simte a nopții încîntare ;
El vălurile serii cu pieptul le desface,
Pășind cuprins de liniști cu gîndurile-n pace,
El soarbe-al nopții aer, curat precum un cîntec,
Lovind cu coada ritmic puternicul său pîntec,
Și în întunecimea ce-i simte apropierea
Urechea nu-l aude și oarbă e vederea.
Foșnesc toți palmierii cu tufa fără poamă.
Așa apare splendid, cu maiestoasa-i coamă,
Pe-albastrul drum al serii, pe drumul necotit,
Pe care-a mers și ieri și astăzi a pășit,
Cînd dulcele Luceafăr la orizont se-nclină.
Și cînd ajuns-a iarăși la poale de colină,
În jilave nisipuri cu urmele-i de labă,
Făr-a trezi nici măcar simțirea cea mai slabă,
Fantoma lui cea sură, pe zare proiectată,
Cuprinse ca-ntr-o mreajă de frici pustia toată.
Tăcea adînc și numai fierbintea lui suflare,
Plutind pe sus, prin noapte, sub stele, la-ntîmplare,
A-nfiorat deșertul. Gigantica natură
De teamă se pătrunde. E mută a lui gură,
Dar fără glas el larmei a poruncit tăcere,
Și urletul pustiei se stinge-n noapte, piere.

IV

Astfel cînd se urnește a peșterii grea piatră,
Ce străjuie intrarea-n a ta străveche vatră,
Popor, cînd deschizi ochii ca să privești prin noapte,
Cînd te trezești deodată și cînd te uiți departe,

Atunci tîlharii Franței, tiranul cel prădalnic,
Se tem cu toți de forța ce doarme-n leul falnic,
Și bănuiesc că-n umbră, scrîșnind cumplit din dinți,
Ești pregătit să sfîșii pe Falstaffi și pe «sfinți» ;
Cei ce strivesc onoarea și cinstea o insultă ;
Tîrîndu-și prin băltoace sutana, spada smultă,
Judecători ce fură și magistrați, bandiții,
Cu ochi feroci și lacomi, cu-nguste frunți, iezuiții,
Mătănii înșiruindu-și c-un loc de boabe, gloanțe,
Cei ce slăvesc orgia cu preasfințite cloanțe,
De-alde Veuillot, plutașul pe valul întîmplării,
Înainte să slujească „Domnului Îndurării",
Tîrît-a, ticălosul, pe-a viciului cărări,
Retorica în zdrențe, cu găuri la-ncălțări ;
Episcopul, lui Crist, sau Allah, închinător,
Cu nafura odată jertfește al său popor,
De-alde Troplong, Rouheri, batjocorind tratate,
Ținînd în mînă Legea cum cartoforu-o carte,
Cu labe roșii, peștii, purtate sub mănuși,
Cheflii, bigoți, bandiți, spioni pîndind la uși,
De la cei ticăloși și pîn-la cei siniștri,
Scrîșnind din dinți cu boturi cumplite și avide,
Dreptatea și-Adevărul fiind gata a ucide,
Banditul și sforarul, stăpînul, sluga hoață,
Simțind din plin suflarea-ți plesnind hîda lor față,
Se vor topi cu toții ! Ei fug, popor, privește !
Ca fulgerul, mai iute, banda se risipește,
Au leșinat, se-alungă pierduți în noaptea sumbră
Fără s-audă cum din adînca, muta umbră,
Unde cei buni și răii dorm încă împreună,
Cum vocea ta vibrantă sub stele lung detună !

în romînește de
V. CRISTIAN

CÎNTEC

S-a-nscris mărirea-i în istorii.
Ani cinspe a
Fost zeul dobîndind victorii
Cu o ghiulea :
Războiul subjuga Evropa ;
Ea se zbătu.
Maimuț, pe urma-i sări hop-țopa,
Șontic și tu.

Napóleon grav, fără grijă
Purta-n tumulturi
De bătălii, prin plumb și schijă,
De-aramă vultur.
Sui la Arcole [1] pe punte,
Dar nu căzu.
Na, aur ! vino ! pe jaf pun-te
Un pic și tu.

Berlinul [2] și Viena [3] amante
I-au fost pe rînd :
Le cuceri ușor și fante
Porți răsturnînd.
Zdrobi redute, peste granițí
Senin trecu.
Răstoarnă, micule, tălàniți,
Șontic și tu.

[1] *Arcole*, mică localitate din Italia, celebră prin victoria repurtată de Napoleon Bonaparte asupra austriecilor (1796). Pe podul de la Arcole, tînărul general a pornit primul la atac, cu steagul în mînă și urmat de grenadierii săi.

[2]—[3] *Berlinul, Viena* simbolizează Regatul Prusiei și Imperiul austriac, învinse de Napoleon I.

Ținea în pumn, trecînd munți, rîuri,
Prin glonți și fum,
Cununa, fulgerul și frîul
Întregii lumi,
Beat de-acea faimă fără seamă
Ce și-o făcu.
Na, sînge ! bea, biet soarbe-zeamă,
Un pic și tu.

Căzu scăpînd din mîini o lume.
Al mării vaste
Mormînt i-a-nchis căderea,-n spume
Ca-ntr-o prăpaste ;
Pieri sinistrul heruvim
Și dispăru.
Ai să te-neci în glod și im
Pitice, tu.

În romînește de
ROMULUS VULPESCU

CÎNTEC

La ce visează-acest proscris ?
La holde, straturi de lăptucă,
La plug, unelte... Unde i-s ?
La marea Franță ce-i pe ducă.
Vai ! amintirea îl usucă.
Dupin [1] întinde mîini hapsîne
Surghiunu-i suferință-amară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară

Fieraru-ar vrea un atelier,
Plugarul, casă din chirpici ;
În glastre — flori, și-ntr-un unghier
Culcușul bunei lui bunici ;
La geam perdele cu arnici,
În zori, lumina să se îngîne,
Cu ciucuri jucăuși, sprințară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Roiau albine-n mai, vrăbeții
Se hîrjoneau zglobii-n oveze :
Părtași ai cerului, procleții
Dînd iama-n holde, păsări breze,
Păreau că-s pajere viteze.
Un turn din vremurile bătrîne
Se năruia pe-o moșioară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

[1] *Dupin*, ministru de finanțe al lui Napoleon III.

Ori cu ciocanul ori cu pila
Din zori pîn-ziua sta s-apună
Trudeai ca să-ți hrănești prăsila.
Însuflețit de voie bună.
O, muncă ! flacără ! cunună !
Jacquard [1], Papin [2], Watt [3], de-azi pe mîne
Astfél junia și-o-ntremară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

În zilele de sărbătoare
Dînd naibilor și griji și leafă,
Cîntînd cum se cînta-n februare, [4]
Porneai cu șapca mai pe ceafă
La barieră, cu-o carafă.
Mîncai un iepure-de-cîne,
Bînd pentru Unguri [5] pînă-n seară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Dumineca-și lua țăranul
Pe Lina lui sau vr-o Ioană :
„Să-ți pui marama ca șofranul
Și hai, și-om merge în poiană
La horă, fată-fetișcană !"

---

[1] *Jacquard, (Joseph-Marie),* inventator lionez al războiului de țesut, care-i poartă numele (1752—1834).

[2] *Papin (Denis),* celebru fizician francez, care a descoperit puterea motrice a aburilor (1647—1714).

[3] *Watt (James),* fizician englez, inventator al mașinii cu aburi (1736—1819).

[4] Aluzie la prima fază a revoluției din 1848, dezlănțuită în februarie.

[5] Aluzie la revoluția maghiară din 1848, înecată în sînge de armatele țariste.

Ci nu condurii de stăpîne,
Galenți jucau în fîn as-vară.
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

Trec surghiuniți pierduți în vise,
Cu sufletul ciuntit de-avînturi
Contemplă umbra tristei tise
Veghind morminte... Doruri, gînduri,
Către germanele pămînturi,
Spre plaiul cu alpine brîne
Sau în Polonia [1], lung zboară...
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

De chinuri ostenit și-orori
Murea un exilat. Rosti o
Întrebare : „Vrei să mori ?"
„Dar viața pentru ce-aș trăi-o ?
Mă dezrobesc murind. Adio !
Scapin-Nerone [2] va rămîne
Să facă Franța de ocară..."
— Nu poți trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poți trăi fără de țară.

---

[1] Din 1815, Polonia este împărțită între Austria, Prusia și Rusia. Versul lui Hugo se referă la mișcarea revoluționară din 1846—1848, repede înăbușită de armatele țarului și ale Austriei.

[2] *Scapin-Nerone,* reunire hibridă a numelui unui valet celebru din teatrul lui Molière *(Vicleniile lui Scapin,* 1671) cu cel al împăratului roman Nero, vestit pentru cruzimea sa, pentru a-l desemna pe Napoleon al III-lea ca pe un lacheu despot.

.....Mor căci în ţara mea, mai mult
N-oi mai vedea eu zori de zi,
Nici cîntec n-am să mai ascult
Din prag. Sărmanul suflet mi-i
Acolo unde nu pot fi.
La sînul bunei maici ţărîne
Săpaţi, în cîmp, de veci cămară..."
— Nu poţi trăi fără de pîne ;
Asemenea, nu poţi trăi fără de ţară.

În romîneşte de
ROMULUS VULPESCU

ULTIMA VERBA [1]

Muri conştiinţa-n oameni ; nesăţioşi de-orgie
Acei ce-o sugrumară spre leşul ei privesc ;
Voioşi din cale-afară, cu geana sîngerie,
Triumfători spre moartă se-ntorc şi-o pălmuiesc.

Pe jude-l ţine-n rangu-i desfrîul, decăderea,
Iar popii cu citanii mulţimea o-nfioară ;
Dezgroapă de sub nasul olarului averea,
Vîndu pe Domnul, Iuda, Sibour [2] îl vinde iară.

Ei spun : „Peste oştire mai mare e cezarul,
De el s-asculţi dator eşti, popor ; el uns e-n veci !"
Cîntînd binecuvîntă ca să-şi arate harul,
Dar vezi ţechini de aur subt degetele reci.

Cît timp un derbedeu, pe tronul ţării saltă,
Monarh-tîlhar, de papă fiind binecuvîntat,
Ţinînd cu-o mînă sceptrul, satîrul cu cealaltă,
Mandrin [3] cu-nvestitură şi chip de împărat ;

Cît timp, spurcînd credinţa, în colb se tăvăleşte,
Virtuţi şi jurăminte strivind în fălci de fier,
Şi beat, vărsînd ruşine pe glorii, ne mînjeşte,
Cît vom vedea acestea sub însoritul cer ;

[1] *Ultima verba* — ultimul cuvînt.
[2] *Sibour,* arhiepiscop al Parisului, pomenit adesea de Hugo ca exponent al reacţiunii clericale (1792—1857).
[3] *Mandrin,* bandit celebru din secolul al XVIII-lea.

Chiar de-ar spori-ntr-atîta obşteasca înjosire,
Încît acestui mîrşav cu drag să-i ţină calea,
Chiar dacă Englitera şi-America-n unire
Mi-ar spune : „Surghiunite, ni-e frică, hai, ia-ţi valea !"

Chiar de-am zbura ca frunza-n vînt unul cîte unul,
Şi lumea pentru placu-i de ne-ar strivi-n călcîie,
Fugari din uşă-n uşă de ne-am tîrî surghiunul,
Şi ca pe-o zdreanţă-n cui de-ar fi să ne sfîşie ;

Chiar dacă din pustiul de unde-un zeu ne-nfruntă
Ar fi proscrişi proscrişii, goniţi toţi alungaţii,
Şi dacă ne-ndurată chiar groapa cea afundă
Şi-ar azvîrli într-o noapte afară răposaţii ;

Eu nu mă plec, tirane ! Şi făr-să-mi plîng amarul,
Cu doliu-n sîn dispreţul de turmă-mi voi purta
Şi din exilul negru ţi-oi săruta altarul,
O, Patrie ! Libertate, steag scump, nu te-oi uita.

Stînd lîngă voi, prieteni, mi-e crezul neclintire,
Republica ne-adună-n exilu-ndepărtat ;
Leg glorie de tot ce-ai acum în terfelire,
Arunc oprobiu, ură, pe tot ce-i tămîiat.

Mi-oi pune-n cap cenuşă, neogoiat m-oi zbate
Cobind nenorocire, doar „nu" voi şti să spun.
Iar cînd grăbiţi, valeţii vor Luvru să-ţi arate
Ţi-oi arăta, cezare, celula de nebun.

Stînd faţă cu trădarea şi frunţile plecate,
Incrucişa-voi braţele crunt şi fără teamă ;
Credinţă neclintită în cele profanate,
Fii bucuria-mi, forţa, pilastrul meu de-aramă.

Da, cît o fi el teafăr, de oameni îndurat,
O, Franţă, dragă Franţă, tu plînsă-n lacrimi grele,
N-oi revedea pămîntul tău dulce şi-ntristat,
Mormînt ce-mi ţii strămoşii, cuib dragostelor mele.

Mai mult n-oi vedea ţărmul unde minune-i totul,
Dar n-am să uit o, Franţă, de-a datoriei floare.
Printre-ncercaţii lumii-mi va sta-n ţăruşe cortul,
Voi rămînea proscrisul spre-a stărui-n picioare.

Primesc exilul aspru de-ar fi fără sfîrşit.
Nu-ncerc să ştiu mai multe, nu ţin balanţa-n mînă ;
Oricît se pleacă vreunul cînd nici nu te-ai gîndit
Şi dezertează alţii cînd trebui să rămînă.

De stau o mie numai, cu ei voi rămînea ;
O sută chiar ! Pe Sylla [1] l-oi înfrunta mereu !
De n-ar fi decît zece, aş fi al zecelea
Şi unul de rămîne, acela voi fi eu !

În romîneşte de
VLAICU BÎRNA

---

[1] *Sylla* sau *Sulla (Lucius Cornelius)* — dictator roman, vestit pentru spiritul său despotic (136—78 î.e.n.).

LUX[1]

I

O, chip sublim al vremii viitoare,
Popoarele se-nalţă către soare,
Pustiul mohorît e azi înfrînt ;
Nisipuri ieri ; acuma iarbă deasă,
Natura-ntreagă este o mireasă
Şi-un mire orice om pe-acest pămînt.

De astăzi, ochiul care s-a deschis
Zăreşte cum frumosul mare vis
Va căpăta aievea strălucire.
Căci orice lanţ netrebnic o să cadă,
Trecutul tot e ură-n veci năroadă
Şi viitorul tot e doar iubire !

De azi, din suferinţele cumplite,
Rodesc nuntind popoarele-nfrăţite ;
Zburînd pe sumbra noastră înfrunzire,
Bondar trezit de zorii de lumină,
Progresul, ca o tainică albină,
Preface-ncet durerea-n fericire.

Priviţi cum noaptea se desface-n pale !
Pe lumea care scutură zăbale,
Uitînd Cezari, uitînd Capeţii toţi,
Şi peste-atîtea tinere popoare
Deschide în azur nemişcătoare,
Imense aripi, Pacea pentru toţi.

---
[1] *Lux* — lumină.

O, Franţa mea trezită dintre morţi,
Vesmînt rămas curat pe care-l porţi,
Triumf după dureri înăbuşite !
Zvoneşte munca-n roşii fierării,
Zîmbeşte sus ; iar cintezi şi scatii
Aleargă prin răsurile-nflorite.

Rugina muşcă dîrz din halebarde,
Din tunurile voastre, din bombarde ;
Din ele n-o rămîne pînă mîine
Nici ciob în care-ar mai putea să-ncapă
Răcoritor un singur strop de apă,
Nimic, o, căpitani, nu va rămîne !

Necazuri, pizme, astăzi sînt poveşti
Şi inimile toate, omeneşti,
De-acelaşi gînd însufleţite vin,
Şi-nmănuncherea lor este superbă ;
Destinul ia, să lege-această jerbă,
Frînghia veche-a marelui toxin.

Pe cer, afund, un punct a scînteiat ;
Priviţi-l toţi cum creşte ne-ncetat,
Se-apropie măreţ, strălucitor !
Republică, pe veci universală,
Eşti astăzi numai o scînteie pală,
Dar mîine fi-vei soare orbitor !

II

Petreceri în oraşe, petreceri pe cîmpii !
Rai fără iad de-a pururi, legi fără puşcării !
Dar unde-i eşafodul ? Azi monstru-a dispărut.

Renaşte tot. Norocul oricărui a crescut
Cu marea fericire a multelor popoare.
Nici oşti cu spade-n mînă, nici urme de hotare,
Nici dăjdii şi nici săbii cu cruce ca mîner.
Roşind, Europa zice : „Avut-am eu regi ieri ? !"

America răspunde : „Avut-am robi în stat."
Ştiinţa, poezia şi arta-au spulberat
Din lume orice piedici şi cazne ce-năbuşe.
Azi slobodele glezne uitară de cătuşe.
Popoarele-n aceeaşi familie-s unite.
Şi munca tuturora un sacru cînt trimite.
Societatea astăzi, de imnuri răsunînd,
Primeşte vesel munca şi-a celui mai mărunt ;
Chiar treaba celor care trudesc prin vreun bordei,
Poporul o slăveşte, cu drag privind la ei ;
Întreaga omenire, cu ochi strălucitori,
Adînc resimte darul făcut de muncitori ;
Tot astfel verzi, molizii, ce-nfruntă mari zăpezi,
Stejarii grei de frunze şi grei de ramuri verzi,
Bătrînii cedri falnici, cu trunchiuri ca de cremeni ;
Cînd cinteza-şi adună cuib nou de mai, asemeni,
În toată uriaşa lor forţă şi povară,
De firul nou de iarbă, tresar şi se-nfioară.
Mărețe vremi de mîine ! Avînt al lumii-ntregi !
Şi omul care creşte sub uriaşe legi !

III

Luci-vor vremi de aur, nu numai pentru Franţa,
Iar cînd eliberarea popoarelor speranţa
Îşi va fi împlinit,
Cîntări va zice lumea de-naltă bucurie,
Ca un stăpîn ce latră în casa lui pustie,
Din care-a fost gonit.

Tiranii se vor stinge ca repezi meteori
Şi-ntocmai cum s-ar naşte din noapte gemeni zori,
Pe ceru-n strălucire,
Vedea-vom că răsare din peşteră de cremeni
Cu raze-ngemănate, frăţia între semeni
Şi-adînca lor iubire.

Da, da, vă spun într-una, repet cu glasul sus,
Căci tot ce spune goarna, trompeta a mai spus,
Va fi senin şi pace !
Nici proletari de astăzi, nici robi ! Doar libertate !
Surîs deasupra ! bolta, o ! cîtă bunătate
Pe lume va desface !

Stejar măreţ, progresul, himeric altădată,
Va creşte, peste-Americi şi Europa toată,
Pe vechile dezastre,
Şi-avînd numai azurul prin ramuri să-i străbată ;
Senina zi doar stoluri de albi hulubi i-arată,
Şi noaptea numai astre.

Iar noi, cei care poate-n exiluri vom muri,
Martiri scăldaţi în sînge, în timp ce toţi vor fi
Mai mîndri, mai senini,
Sub arborele acesta, scump bolţilor albastre,
Vom da, treziţi din moarte, săruturile noastre
Ascunsei rădăcini !

În romîneşte de
TUDOR MĂINESCU

CONTEMPLAȚIILE

MELANCHOLIA

(Fragmente)

. . . .

Dar unde merg copiii cu zîmbete pierite ?
Gingașele ființe de friguri șubrezite ?
Fetițele stinghere pe drumuri lungi de țară ?
Trudesc o zi întreagă la pietrele de moară ;
Din zori în faptul serii făcînd, fără oprire,
În temniță, aceeași mișcare, în neștire,
Chirciți așa sub colții mașinii-ntunecate :
Un monstru rumegîndu-și masacrele în noapte.
Nevinovați în ocnă și îngeri în infern.
Trudesc. Și totu-aicea de tuci e și de fier.

Nu stau măcar o clipă. Necaz peste necaz.
Ce galbeni sînt ! Cenuşa se-aşterne pe obraz.
Se crapă-abia de ziuă, dar truda-i şi doboară.
Nu înţeleg nimica din viaţa lor amară.
Şi parcă spun acelui de sus : „Noi sîntem mici,
Şi oameni cruzi, părinte, ne-au prăbuşit aici !"
O, neagră servitute, ce asupreşti copii,
O, rachitism, o, trudă ce-năbuşi cînd adii,
Sfărîmi ce face domnul şi terfelindu-i Firea
Ştergi de pe frunţi lumina, din inimă gîndirea,
Şi faci — acesta-i fructul cel mai mîrşav al tău —
Ghebos să fie-Apollo, Voltaire un nătărău.
O, trudă blestemată, ce-apeşi copilăria,
Şi, tot sporind averea, dai lumii sărăcia,
Tu foloseşti copilul la fel ca pe-o unealtă !
Progres se cheamă-aceasta ? Se cheamă-o ţintă-
naltă ?
Tu sfărîmi tinereţea în floare şi aduci
Maşinilor un suflet ce de la om îl smulgi !
Urîtă-n veci de mame, fii, trudă, blestemată,
Ca viciul ce-ţi urzeşte o noapte-ntunecată,
Urîtă ca necinstea, ca tot ce-i rău pe lume,
Fii blestemată, trudă, chiar într-al muncii nume ;
Adevărata muncă ce-n zămisliri creşte
Popoare liberează şi omul fericeşte.

. . . .

Sfărîmi pe drumuri piatra, nefericit bătrîn ;
Un ciur ţi-e pălăria-nvechită ce se-nmoaie,
Îţi rugineşte ţeasta sub vreme şi sub ploaie ;
Călău îţi este frigul, căldura ţi-e tiran ;
Sub cămăşoaie trupul îngheaţă an de an ;
Coliba-ţi cît o groapă care-n şosea se cască,
Un coperiş de iarbă dă caprelor să pască ;
Ciştigi în ziua-ntreagă atîta pîine amară
Să-ţi amăgeşti doar foamea, să flămînzeşti spre
seară ;

Strigoi ciudat de care ades în drum te sperii
Cînd vine asfinţitul cu umbrele-i puzderii ;
Sărman atît, că groaza arunci în călători ;
Tu, frate trist cu pomii în linişti foşnitori,
Îţi scuturi anii-asemeni cum frunza-n arbori piere
Demult, demult, la vîrsta cea plină de putere.
Văzînd că Europa venea fără cruţare
S-ameninţe Parisul şi zorii în urcare [1],
Că mări de omenire spre-al Franţei ţărm irump
Să cotropească hunii pămîntul ţării scump,
Şi nordul slobozise din pîntec pe Atilla [2],
Te-ai ridicat. O, vreme ce nu cunoaşte mila,
În care regii luptei te-aveau la mare preţ ;
Erai din grandioasa Champagne, ţăran măreţ.
Aşa era. Dar iată, de-a lungul holdei verzi
Soseşte o berlină, şi-acum, ca un vîrtej,
Răzbeşte-n colbul serii ce-l scuturi de pe frunte
Un huruit şi biciul cu pocnete mărunte.
Un om pe perne doarme. Descoperă-te, hai !
E cel ce-avere strîns-a cînd sîngele-ţi vărsai.
El cumpăra la preţul scăzut, urcînd o treaptă,
Mai sigură să fie căderea ce ne-aşteaptă ;
De-un corb aveau nevoie cei morţi — şi el a fost ;
A fost sîrguitorul şi aprig şi cu rost
Ce strîns-a din dezastre — şi rente şi castele.
Din nord veneau pe cîmpu-i girezi cu-arome grele
Şi Leipzigul [3] valeţii şi cîini i-a cumpărat ;

---

[1] Aluzie la coaliţia monarhiilor europene împotriva tinerei republici revoluţionare franceze. (1792—1795).

[2] *Atilla* — vestit rege al hunilor (sec. al V-lea î.e.n.) supranumit „biciul lui Dumnezeu".

[3] *Leipzig* — mare oraş saxon în împrejurimile căruia s-a dat în oct. 1813 aşa-numita „bătălie a naţiunilor" între Napoleon I şi coaliţia statelor europene.

I-aduse Berezina[1] un fastuos palat;
Să aibă flori și-alee de carpeni străjuită
Și, în Paris chiar, parcuri cu poarta zăbrelită,
Iar în grădine, lebezi plutind pe lacu-afund,
Din Waterloo[2] țîșnit-a un milion rotund.
Din catastrofa noastră izbîndă și-a făcut.
Și ca să-nghită bine, să-i lunece pe gît,
Acest Shylock[3] cu spatele lui Blücher, a tăiat
Bucăți din carnea Franței, cu sînge închegat.
Dintre voi doi — hulit ești, iar el e venerat;
Ești un calic, bătrîne, și acest om bogat
Cinstit e. Cu sfială descoperă-te! Scoală!

. . . .

Cad nopți, trec zile: frunze picînd din ceruri,
moarte.
Iar alții-aruncă zarul, sprințar, întreaga noapte,
Cu lăcomie cartea alintă cînd o-mpart —
Și-ți par rînjite spectre cu-obraz însîngerat,
Nesățioși de aur, peste postavul verde,
Pînă cînd ziua albă prin storuri se străvede.
Urmează apoi stosul, o concină, o hombră[4].
Și-n vreme ce se-aude un geamăt lung, în umbră,
Și tremură, sub streșini, mansarde zgribulite,
Iar fluviile mînă lugubre voci strivite,

[1] *Berezina* — afluent al Niprului, unde în 1812 s-au dus lupte grele între ruși și armatele invadatoare ale lui Napoleon I.

[2] *Waterloo* — sat din Belgia rămas celebru prin înfrîngerea lui Napoleon I de către armatele engleză și prusacă în iunie 1815. Bancherul Rotschild s-a îmbogățit, speculînd la bursă rezultatul luptei de la Waterloo.

[3] *Shylock* — personaj din drama lui Shakespeare *Negustorul din Veneția*, tip clasic al cămătarului nemilos.

[4] *Hombră* — vechi joc de cărți de origine spaniolă.

Izbind în chei cu unda ce se preface-n gheață —
Ei beau, petrec și cîntă și-s mulțumiți de viață.
Dar iată că deasupra doi stîlpi se văd; deodata,
În vîrful lor cuțitul triunghiular se-arată,
Din negrele pavaje de-oraș, ieșind, tiptil...

Păduri adînci! voi, codri! singurătăți! azil!

În romînește de
VIRGIL TEODORESCU

CE-AM VĂZUT ÎNTR-O ZI DE PRIMĂVARĂ

Am auzit suspine și-am dat un brînci în poartă :

Plîngeau copiii — patru — și maica zăcea moartă.
Lugubru era locul și groaznic la privire.
Pe laviță, cadavrul în aspra-ncremenire ;
Fantoma își făcuse mormîntul în odaie.
Nici pic de foc. Tavanul crăpat, cîrpit cu paie.
Păreau bătrîni copiii, cu-ngîndurată față.
Așa cum zorii zilei, sclipind, străbat prin ceață,
Pe gura celei moarte un trist surîs plutea.
Și parcă cel mai mare, de șase ani, spunea :

„Ne-a fost această noapte de soartă hărăzită."

O crimă în odaie fusese-nfăptuită.
Această crimă iat-o : Sub cerul fără pată
A răsărit o blîndă, nevinovată fată.
Pleca asupră-i, domnul, priviri ocrotitoare :
Sortită fericirii era. Sîrguitoare,
Un muncitor tovarăș și-alese. Fără silă
Trăgea în jugul vieții alăturea, umilă ;
Holera-i luă bărbatul ; vădană-n casa goală,
În neagră sărăcie, cu patru plozi în poală,
Din răsputeri trudește să scape de necazuri,
E chibzuită, bună, cuminte, fără nazuri.
Pe patu-i nici o treanță, în vatră pic de foc.
Ea nu se vaită — aleargă, muncește-n orice loc.
Ciorapii drege, face împletituri de paie,
Sau coase, tricotează, nopți albe în odaie
Ca să-și hrănească pruncii ; cinstită-i, nepătată.

Și iat-o-nțepenită acum, de foame moartă.

Da. Sînt prihori în crînguri, sub verzile perdele ;
La vîlvătaia vetrei izbesc ciocane grele
Și măștile în baluri au potopit ; oriunde
Sărutu-ndepărtează dantela care-ascunde.
E zarvă ; negustorii cîștigă bani peșin ;
Se-aud trecînd căruțe și glasuri care vin.
Se zguduie cîmpia sub trenuri ; peste mări
Vapoarele înalță penaju-n depărtări,
Și-n murmurul acesta de voci și de scîntei,
Cînd singură femeia zăcea-n bordeiul ei,
Vampirul groaznic, foamea, cu scincete în gușă,
Uscată și hulpavă, intră tiptil pe ușă
Și în tăcere-o strînse de gît și-i luă suflarea.

Căutătura stearpă a tîrfei este foamea,
Sau ghioaga ghintuită-a banditului, e mîna
Orfanului pe drumuri, care dosește pîinea,
Și febra celui singur ; un horcăit de boală,
Mizeria ce zace în umbra sepulcrală.
Mustește seva ; 'n coapsa-i ce freamătă, stăpîne,
Pămîntul zămislește, zemoase poame, grîne ;
Cînd arborul sfîrșește, e brazda ce cutează ;
Și-n timp ce totul, doamne, din mila ta viază,
Și musca-și are-n frunza de soc odihna sa,
În timp ce gîrla apă dă vrabiei să bea,
Și corbilor dau hrană mormintele din smîrcuri,
În vreme ce natura-n hainele-i adîncuri
Balaurii-și nutrește, șacalii, tigrii cresc,
Se stinge omul. Foamea e-un ucigaș obștesc,
E uriașul gîde ce iese din tenebre.

„Mi-e foame !" spune-orfanul în scutece funebre.
Cu pasărea, o doamne, un prunc se-asemuiește.
De ce se află-n cuiburi ce-n leagăne lipsește ?

În romînește de
VIRGIL TEODORESCU

SCRISĂ ÎN 1846

(Fragmente)

„...V-am văzut de copil, domnule, în casa respectabilei voastre mame și, după cît mi se pare, sîntem puțin rude. V-am aplaudat întîile ode, Vendea[1], Ludovic al XVII-lea[2]... *Din 1827, începînd cu oda intitulată* À la Colonne[3], *ați părăsit sacrele doctrine, v-ați lepădat de legitimitate: facțiunea liberală a primit, bătînd din palme, această apostazie. Gemeam... Vă aflați astăzi, domnule, în pură demagogie, în plin iacobinism[4]. Discursul dumneavoastră de anarhist, privind afacerile Galiției, e mai degrabă demn de bîlciul Convențiunii[5] decît de tribuna Camerei pairilor[6]. Sînteți adeptul* Carmagnolei[7]... *Sînteți pe drumul pierzaniei, țiu să v-o spun. Care vă sînt năzuințele? Din vremea frumoaselor zile, ale adolescenței dumneavoastră monarhice, ce-ați făcut? Încotro mergeți?...“*

(Marchizul C. d'E — Scrisoare către Victor Hugo, Paris 1846)

---

[1] *Vendée* — regiune din vestul Franței (Poitou), unde au avut loc răscoale regaliste în vremea revoluției burgheze (1789—1799).

[2] *Ludovic al XVII-lea* — fiu al lui Ludovic al XVI-lea și al Mariei Antoinette, mort în închisoare în 1795. Nobilii emigranți îl proclamaseră rege.

[3] *A la Colonne* — odă de V. Hugo, închinată Coloanei Vendome și legendarei figuri a lui Napoleon I.

[4] *Iacobinism* — doctrină a iacobinilor, aripa cea mai revoluționară a Convențiunii, care au deținut puterea în perioada democratică a revoluției franceze (1792—1794).

[5] *Convențiunea* — Adunare revoluționară care a cîrmuit Franța din 1792 pînă în 1795.

[6] *Camera pairilor* — cameră a aristocraților, creată în 1814 și desființată în 1848, care își exercita puterea legislativă, asemenea senatului din alte state burgheze, alături de Camera deputaților.

[7] *Carmagnola* — cîntec revoluționar francez de prin 1793.

I

Marchize,-n casa mamei adesea te-am zărit,
Din cartea de citire cerîndu-mi să-ți recit;
Îmi aduceai, țiu minte, bomboane foarte bune;
Eram marchizi pe-atuncea și veri, pe cît se spune.
Erai bătrîn; crescusem abia; mă legănai
Pe-ai tăi genunchi. Coblentzul[1] și regii-i lăudai
Și îmi spuneai, pe urmă, povești neasemuite,
Cu lupi sau cu popoare în lanțuri pedepsite,
Cu căpcăuni, istorii pe care le-nghițeam
O dată cu bomboana ce-n dinți o sfărîmam.
Le ascultam pe-atuncea cu-un aer nu prea trist,
Cînd eram mic — și-o dată cu asta regalist.
Eram copil, sămînță de om cutezător,
Cînd plin de mari iluzii, în toate-ncrezător,
Curat și drept, cu ochiul spre ideal deschis,
Cu mintea mea naivă întîiul vers l-am scris.
Ți se părea, marchize, cam aspru și sălbatic,
Tu, cel hrănit de grații și oaspe-al lor statornic,
Dar îmi spuneai: „Da! Merge. Se vede-aici ceva!“
Și mama, amintire neștearsă, surîdea.

Și glasul mamei parcă prin vreme se aude,
Spunîndu-ți: „Bună ziua“. O, bucurii prea scurte!
S-a stins surîsu-acela și-a glasului putere,
Precum frunzișu-n arbori se scutură și piere.
O, sărutări de mamă! Azi fruntea mea posacă,
Aceeași, gînditoare, de umbre se încarcă,
Săruturi mai puține, mai multe brazde-acuș.

---

[1] *Coblentz* — centrul emigrației contra-revoluționare, în anii revoluției burgheze (1789—1794).

Cuminte-ai fost, marchize. Şi coborîş, urcuş,
Huzur sau tristă soartă, nu ţi-au stricat vreun rost.
Şi pajul Antoinettei [1] bogat, sărac, de-ai fost,
Ori emigrant, în vremea aceasta schimbătoare,
Şi recele şi caldul ţi se păreau uşoare.
Rousseau îţi făcea silă, dar îţi plăcea Voltaire,
Pigault-Lebrun [2] sta bine cu gustu-ţi auster.
Dar Diderot la stîlpul ocării putea fi ;
O detestai, vezi bine, pe doamna Du Barry [3],
Dar ridicai în slavă pe Gabrielle d'Estrées [4]
Aşa cum literata marchiză Sévigné [5]
Nu se uimea, suavă femeie visătoare,
Să vadă-n clarul lunii năluci tremurătoare,
La margine de drumuri, prin frunza ce se duce,
Ţărani ce-i spînzurase de Chaulnes [6], preabunul
duce —
Nu te-ngrijeau, de asemeni, desculţii ce-i doboară
Bătaia, nici sărmanii ce crapă sub povară.
'Nainte de-optzeci'nouă, tu inimi aprindeai
Şi săbiuţa, ţanţoş, la şold ţi-o clătinai ;
Cădea în straturi pudra pe haina-ţi de velur ;
Treceai peste mulţime c-un pas sprinţar şi dur.

. . . .

[1] *Antoinette — (Marie Antoinette)* — regina Franţei şi soţie a lui Ludovic al XVI-lea, ghilotinată în 1793.

[2] *Pigault-Lebrun* — romancier francez cu o viaţă extrem de aventuroasă. Scrierile sale frivole, pe gustul pervertit al „saloanelor", erau la modă în secolul al XVIII-lea.

[3] *Du Barry (Jeanne Béçu, contesă)* — amanta foarte influentă a lui Ludovic al XV-lea. A fost condamnată la moarte de tribunalul revoluţionar din 1793 (1743—1793).

[4] *Gabrielle d'Estrées* — curtezană, iubita lui Henric al IV-lea.

[5] *Sévigné (Marie de Rabutin-Chantal, marchiză de)*, scriitoare clasică celebră prin scrisorile sale (1626—1696).

[6] *Chaulnes (ducele de)* — general şi diplomat. În calitate de guvernator al acestei provincii a înăbuşit în sînge cu o mare cruzime revolta din Bretania (1675). (1625—1698).

II

M-ai părăsit o vreme ; un vînt sufla mereu
Şi-n cele patru colţuri de zare vineţie
Ne spulbera gîndirea şi-a inimii solie ;
Oricine spre lumină în noaptea-i neagră cată
Şi proaspătului suflet cel vechi îi e plămadă ;
Mereu acelaşi lujer în vîrf cu-o altă floare.
Am cunoscut deci lupta, durerile amare,
Încolăciri de şarpe : prietenii deşarte ;
M-au năpădit necazuri, şi carte după carte
Am scris : fuseşi, marchize, uitat — şi n-o ascund.
Dar iată-aud deodată în casa mea sunînd
Un pas : al tău ; şi-o voce : a ta, spunînd curat,
Cînd mă credeam apostol, că-aş fi un apostat !
Da, tu erai ; de spaimă-n mînie fu tîrît
Fronsac [1], cărui Teroarea-i [2] pusese mîna-n gît
Şi pîn-la urmă hidra-l sorbi cu ne-ndurare.
Păstra-ntre noi etatea distanţa-aceea-n care
Pentru bătrîn cel vîrstnic e-n plină dimineaţă.
Cînd mă zăreai, de altfel departe, ca prin ceaţă,
Strigai, cu ochi sălbatici şi roşu ca o brîncă :
„Ah, ăsta ! Cine-i ăsta ? Un hoţ. Mai mişcă încă !"
Îmi arătai cu pumnul întreg, nu cu un deget,
Strămoşii tăi ; de mama-mi vorbeai fără de preget.
(Pe voi, o, tălpi de gheaţă, sărutu-mi întîrzie !)
Spuneai : „Neruşinare ! Trădare ! Anarhie !
O, veac de spaimă-n care nu-şi ţine nimeni gura !"
Mă intorceai pe faţă, pe dos, îmi luai măsura

[1] *Fronsac (de)* — nepot al lui Richelieu. Reprezentant tipic al înaltei aristocraţii decăzute din secolul al XVIII-lea.

[2] *Teroarea* — denumire consacrată în istoriografia burgheză pentru perioada dictaturii iacobine (1792—1794).

Chemîndu-i de sub lespezi pe cei ce-au răposat :
Lambesc [1], Robespierre [2], Charette [3] și-apoi Marat [4].
Mi te-adresai cu-o voce-ncărcată de venin :
„E liberal, descultul ! E-un monstru iacobin !
Și i se-aude glasul ca-n stradă-o serenadă."
Ce-ar vrea, peste perete, privirea ta să vadă ?
Mergi încotro ? De unde-ai pornit ? De ce cutezi ?
Și ce-ai făcut de-atuncea ?

Crescui, după cum vezi.

. . . .

V

. . . .

Istoria-mi dă lecții destule de-acest fel.
E crud : dar regalismul ucis fu în duel
De către rațiune. Mă iată iacobin.
Dar ce să fac aicea ? Mă-nspăimînta deplin
Un ludovic de aur întors, a cărui față
Nu-ți provoca, marchize, vezi bine, nici o greață.
Mergînd cu totul slobod-naintea mea, știu bine,
Năpăstuiam credința ce-o mai aveai în tine,

[1] *Lambesc (Charles-Eugène)* — unul din cei mai feroci contrarevoluționari, conducător al nobililor emigranți (1751—1825).

[2] *Robespierre (Maximilien)* — cel mai ilustru conducător iacobin, șef al Comitetului Mîntuirii Publice, care a guvernat Franța între 1792—1794. (1758—1794).

[3] *Charette de la Contrie* — șef al răsculaților regaliști din Vendeea din timpul Revoluției franceze (1763—1796).

[4] *Marat (Jean-Paul)* — ziarist și om politic iacobin, redactor al ziarului *Prietenul poporului*, spirit lucid și îndrăzneț (1743—1793).

Religia-ți eterna ta cauză bătrînă,
Și dogmele-ți, străbunii, flanela ta de lînă,
Și-n oasele coclite de imobilitate
Reumatismul antic numit regalitate.
În ciuda unor sfetnici de curte și-altor fameni
N-am mai crezut în regii proprietari de oameni,
Și necrezînd — am spus-o așa cum se cuvine.
Marc Aurel scrisese : „M-am înșelat, vezi bine.
Dar căutînd dreptate, înțelepciune-acum
Greșeala de pe vremuri o-nlăturai din drum."
Sînt o fărîmă numai. Făcui asemeni lui.
De mulți, mulți ani încoace, marchize, pot s-o spui,
O singură dorință avut-am eu, pe față :
Al omenirii bine să îl slujesc în viață.
Un tribunal e viața. La bară-a fost chemat
Cel oropsit, alături de cel mișel, stricat.
În cărți, în drame,-n versuri, în proză, ici și ici,
Pledat-am pentru bieții sărmani, pentru cei mici
Și am cerut acelor fără de griji, tirani,
Să dea ce se cuvine damnaților umani,
Să reabiliteze-un bufon, un histrion,
Argații și ocnașii, Triboulet [1], Marion [2],
Femeile pierdute și toți asemeni lor,
Iar frîntele lor inimi le-am sărutat ușor,
Așa cum fac copiii, cu păr de aur, îngeri,
Să zbori din nou, albină care-ai căzut și sîngeri !
Spre-acela fără sprijin m-am aplecat mereu
Cu dragoste ; iertarea universală eu
Cerut-am ; înciudat-am destui, la fel cu tine,
Dar cei de jos se poate că mă vorbeau de bine,
Și mohorît cules-am — printre mulțimi trecînd —
Aplauzul hulirii, sălbatic, cînd și cînd ;

[1] *Triboulet* — bufon de curte în secolul al XVI-lea. A devenit eroul dramei lui V. Hugo : *Regele petrece.*

[2] *Marion (Delorme)* — personaj feminin din drama lui V. Hugo cu același nume.

Cerut-am drepturi pentru copil, pentru femeie ;
Am încercat în oameni să scapăr o scînteie :
— Știință ! 'Nvățătură ! Cuvînt ! mergeam strigînd.
Am vrut, în locul ocnei, o școală pe pămînt.
Cel vinovat un martor nedezmințit mi-era.
Visam progresul — însă el în Paris lucea
Mai stins decît tiara din Roma, pe-a ei frunte.
Văzui că omul liber e-n spirit — dar pătrunde
În inima-i sclavia, și-am vrut s-o dau deoparte.
Am încercat iubirea s-o pun în libertate.
Război făcui, în fine, și Grevei omucide.
Am combătut chiar moartea, ca anticul Alcide[1] ;
Și iată-mă : într-una mergînd, am cucerit
Sau am pierdut, și lupte am dat, am suferit.
Inc-un cuvînt, marchize, aici, pe pragul porții :
Ești renegat cînd, fie că te-ndemnară sorții
Să fii păgîn — sau altfel : s-ajungi un bun creștin.
Greșeala stă cu tine de vorbă foarte fin.
Dar părăsește-o : iată cum pumnii-n șold ridică.
Alintă adevărul pe buni ; dar fără frică
Și aspru e cînd unii pentru putere, bani
Sau haina purpurie-l trădează la tirani.
O cață-i una ; cellalt e o Eumenidă[2].
Să nu ne sară țîfna ! Salut Epimenide[3] !

Trecutul se desprinde cam greu. Mereu se-ntoarce
Pe urma-i veche-apucă, înhață, nu-ți dă pace,
Cu unghiile-i negre încearcă tot să ție ;
Bătrînul val și-l umflă și vechea-i vijelie.

---

[1] *Alcide* — nume luat de Hercule ca nepot al lui Alceu.

[2] *Eumenidele,* Erniile sau Furiile — zeițe în mitologia greco-romană, a căror menire era să pedepsească crimele săvîrșite de oameni.

[3] *Epimenide* — poet, filozof și legislator din insula Creta. (A trăit la sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul secolului al VII-lea î.e.n.).

Străvechea-i noapte varsă și strigă : „Jos !
La moarte !"
Și fulgeră și tună și mușcături împarte.
Surîde viitorul : „Moșneagule, hai, du-te !"

VI

. . . .

Slujește și iubește ! Și luptă și îndură !
Nici o himeră viața-mi de astăzi n-o mai fură.
Și mama știe. Știe că spre progres mă-ndrept,
Că-s gata la primejdii, că încercări aștept
Și-s pregătit, că astfel dau ghes ca să răsune
Mai iute marea oră a unei lumi mai bune ;
Că aclamat, sau vesel, sau trist, sau hărțuit,
Nicicînd această țintă măreață n-a clintit
Din inima-mi, voința-mi, înflăcăratu-mi crez !
În fundul astei inimi, o, sfînt mormînt, veghezi !

Oh ! Orice-ar fi și orice durere-aș încerca,
În mine conștiința cu fruntea sus va sta.
Ea se înalță mîndră, senină, neînvinsă.
Căci eu zăresc deasupra-mi, stea scăpărînd aprinsă,
De-a lungul soartei mele, oricare-ar fi clipita,
Orbirea sau dezastrul ce-n calea mea venit-a,
În larmă, cînd se-aruncă asupră-mi vijelii —
În noapte, ochiul mamei plecată dintre vii.

În romînește de
VIRGIL TEODORESCU

LEGENDA VEACURILOR

1859

SĂRMANII

I

E noapte. O cabană sărmană, ferecată.
E-n umbră încăperea. Și-n bezna asta toată,
Străbate parcă-o rază ursuzele ferești.
Atîrnă pe perete năvoade pescărești.
În fund, unde-un tacîm umil se odihnește
Pe-o scîndură de ladă — și palid licărește,
Un pat se vede, mare, și-n juru-i, o perdea.
Pe roase bănci, alături, se-ntinde o saltea
Și cinci copii, cinci cuiburi de suflet, dorm
sub zeghe.
Cîteva flăcări încă-n cămin mai stau de veghe
Și înroșesc tavanul. Cu fruntea peste pat,
Se roagă o femeie cu chipu-ngîndurat.

E-o mamă-nsingurată. Albit de spume-afară,
Spre cer, spre stînci și vînturi, spre ceață și spre seară,
Aruncă oceanul sinistru-un bocet lung.

II

Bărbatul e pe mare. De cînd a fost un prunc,
E marinar. Și soarta-a-nfruntat-o cu tărie.
Pleca pe orice vreme : pe ploi sau vijelie,
Căci plozilor li-e foame. E de cu seară dus,
Cînd crește-adînca apă pe stăvilar în sus.
Cu patru pînze barca el singur o cîrmește,
Femeia stă acasă și coase și cîrpește,
Năvoadele le drege și undița, pe rînd,
La ciorba de pe vatră veghind din cînd în cînd.
Apoi, cînd dorm copiii, înalță-o rugăciune.
El, singur printre valuri, și undele nebune,
Se-nfundă-adînc în noapte, în golul nesfîrșit.
Grea muncă ! Nici o rază ; e noapte, ger cumplit.
Iar printre stînci și printre talazuri în turbare,
De cauți locul sigur, cu pești, pe-ntinsa mare,
Fugarul, schimbătorul, vicleanul loc de-l știi,
În care-noată peștii cu solzii argintii,
E-un punct. De două ori mai mare ca odaia.
Și noaptea, în decembre, cu vîntul și cu ploaia,
Ca locul în pustiul de valuri să-l găsești,
Mareele și vîntul mereu le socotești
Și cumpănești cu grijă mișcarea cea mai dreaptă.
Mănunchi de verzi șopîrle spre barcă valu-ndreaptă
Și clocotul își mișcă adîncurile-i mari.
Și scîrțîie a groază, frînghiile tresar.
I-e gîndul la Jeannie, pe înghețata mare.
Și-a sa Jeannie îl cheamă. Ca păsări călătoare,
Li se-ntretaie gîndul în noapte, nesfîrșit.

III

Se roagă ea. Cu glasul prelung și răgușit,
Un pescăruș îi scurmă tăcerea. Și vin umbre,
Și marea o-nspăimîntă ; și stîncile ei sumbre
Îi trec prin gînd ; și-i pare că vede marinari
Pierzîndu-se-n mînia talazurilor mari.
Și în cutie-asemeni cu sîngele-n artere,
Pendula bate rece, a taină, în tăcere,
De parc-ar trece timpuri, ierni, primăveri, pe rînd.
Și fiece bătaie răsună pe pămînt,
Și sufletelor ulii sau porumbei le-ntinde,
Sînt leagăne deoparte, de cealaltă — morminte.

Gîndește ea — săracii-s pe lume-atît de mulți !
Copiii ei, de-i iarnă sau vară, merg desculți.
Pîine de orz mănîncă. De grîu, n-a fost să fie.
— O, doamne ! urlă vîntul ca foale-n fierărie ;
Ca nicovala, țărmul răsună. Parcă-n fund,
Aleargă constelații prin uraganul crunt,
Ca roiul de scîntei ce-n vatră se-ntețește.
E-un ceas cînd miazănoaptea dansează nebunește,
Sub satinata-i mască-mpungînd cu ochi de jar.
E-un ceas cînd miazănoaptea, ca un tăcut tîlhar,
Ascuns de ploi și umbre, tîrînd în urmă-i vîntul,
Apucă marinarul și-l frînge, doborîndu-l
De stîncile ce-n cale deodată-au răsărit.
Și omu-și simte glasul de unde-năbușit
Și simte cum se-afundă corabia în valuri,
Și intră-n gol și-n umbră ; iar el visează maluri,
Inelul vechi de fier pe țărmul însorit !

Ursuzele vedenii în ea au năvălit
Ca noaptea grea. Și plînge în tremur.

IV

Întristate
Neveste de pescari ! E greu să spui : plecat e
Bărbatul, fiul, tatăl și fratele — să știi
Că ce-ai mai scump pe lume e-acolo, în urgii !
Să fii o pradă apei, e cum ai fi-ntre fiare.
Să te gîndești că apa îi ține strîns în gheare,
Pe marinari, copiii și soții, apa grea
Și vîntul, rătăcitul, suflînd din goarna sa,
Ce coama-i răzvrătită pe ei o despletește ;
Că oamenii sînt, poate, cuprinși de deznădejde.
Că nu poți ști vreodată ce fac și unde sînt,
Și că-nfruntînd oceanul turbat și fără fund,
Nu au, în hăul negru, cu stele stinse-n vînturi,
Decît un colț de pînză, decît un rînd de scînduri !
Amară grijă ! Umbli prin stînci, departe, hăt,
Și strigi spre valu-n spume : „O, dă-ni-i îndărăt !"
Zadarnic ! Oare poate să dea răspuns vreodată
Întunecata mare într-una frămîntată ?
Jeannie e abătută. E singur soțul ei.
În negrele lințolii, în noaptea cu pași grei,
Fără-ajutor. Copiii sînt încă mici. „O, mamă,
Tu-ți spui : de-ar crește mari, ca tatăl lor de-o seamă !"
Dar mai tîrziu, cînd toți vor pleca, tu ai să zici
Cu glasul plin de lacrimi : „O, de-ar mai fi fost mici !"

V

Își ia lanterna, haina. Se duce-acum să vadă
Dacă se-ntoarce omu-i, de-i marea îmbunată,
De-i zi și de scînteie lumina la semnal.
Să mergem. Iat-o, pleacă. Al dimineții val

De aer, încă tace. Nu-i nici o albă dungă
În zare, unde valuri de noapte se alungă.
Și plouă. E mai neagră ca toate, ploaia-n zori.
Parcă e prinsă ziua de temeri și fiori.
Ca pruncii cînd se nasc — plîng zorii cînd se-arată.
Ea merge. Nu e nici o fereastră luminată.

Deodată, pe cînd ochii cărarea iscodesc
Ceva c-un aer jalnic și totuși omenesc
I-apare înainte. O șubredă cocioabă.
Nici foc și nici lumină. Se zbate ușa slabă.
Se zbate-acoperișul pe zidul coșcovit
Și paiele pe casă, de vînt s-au răscolit,
Murdare, gălbejite, ca rîul plin de clise.
„De văduva sărmană uitasem — ea își zise.
Bărbatu-mi a găsit-o tot singură, bolind.
Să văd cum îi mai merge și cum s-o fi simțind."

La ușă bate — ascultă. Dar nimeni nu-i răspunde.
Jeannie se înfioară de vîntul ce-o pătrunde.
„Bolnavă ! Și copiii flămînzi. Nu-s decît doi,
Dar n-are un bărbat alături, în nevoi."
Mai bate-o dată. Hei ! vecină ! lung o cheamă.
Dar casa tace... „Doamne, o fi — de bună seamă —
Dormind adînc. Și iată că trebuie acum
S-o strig din nou." Dar iată, deodată, ca și cum
Chiar lucrurile-ar tinde pe oameni să-i aline,
Larg se deschise ușa ursuză, de la sine.

VI

Intră. Cu lampa-n mînă arzînd, croind cărări
Prin muta locuință pe țărmul negrei mări.
Vezi din tavan cum apa se scurge ca prin sită.
În fund e ceva groaznic : o formă-ncremenită,

Un trup întins ; e trupul femeii, neclintit,
Desculț, cu ochii tulburi, îngrozitor la chip,
Un leș ; altă-dată-o mamă în plinătatea forței.
E spectrul sărăciei, vîlvoi, e spectrul morții,
Ce din sărac rămîne după o luptă grea.
Pe patul cu salteaua de paie, se-ntindea
Un palid braț de gheață și-o mînă-nvinețită.
Răzbea durerea, groaza, prin gura-i chinuită,
Din care suflul vieții zburase slobozind
Cumplitul glas al morții, spre veșnicii suind !

Iar lîngă patu-n care e mama, răposata,
Doi copilași, alături, băiatul și cu fata,
Dorm în același leagăn, în somnuri surîzînd.

Simțind că moare, mama le-a îmbrăcat, pe rînd,
Vesmîntul ei pe trupuri, broboada pe picioare,
Ca, prin a morții umbră suind tremurătoare,
Căldura să n-o simtă scăzînd cîte un pic,
Și să le fie cald, cînd ei îi va fi frig.

VII

Stau amîndoi în leagăn și dorm fără-o mișcare.
Li-e răsuflarea lină, senină fruntea. Pare
Că n-ar putea nimica să-i scoale pe cei doi,
Nici trîmbița cumplită din ziua de apoi.
Pe cei nevinovați nu-i sperie judecata.
Afară, ploaia crește, parcă-i potopul gata.
Și din tavan, de unde se scurge apa grea,
Din cînd în cînd cad picuri pe fruntea ei de nea
Și pe obrazul veșted, în lacrimă se-adună.
Afară, ca un clopot de-alarmă, valul sună.

Ascultă moarta umbra c-un chin nedumerit.
Căci trupul, cînd viața din el l-a părăsit,
Parc-ar căta-o-ntr-una, chemînd-o în neștire.
Parc-auzeai această ciudată convorbire
Între-ofilita gură și ochii-ncremeniți :
„Tu, gură, nu mai sufli ?“ — „Dar voi nu mai
priviți ?“

Ei, da, trăiți, iubiți în orele senine,
Dansați, cîntați și rîdeți, goliți pahare pline ;
Cum orice rîu spre mare se-ndreaptă necurmat,
Un capăt pune soarta ospățului bogat,
Și mamelor iubindu-și copiii cu-nfocare,
Săruturilor cărnii cînd sufletul tresare,
Și dragostei curate și veselului cînt
Le dă tăcerea rece a pietrei de mormînt !

VIII

Ce a făcut Jeannie în casă, lîngă moartă ?
Sub larga-i pelerină cu falduri moi, ce poartă ?
Jeannie ce oare-ascunde, din ăst bordei plecînd ?
Și inima îi bate. Cu pasul tremurînd,
De ce grăbește-atîta ? De ce, pe ulicioară,
Fără s-arunce-n urmă-i privirea, fuge, zboară ?
Ce-ascunde oare dînsa, c-un aer tulburat,
Pe patul ei, în umbră ? Și oare ce-a furat ?

IX

Cînd a intrat în casă, faleza-n depărtare
Albea ; a luat un scaun și ca-ntr-o-nfrigurare

S-a așezat ; ai spune că remușcări o bat
Și fruntea-n suferință și-o pleacă peste pat.
Din cînd în cînd, din gura-i, cîte o vorbă rară
Răzbea în timp ce marea urla nebună-afară.

„Bărbatul meu ! Ce-o spune cînd o veni-napoi ?
Avea atîtea griji ! Eu i-am adus griji noi.
Cinci plozi pe brațu-acestui părinte prins
de muncă.
N-avea destule chinuri ? A trebuit s-ajungă
Să-i dau un altul. El e ? Ba nu. Făcut-am rău ?
Iar de m-o bate : «Bine-ai făcut», i-oi spune eu.
E el ? Ba nu. Mai bine. Se mișcă ușa, parcă
O-mpinge el. Dar nu e. Vezi, omule, mă-ncearcă
Acum un fel de teamă c-ai să te-ntorci curînd !“
Apoi pe gînduri cade, de grijă tremurînd,
Pierzîndu-se cu-ncetul în spaima ei tăcută,
În multele-i neliniști ca într-un hău pierdută,
Neauzind vreun zgomot de afară dînd ocol,
Nici cormoranii, negri hăulitori în stol,
Nici apa, nici mareea, nici apriga vîntoasă.

Și ușa se deschide deodată zgomotoasă,
Și taie în cabană o pîrtie de-argint.
Pescarul își tîrăște năvodul șiroind
Și-n prag, c-un zîmbet spune : „S-a reîntors
marina !“

X

„Ești tu !“ Jeannie îi strigă, de gît i se anină,
Cu foc îmbrățișîndu-l, așa ca pe-un iubit,
Și haina i-o sărută, cu dor dezlănțuit.

„Iată-mă !“ — spune dînsul ; și fruntea-i
oglindește
Așa cum luminată-i de focul ce sclipește,
O inimă în care Jeannie a strălucit.
„Un codru-i marea, dînsul grăi. M-a jefuit.“
„Cum fuse vremea ?“ — „Aspră“ — „Și roadele?“
„Puține.
Dar vezi, te-mbrățișez acum și mi-e mai bine.
N-am prins nimic. Și-n urmă, năvodul mi s-a rupt.
Parcă juca un diavol în vîntul ne-ntrerupt.
Ce noapte ! Într-o clipă, în zarva ceea mare,
Părea că va să piară corabia în mare.
S-a rupt otgonul. Asta-i. Dar tu ce-ai mai făcut ?“
Jeannie își simte-n umbră un lung fior zbătut.
„Eu ? spuse ea. Ei, doamne, nimic, ca-ntotdeauna.
Am ascultat cum urlă în depărtări furtuna.
Coseam și mi-era frică.“ — „De, ce să-i faci ?
E greu.“
Atunci, cu simțămîntul acelor ce fac rău,
Ea-i spuse : „Știi, o veste. Vecina ceea-a noastră
S-a prăpădit aseară după plecarea voastră.
Prea sigur nu știu bine nici eu cînd se sfîrși ;
Și a lăsat, sărmana, în urmă-i, doi copii :
Guillaume și Madeleine. Mai au pînă or crește ;
Nu umblă încă unul, cealaltă-abia vorbește.
Biata femeie-atîta-ndurat-a pînă ieri.“

Omul tăcu o clipă. Zvîrli într-un ungher
Boneta-i înmuiată de ploaia de afară :
„Drăcie, ei, drăcie ! își spuse într-o doară.
Avut-am cinci copii, avea-vom șapte-acum.
În vremuri de restriște se-ntîmplă, orișicum,
Să te lipsești de-o cină, de-un prînz... Cum facem
oare ?
De, cu atît mai rău. Nu-i vina mea, îmi pare,
Ci-a domnului. Sînt cumpeni amare, negreșit.
De ce copiii-aceștia de mamă i-a lipsit ?

Ca să găsești răspunsul, e greu, fără-ndoială,
Nevoie-i ani de-a rîndul să fi umblat la școală.
Sînt încă-atît de mici ! Cum să le spui :
«Munciți !?»
Femeie, ia și adu-i. Vezi, dac-or fi treziți,
Le-o fi desigur frică să șadă lîngă moartă.
E parcă însăși mama care ne bate-n poartă ;
S-aducem copilașii, să-i strîngem în mănunchi,
Să ni se urce seara cu toții pe genunchi,
Și, cu ai noștri cinci, ei soră-or fi și frate.
Cînd o vedea ce multe nevoi ne-așteaptă, poate,
Cu fata și băiatul — și domnul s-o-ndura
Să fie mult mai darnic și pești mai mulți
să-mi dea.
Iar eu mai multă apă oi bea ca altădată.
Așa. Acuma adu-i. Dar ce-i? Ești supărată ?
De obicei, mai iute ți-i pasul ; nu așa."

Atunci, trăgînd perdeaua : „Privește-i !" spuse ea.

În romînește de
NINA CASSIAN

ÎN LARGUL CERULUI

(Fragmente)

Din adîncimi de neguri, din cer, mai sus de ape :
Prin despicarea largă a norilor, lăsînd
Ca să se vadă cerul viu peste mări trecînd,
Un palid punct răsare și parcă se destramă
În vînt, în spațiu ; punctul trăiește, trece vama
Văzduhului ; coboară, se-nalță precum vrea,
S-apropie, ia formă, o sferă ar părea,
O neasemuită corabie ciudată,
O sferă ca pămîntul, zburînd, vultur arată,
Corabie prin nouri, sau dăruind această
Imagine : pe mare plutind un vîrf de creastă ;
Înaltul unui munte de stele luminat,
Zvîcnind în coaste aripi, deodată a zburat ?
Ce uriașă oră-n destin sunat-a oare,
Corabie să facă din ceața călătoare ?
Renaște fabulosul din anticele cinturi.
Își azvîrli Eolus [1] burduful către vinturi ?
Astfel că în vîltoarea furtunilor născînde
Furtunile să-l vadă și să-l asculte blînde !
Un spirit bun, de fulger în spațiu ajutat,
Vrăjind, cerească luntre din aer a durat ?
Din limpezimi albastre un oaspete sosește ?
Transfigurat, din moarte învie, și pornește,
Și urcă, dus departe, eliberat din tină,
Caleașcă zburătoare de slavă și lumină.
Treptat apropiindu-l ca să-l vedem venind,
Fugit din negrul veșnic pe-o rază strălucind ?
Nu-i un crîmpei de creastă de munte sur și nu-i
Burduful mitologic cu vînturile lui.

---

[1] *Eolus* — zeul vîntului.

Nici jocul unui fulger și nici o arătare
Venind din adîncime sub bolțile solare ;
Nici carul de lumină c-un înger ce-ar urca
Pornind din cripta rece în zbor spre Jehova ;
Nimic din febra care foșnește-n vis ca pomul.
Ce-i oare-această navă fantastică ? E omul,
E marea răzvrătire de Dumnezeu legată !
E falsa sfîntă cheie-n genunea blestemată !
E Isis sfîșiindu-și albastrul văl de lună !
Materia ce-n pînză, în lemn, metal, se-adună,
E greutatea care eliberată zboară ;
E-naripata forță a omului, ușoară,
Smulgînd din lanțu-i veșnic argila răzvrătită !
Materia înaltă ce poartă, fericită,
Umane uraganuri, și străbătînd ca-n vis
Mirarea necuprinsă a cerului deschis !
Elan de rob, sfînt clocot, umană îndrăzneală !
Mai tare decît lanțul bătut pe nicovală !
Ce-i trebuie acestui atom cu fruntea mare
Să-nvingă ce sfîrșit, nici mal, nici fund nu are,
Să îmblînzească vîntul și marea înfuriată ?
O scîndură, o pînză în cer desfășurată.

•

Demult, în patru vînturi, cum triumfa urgia ;
Dar caii ăștia patru-mblînzindu-i, omul și i-a
Făcut gonaci quadrigei[1] sale ;
El, surugiul mîndru, strunindu-i deodată
În carul dus prin spațiu în trecere s-arată,
Miracol conducînd în cale.
Gonește. Car minune ! Pre nume : Libertate !
De el alături, fulgul e plin de greutate ;
Cămila, șoimul și pantera
Stau parcă-ncremenite cînd umbra lui e-n zare,
Locomotiva pare reptilă, vierme pare
Hidra ce pîrjolește sfera.

[1] *Quadrigă* — car antic, tras de patru cai.

Din volbura-i în treacăt un cînt își suie zvonul ;
Frînghiile prin care vibrează aquilonul
În golu-n care totul piere
O liră-s parcă ; ce-adesea e lovită
De-un suflet, de o umbră prin spațiu izgonită,
Topită-n umbră și tăcere.
Căci aerul în larguri e imnul despletit
Ce printre stînci de nouri rotește nesfîrșit
Cu mii de voci purtat în alizei ;
Efluviile, azurul, fluizii, elementul,
Sînt armonia lumii ce umple firmamentul
Ducînd cu ea întunecați orfei.
Plutind superb, în pînze cu imnul nesfîrșit,
Ai zice că e strofa progresului pornit :
El este nava, este far !
Omul aruncă bîta, ia sceptrul prima oară
Și calculul lui Newton parcă îl vezi cum zboară
Purtat pe strofa lui Pindar.
Quadriga gîfîindă în aer se afundă,
În strălucirea albă, în nepătrunsa undă
Fără de pată, fără dungă.
Se pierde-n necuprinsul văzduhului albastru
Și duhuri îngrozite-o contemplă ca pe-un astru
Ce nu știu unde-o să ajungă.
Trecînd, n-o mai cuprindem ; în volburi s-a pierdut ?
Cu nevăzut se-mbracă și cu necunoscut ;
Pe om în mări de vis îl poartă.
În luminoasa faptă de adevăr profund,
Un adevăr cît cerul pe care îl ascund
Prelații în minciună moartă.
Se-nalță ziua, trece către apus, se stinge,
El către zi pornise și noaptea o învinge ;
Aprinde focuri ora sumbră,
Ceasul în care globul, dinspre nadir văzut,
Întinsul con de umbră sub el a desfăcut
Cometă groaznică de umbră.

Spăimîntătoarea ceață s-a-ntins din zări în zări,
Astfel că în amurguri zărești pe țărm de mări
Ca-n vis pescarul estompat,
Care cu încordarea din urmă se înclină
Tîrînd în vîrșă peștii cu palidă lumină
Pe prundul de argint sărat.
Din marile vîrtejuri își trage noaptea plasa,
În ea lucește Marte și Venus, luminoasa,
Și-n timp ce ceasurile zboară,
Crescînd, cuprinde plasa întregul cer de stele,
În ochiuri mari de umbră, în negrele rețele,
Tot firmamentul se-nfioară,
Netemător urmează aeroscaful[1] drumul.
Capcanele din noapte-s în cale cu duiumul,
Nu-l înspăimîntă ceru-ncremenit,
Nici fulgerele care-n adîncuri se-ntretaie.
Căscînd zvîcnit prin nouri satanică văpaie,
Un gol de-aramă — sîngele coclit
Despică drum de umbră prin nopțile eterne ;
Tăcerea fără margini, hidoasă, se așterne.
Nimic n-oprește globul parcă ;
Trecînd el poartă omul cu universu-n gînduri.
Și cerul vede-acuma, ca apa-n alte rînduri,
Prin nouri uriașa arcă.
Corabia sublimă de vîntul viu purtată
Gonește ca o lancie puternic aruncată,
De-un uriaș spre-o țintă-n zare ;
Nimic nu pierde, totuși el seamănă, mergînd ;
Și rotunjimea-i pare, în depărtări planînd,
Un piept grozav de zburătoare.
Și cum plutește, pîcla sub zboru-i se destramă :
Privind sub ei piloții se-nclină, să-și dea seamă
Pe unde ancora apucă.

---

[1] *Aeroscaf* — cuvînt creat de V. Hugo pentru a denumi o navă aeriană.

Dacă pămîntu-n umbră ce pare să-l topească
Nu-i pune-n cale vîrful Mont Blanc, ca să-i
zdrobească
Nacela-n treacăt ca pe-o nucă.

Strălucitoarea navă pulsa pe punte viață.
O deșteptă o rază venind din slăvi prin ceață.
Ne-nvins se-nalță omul ca flacăra ce suie ;
E-un mîndru zvon de forță și nici o armă nu e,
E strigăt viu în spațiu exploratoarea goană !
Umbră, lumină, jocul himerelor pe geană !
Priviți-l cît mai trece, zburînd se depărtează !

Ca-n jurul unui soare sistemul gravitează,
O sferă de aramă ce pune în mișcare
Acele patru globuri ce țin podeaua-i mare ;
Respiră și gonește prin vînturi legănînd
O pînză, larg întinsă orizontal, vibrînd ;
E găurit de trape ce să-l frîneze-au țel.
Formînd o diafragmă plămînului de-aramă
Ce joacă-n pîcla albă precum prin unde-o plută ;
Păienjeneasca pînză umană e țesută
De frînghii și de noduri, un uriaș buchet ;
Supapele mișcate prin cablu de-un magnet,
Și-n snop bogat vîrtejuri și scripete ce cată
Să folosească-n goana-i curenții-n care-noată.
Plutește luntrea plină de oameni și boccele
Prin curcubee-azururi, sau nimburi mari de stele,
Iar goana ei — un caier — se deapănă în zbor,
Găsind în aer sprijin cu golul drept motor ;
Sub podină-n etaje-i un haos ordonat,
Plutinde punți unite de-o scară-n tremurat ;
Corabia-i un Luvru fastuos, ce rătăcind
De-un fir purtată, mersul său uriaș sporind,
E-atît de vast în vîntul din limpezimea mare,
Încît Leviathanul pe mări, o rîmă pare,

Sau în adîncuri negre căzută, o șalupă,
Gingania o umbră de vultur o astupă,
În valul care-o duce se zbate, se încurcă,
Iar pasărea imensă spre-un paradis se urcă,
Tot ochiul ros de vierme de-ar putea fi deschis,
Corabia făcută din cifre și din vis
L-ar ului pe Shakespeare, pe Euler minunînd !
Gigantic Delos[1] care prin spațiul vast trecînd
Nu-ntîmpină opreliști în calea nesfîrșită ;
Și-i sună marea voce prin cer, nelămurită.
Furtuna cîteodată zbucnind, pălește cerul,
Vîntul de sud întoarce cu aripa eterul,
Umplîndu-l, cu o spumă de nori spăimîntătoare ;
Dar luntrii nu îi pasă de necuprinsa mare !
Se sprijină în mersu-i pe aripa ei doar ;
Sălbatica genune-o străbate temerar,
Cu-nfiorare tromba căscată stăpînește.
Prin spaima-ntunecării parcă-o călăuzește
Leibnitz și Fulton, Kepler și-atîția în adaos ;
Și-ai crede că-n brăzdarea de fulgere prin haos,
Prin bubuit, prin umbre și foc de sulf, se-arată
O lume prăbușită în noaptea larg căscată.

. . . .

. . . .

Unde-o să-și curme zborul său omul răzvrătit ?
Adesea, spațiul vede c-un ochi neliniștit,
Prin nouri urma tălpii pe care omu-o lasă ;
Cuprinde nesfîrșitul din lume ne-nțeleasă ;
Abisul cu argila le-mbină, le-nsoțește ;
Și iată-l cum cu pasul prin nesfîrșit pornește.
Pe unde, răzvrătitul se va opri din drum ?
Lăsînd pămîntul unde se va-ndrepta acum ?

[1] *Delos* — o insulă stîncoasă (din grupul Cicladelor), astăzi nelocuită.

La care depărtare va înfrunta destinul ?
Fatalitatea aspră-n neant și-nfige spinul ;
Și groaznic deformată istoria antică
Din orizontul proaspăt ca fumul se ridică.
Sosit-a timpul. Omul pornind spre slăvi urcușul
Și aerul și unda, alcyonul, pescărușul,
Le stăpînește. Visul ce nu e cu putință,
Nelegiuite aripi și ochi plini de credință
Zburau în van în gînduri, în utopii și vise ;
Stătea eterna noapte cu porțile închise ;
Dar spațiul se supune puternicei algebre ;
Omul smulgînd zăvorul pătrunde în tenebre,
Disprețuind oceanul și infinitul mort,
Deschide poarta neagră pornind ca dintr-un port !

Adîncuri ! Spuneți ! „Omul“, să-l mai numim noi
oare ?

El, vitele de muncă le mînă de-a-n călare ;
În carul larg cu osii și oiște porni,
Și în plăpînda luntre cu lung catarg pluti.
Cînd fu să-nvingă valul și stînca de sub val,
Pe flacără suit-a cum ai sui pe-un cal.
Acum nemuritorul spre tot ce-i veșnic tinde ;
Pe vremi plutea pe mare, azi, cerul îl cuprinde.
Silește omul sfinxul să-i țină sus o torță.
Adamica tristețe o zvîrle plin de forță ;
Pornind, înfruntă cerul de torța-i luminat ;
Și pasul care-l poartă-i pe-o groapă așezat
Și poate că începe-nfricoșătorul mers
Pornit din astru-n astru, măreț, prin univers !

O ! fi-va cu putință, ca omul să se-avînte !
El, vechi ocnaș, o, noapte ! În tine să se-mplînte,
Și gîndu-i, veche tărîtoare

Un înger să devie strivind înlănţuirea,
Cu ceruri deopotrivă, deodată, omenirea
Să zvîrle-n moarte, moartea, oare ?
Eterul să-l străbată ! frumosul vis diform !
Dublîndu-i promontoriul mormîntului, enorm !
Măreaţa aripă a visului !
Înaripat e omul. Şi poate, cine ştie,
Un Cristofor Columb al umbrei să revie,
Un Vasco De Gama al abisului,
Un Jason prin azurul înalt demult plecat,
Sorbit de cer din orbul pămîntului, uitat,
Pe ţărmul vieţii, negîndit
Să reapară, tocmai cînd ne piere din gînd.
Spre Orion şi Sirius, în spaţiu arătind,
Să spună, palid : „Am sosit !"

. . . .

. . . .

Spre unde trece vasul ? De ziuă înnăscut e ;
Spre viitor de slavă şi pur, către virtute.
Către ştiinţa ce străluce,
Spre plăgi ce pier şi către uitarea generoasă,
Spre omul fericit, către vremile mănoase,
Acolo marea navă duce.

Spre drept, către raţiune, către fraternitate,
Spre sfîntul adevăr ce loveşte-n strîmbătate.
Fără de văluri şi momele,
Către iubirea care pe inimi se-nfăşoară ;
Către frumos şi mare şi bun şi drept, el zboară ;
Priviţi cum suie către stele !

El spirit către spirit şi om spre om îndreaptă,
Civilizînd, îl urcă pe om din treaptă-n treaptă,
Trecutu-nspăimîntat zdrobindu-l.

El desfiinţează legea de sînge şi de fier,
Pumnalele, robia ; ca o fanfară-n cer
Văzduhu-n larg tăindu-l.

Ne-apare adevărul ce-alungă infamia,
În ochiul lui Spinoza aprinde iar făclia,
Nădejdea pe-a lui Hobbes frunte ;
Pluteşte... Şi căldură şi linişte revarsă
Pe lumea-ntunecată, de răutate arsă,
Blîndeţea zilei cît un munte.

Cîmpiile de luptă stăteau în noaptea grea ;
Trecu... şi-n urmă-i ziua pulpana şi-o tîra
Peste istorica cruzime,
Deasupra cărei, veacuri, cu tristul ochi profund
Vedeau ale Victoriei aripe cum ascund
Măcelul sub întunecime.

În urmă-i Cezar iarăşi devine om ; Eden
Se-ntinde larg Erebul,[1] pe-un ideal teren ;
Pe mărăcini pun crinii floarea,
Şi firea ce sub moarte stătuse-ncovoiată,
Renaşte — şi aruncă din lemnul mort, speriată,
Cu ramuri verzi spînzurătoarea.

Rotundul nor şi zorii cu blînda lor răcoare,
Şi zborul porumbiţei, şi tot ce alb apare,
Acolo sus urzind magia ;

---

[1] *Erebul* — nume dat în mitologie regiunii întunecoase care acoperă infernul.

În urma lui, în vreme ce fuge spre lumină.
În anticu-ntuneric, fatalitatea-i plină
De iadul ce-și joacă făclia.

Prin haosul de neguri ce fuse lumea veche,
Allah propteşte cotul de-a sfinxului ureche,
În gheena seculară,
În lacul din Gomora, de scîrbă, fumegînd,
Şi prin a răutății pădure luminînd
Ai urii ochi de fiară.

Uscate, cad asemenea moartelor frunzare,
Plecînd, pierind, durere, păcat şi remuşcare,
Şi jalnica perversitate,
Tot jugul vechi, din visuri şi crime făurit,
Nemrod [1], Aaron [3], războiul și tot ce l-a-ntărit,
Grajd și măcel, amestecate !

Cei ce corup, despoaie, dispar, murdară turmă,
Şi falsa strălucire ce piere, fără urmă ;
Taurul de oțel ce zbiară,
Securea și butucul cel fără sațiu, rugul,
Sau învățatul care-și strecoară vicleşugul,
Băț strîmb ce orbul îl doboară !

Şi toți cei ce-ntocmeau, în loc de remuşcare,
Rîs prinților, durerea din lacrime amare,
Lingăi de săbii sîngerate ;
Şi lăudînd sultanul ce stăpînea suflarea,
Ca să-nflorească imnul scoteau slugarnici sarea
Din saci cu capete tăiate !

[1] *Nemrod* — rege fabulos al caldeenilor. Vînător vestit.
[2] *Aaron* — profet, care pentru a satisface dorința poporului evreu de a se închina unui idol, a fabricat vițelul de aur.

Nelegiuiri și crime, a coifurilor pene,
Dispar precum tiranii şi căile viclene.
Rege Belial [1], Dagon [2] ministru,
Mărăcinișul, spinul, pe drumul pustiit
Şi lumea grea de vicii cînd omu-a auzit
Un zbierăt de berbec sinistru.

Vezi clocotul de duhuri astrale ce lucesc,
Vezi monstrul și eroul deodată că sfîrşesc,
Atei, auguri se şterg in ceață,
Cuceritorul piere cum piere-un paria
Şi vezi cum se ridică încet Beccaria [3]
Cînd Dracon [4] s-a schimbat la față.

Vezi mielul lepădat de dragonul fabulos,
Maria, feciorelnic cu ochi albaştri-n jos ;
Ieşind din Venus prostituată,
Blestemul se preface în psalm fierbinte, pur,
Imnul își face aripi din marea de azur,
Din huiduială sfîșiată.

Salvat e totul ; îmbălsămata primăvară.
Şi Rău-n prăbușire și Binele ce zboară
Urcînd pe fermecate punți ;
Frumosul glob ce urcă, curiosul car ce trece ;
Din bezne, Empedocle [5] cu ochii îi petrece
Şi Prometeu din vîrf de munți !

[1] *Belial* — una din numirile date diavolului.
[2] *Dagon* — idolul filistinilor.
[3] *Beccaria (Cesar de)* — filozof și criminalist italian (1738—1794).
[4] *Dracon* — legislator atenian (secolul al VII-lea î.e.n.). A luptat contra asupririi poporului de către aristocrația vremii.
[5] *Empedocle* — filozof grec om politic, legislator, poet, doctor. (A trăit în secolul al V-lea î.e.n.).

În peștera în care oroarea stă chircită
Se face zi. Sfîrșește o lume decrepită,
Larvă cu pleoapa cenușie,
Zăcînd, privind cum cerul de zgură-ncet pălește,
Prin buze, lasă sfera ce zboară vulturește
Pe-un larg suspin de agonie.

Corabia plutindă pe-nalta cale dreaptă.
Urcușului albastru-i sui întîia treaptă ;
Ieșind din antica ruină,
Din apăsarea sumbră, spre slăvi, e viitorul ;
Destinul se-mplinește cînd omul își ia zborul
Din umbră, cu-ancora-n lumină.

Corabia-mplinește acum căsătoria,
Unind umana speță în spirit cu tăria ;
Spre tot ce-i nepătruns se-avîntă ;
Este elanul vast al progresului spre cer ;
În idealul antic, în marele mister
Intră realitatea sfîntă.

Pas după pas îl poartă în lumi nelimitate ;
E bucurie ; pace ; și e umanitate.
Și un fantastic zbor a născocit.
Uzurpatorul sacru, învingătorul, trece.
Și zi de zi respinge în infinitul rece
Punctul de unde omul a pornit.

Arînd abisul, brazde deschide străbătînd
Pe unde se loviră orcanele urlînd,
Cu șuieratul certăreț ;
El leagă snop de aur unirea în azur,
Și fecundînd misterul cerescului contur
E plugul norilor, măreț.

El viața omenească pe-acolo germină,
Pe unde domnul numai amurguri semănă
Și seceră doar aurore ;
Sub zborul lui aude seninul cum despică,
Cum freamătă popoare, cum cresc și se ridică
Spice imense și sonore !

O navă care-n treacăt preface prin magie
Terestrul strigăt, cîntec curat de bucurie,
Întinerind bătrîne rase ;
Orînduirea calea firească o arată,
Atît azur în oameni turnînd, încît să poată
Frontierele să fie scoase !

Din cer făcu cetate, să poată omenirea
Cu gîndul să cuprindă, întreagă, toată firea,
Și frînse reguli vechi. de iască ;
Coboară munți și turnuri ce năzuiesc spre stele ;
Popoarele legate de glod, la umblet grele.
Le dă rotire vulturească.

Divinitatea-n cale o sarcină i-a pus ;
O unică națiune alcătuind-o, sus.
Întîia, ultima să vină,
Avîntu-n strălucire să-l plimbe, neoprit,
Și să planeze beată în spațiul nesfîrșit
De libertate și lumină.

În romînește de
RADU BOUREANU

CÎNTECELE STRĂZILOR ȘI ALE PĂDURILOR

1865

RĂZBOIUL

1865

De șase mii de ani războiul
Încîntă neamuri bătăioase,
Și Dumnezeu mai pierde vremea
Să facă stele, flori frumoase!

În van dau sfaturi cerul, crinii,
Și cuibul cald primăvăratic,
Nu, n-a scăzut vreo nebunie
În omul pururi crunt, sălbatic.

Vărsări de sînge și victorii
Sînt rîvna noastră cea mai-naltă ;
În urma tobei, gloata neagră
Ca turma după clopot saltă.

Sub steagul gloriei s-adună
Și după carele izbînzii
Puhoiul mamelor orbite
Și bieții lor copii, plăpînzii.

Sălbatică ni-i bucuria ;
Zburăm la moarte cu-ncîntare ;
Ne place să simțim în gură
Coclind salivă de fanfare.

Oțelul fulgeră : noi, palizi,
Țintim în frați, din carabine,
Și ne dezlănțuim siniștri
Prin fum de tun. Și pentru cine ?

De dragul unor-nalte fețe
Ce, după-a voastră-ngropăciune,
Și-or face schimb de politețe,
Cînd putreziți în gropi comune

Și-n vreme ce, pe cîmpul groaznic,
Șacali și corbi mai dau tîrcoale
Lingînd scîrboși, vreo rămășiță
Pe oasele de carne goale !

Nu-i neam să-ngăduie pe altul
De el alături să trăiască :
Și ni se suflă îndîrjire
În vrajba noastră cea prostească.

„Un rus e ! Dă-i la mir, împușcă-l !
Slovac e ! gîtuie-l, dușmanul !"
Și pe dreptate. Omul ăsta
Nu-l poartă, alb, ca noi, sumanul !

Pe cestălalt îl stingi din lume
Și pleci cu cugetul senin,
El e făptașul unei crime :
Născut e dincolo de Rin.

Rosbach ! Waterloo ! Răzbunare !
Buimac de vorbe ce fac larmă
Își pierde omul picul minții,
În planuri ce ucid și darmă.

...Și s-ar putea visa sub ramuri,
Bea apă din fîntîni curate,
Iubi, ruga-n genunchi în umbră —
Mai dulce-i să sugrumi un frate.

E un măcel, o ciopîrțire,
Prin munți și văi o goană crudă :
Își întețește groaza caii
Izbind cu pumnii-n coama udă.

Și zorii iată, rîd pe țarini !
...O, da, mă mir, cum pot să fie
Mîini ce mai-naltă arma cruntă —
Cînd a cîntat o ciocîrlie !

În romînește de
A. TOMA

ÎN VIN E ADEVĂRUL

Jean Sévère băuse-n lege.
O, Surena ! Loc ceresc,
Unde vinul bun și rece
Curmă grijile, firesc !

Faunii de-odinioară
Pîntecul i-ar fi slăvit
Și, sub vițele din vară,
Rîsul gros i-ar fi cinstit.

Cîte spune lîng-o toartă !
Ba, cînd rîde-n hohot clar,
Către el mesenii-și poartă
Gîndul, ca pe un pahar.

Printre mii de lucruri care
Se tot spun cînd cînți și bei
Și cînd trec pe sub frunzare
Fetișcane cu flăcăi,

Se vorbi de lupte grele ;
Două neamuri, prin cișlegi,
Sfîrtecate-s de ghiulele ;
Cei doi regi rămîn întregi.

Cred cei doi monarhi (vezi bine,
Toată buba e aici)
Că-s mari statele vecine
Și că ale lor sînt mici.

Iar popoarele, de treabă,
Au și cugetu-mpăcat
Cînd betegilor, în grabă,
Un palat li s-a-nălțat.

Regii fac, după ispravă,
Și-un spital pentru pîrliți,
Unde-or șchiopăta, cu slavă,
Cei cu lauri răsplătiți.

Noi ne minunăm ; dar ura
Crește-n cel ce ne vorbea.
Jean Sévère deschise gura
Și ne spuse, cam așa :

„Oamenii își plîng necazul.
Pașii nu prea ne duc drept,
Sînt beat turtă, e deci cazul
Să vorbesc ca un deștept.

Gînditorul află, după
Băutură, cuget clar ;
Înțeleptul își destupă
Mintea, cînd bea un pahar.

Dacă-n loc de două-armate
Generalii — doar ei doi —
S-ar lupta și s-ar tot bate,
Ar fi mai curînd eroi.

Ce mi-s laudele care
Îi învăluie-ntr-un nor,
Ori c-avem două picioare,
De-mi iau regii un picior ?

N-au ajuns ei să mă ştie,
De socot că-mi ţin de frig
Rănile din bătălie,
Care le aduc cîştig.

Mă lipsesc şi de portaluri
Ca la Flêche sau la Saint-Cyr ?
Primăvara ţese şaluri
Verzi, dar nu simt mulţumiri

Cînd văd craca-mbujorată
De zori vii ce mă trezesc,
Şi îmi spun : Mai ştii, că poate
Un picior din ea-mi croiesc !

Invalidul mîndru-ndură
Lipsa unui braţ tăiat ;
Dar eu nu simt nici o ură
Că mă ştiu nevătămat.

Să te-mpungă sabia vajnic
Sau, cît ai clipi, să piei
Sub copite, zău, e straşnic :
Dar mai bine e să bei.

Drag ţi-e să alergi prin lume,
Nu să mori prin vreun dudău !
Nasul rupt e o minune !
Nici cu nasu-ntreg nu-i rău.

Decorat de-un foarte mare
Rege, eu în slăvi mă sui.
Sînt schilod — dar văd că are
Mersul zdravăn dumnealui.

Ciung, m-aş însura, amice,
Insă draga mi-o ascult
Cum, privind spre alţii, zice :
Mi-ar plăcea, întreg, mai mult !

Indoiala e firească :
Nu sînt mîndru nici un pic
După-o faptă vitejească
Dacă nu-s bun de nimic.

C-un picior de lemn, nu-i bine ;
Greu e la război să pleci ;
Toată gloria, după mine,
Glorie-i să fim întregi.

Sprijinit de zid se-arată,
Cel beteag ; ehe ! copii,
E o treabă minunată
Doi pantofi să poţi toci !

Mi-ar plăcea ca prinţul, care
Vrea cu el să ne mîndrim,
Să cuprindă-o ţară mare,
Fără ca noi să chiorim.

O vorbire-aşa vioaie
Dovedeşte lămurit
Că nici limba mai greoaie
Nu te face mărginit".

Jean Sévère aşa grăit-a
Şi în inimă avea
Adevărul, iar cinstita
Zeamă-n cupa-i aburea.

Vinul i-a dat cutezanța
Ce ne pune duh pe limbă !
Căci Silen cu Sancho Pança
Uneori asinii-și schimbă.

În romînește de
VLADIMIR COLIN

ANIVERSAREA LUI 14 IULIE ÎN PĂDURE

O, cît de vesel este azi
Stejaru-nalt, cu crengi vînjoase,
Ce tainic ține pe grumaz
Pădurea cea întunecoasă !

Ca-n clipa unei mari izbînzi
Tresaltă civicul copac [1] ;
Așterne-n faldurii profunzi
Mari umbre care se desfac.

De unde-această bucurie,
De freamătă atîta, oare,
Și verii dă cu dărnicie
O și mai mîndră dezmierdare ?

E paisprezece iulie — zi
In care-odată, pe pămînt,
Și libertatea se trezi
În mii de tunete rîzînd.

Poporul meu, cum horcăia
Trecutul — negru hoț de mare !
Parisu-atunci își gîtuia
Bastilia ucigătoare.

---

[1] *Civicul copac* — la romani, din frunzele de stejar se făceau „coroane civice", cu care se încununau cei care salvau viața unui cetățean.

Atuncea un decret gonea
A nopții beznă grea din Franța
Și zarea se ilumina
Spre partea unde e speranța.

Stejarul știe-acele clipe
Cînd îl prădam de rămurele.
Mîndru-ntindea albe aripe
Umanul suflet înspre stele...

Căci vechiul, galicul stejar,
Urăște noaptea, sihăstria,
Și alte legi nu-și știe, doar
Decît să-și crească măreția.

E grec stejarul, e roman,
Se-nalță coama-i aspră, deasă,
Deasupra genului uman,
Într-o lumină glorioasă.

Bunic în codrul secular,
Viața lui a fost bogată ;
E Mîine în al său frunzar
Și-n rădăcini e Altădată.

Vibrează pînă-n vîrf la toate :
La ploi, la vînturi și la soare ;
Cum fără păsări el nu poate,
Iubește libere popoare.

E ziua lui. E mulțumit.
E marea lui aniversare.
Parisul gîfîia grăbit
Sub o lumină orbitoare.

Băteau și tobele-n neștire...
Zi populară, bucurie,
In care-un cîntec de iubire
Ieșea din strigăt de mînie.

Stejaru-și zbate coama toată,
Și-n umbra-i de gigant sever,
Trecut și viitor deodată
Își împreună-al lor mister.

Eclipsa ce-i, el nu cunoaște,
Bătrînu-acesta visător.
El știe că tot ce se naște,
Și germen mut, și vînt sonor,

Și cuibu-n fericiri bogat,
Și macii prin ruini ieșiți,
E un cuvînt de-onoare dat
De Fire, celor obidiți.

El știe, veșnic liniștit,
Măreț, senin, surîzător,
Că un popor e-un răsărit
Și astrul e nemuritor.

Salută cînd trec prin poiană,
Bătrînul arbore rotat,
Și-n codrul fără de prihană
Ce cîntă de toți venerat,

Mii de culori împrăștiind
Lîngă stejar, în haină nouă,
Mii floricele ies pe rînd
Și se răsfrîng în stropi de rouă.

Ai aurorei maci în floare
Işi varsă cupa fermecată ;
Își pune crinul pietre rare,
Iar roza parcă-i decoltată.

Şi cimbrul a-nflorit ca-n vis,
O violetă se dezmiardă,
Tămîia urcă din iris,
Garoafa pare o cocardă.

Omizilor de catifea
Iasmia-ntinde ibricele.
Arumu-şi spune dragostea,
Iar roiba, luptele ei grele.

Un vrăbioi cam năzdrăvan,
Ce o mahonie răsfaţă,
Pune-un refren republican
In melodia lui glumeaţă.

La drum, măceşii rîd sonor,
Prin rîpi — tufişuri, mărăcine,
Işi ţin în mîini buchetul lor ;
Văzduhu-i plin de voci divine.

Şi-această lume-ncîntătoare,
Sub darnic cer de peruzea,
Striga voioasă, zîmbitoare :
„Bunicule, e ziua ta !"

In romîneşte de
DEMOSTENE BOTEZ

ANUL CUMPLIT

1872

PORNESC SĂ SCRIU...

Pornesc să scriu povestea acelui an cumplit
Şi iată-mă că şovăi, pe masă povîrnit.
Da, oare să continui ? Dar se cuvine oare ?
O, doliu ! O, Franţă ! Să vezi o stea cum moare !
Simt al ruşinii groaznic suiş ! Amară teamă !
O pacoste se-abate, cînd alta se destramă.
Dar, fie. Să continui. Istoria o cere.
Sînt martor în procesul acestui veac ce piere.

In romîneşte de
PETRE SOLOMON

MORȚII NOȘTRI

Ei zac pe-un cîmp pustiu și înfricoșător.
O baltă grea de sînge a curs în jurul lor ;
Prădalnici vulturi rup din pîntece scobite,
Și leșuri reci pe iarbă grămădite,
Sălbatic se-nnegresc, sucite-n zeci de forme,
Ca arborii căzuți sub fulgere enorme.
Si țestele, în lut, ca oarba piatră sînt.
Le-acoperă zăpezi cu albul lor vesmînt.
Dar mîna aspră, grea, crispată, ca de iască,
Vrea încă pe dușman cu spada să-l gonească.
Azi ochiul lor e mort, și mort le e cuvîntul.
Pe nemișcarea lor trec nopțile, de-a rîndul.
Ei au mai multe răni pe mîini, pe piept, pe față,
Decît cei schingiuiți și biciuiți în piață.
Sub ei cresc larve, viermi, oștiri nenumărate ;
Și ei au și intrat în humă, jumătate,
Ca vasul ce-n ocean încet s-a scufundat.
Și oasele, albind pămîntu-nsîngerat,
Par oasele cu care vorbea Ezechiel [1].
Și-s pretutindeni răni : de schije de oțel,
Și găuri largi de lănci, spintecături de spade.
Un vînt ghețos, prelung, pe-aceste liniști cade.
Sînt goi și-nsîngerați, sub cerul greu de ploi.
O, voi, morți pentru țară, aș vrea să mor ca voi !

În romînește de
MIHU DRAGOMIR

[1] *Ezechiel* — unul din profeții poporului evreu (secolul al VI-lea î.e.n.).

PRIZONIERA TRECE...

Prizoniera trece. Rănită, cu pași grei.
Ce mărturie-i scrisă adînc pe fruntea ei ?
Insultele curg ploaie. O fiară-n lanțuri pare.
O vezi ca printr-un nour de uri necruțătoare.
Cătați in umbră vina-i ! În strigătele-n cor,
În fumul greu ce-neacă Parisu-ngrozitor.
N-o știe nimeni vina ; ea însăși oare-o simte ?
Ce-i pentru om o crimă, problemă-i pentru minte.
Da : foamea, o povață, ori un tîlhar sadea,
Pe care, din iubire, supusă l-ar urma,
Prăvale o ființă mai slabă din natură,
Planu-nclinat și negru ce-i spunem aventură,
Străvechile instincte, apoi fatalul vînt
Ce-acum o împinge-n mlaștini ca-n gură de mormînt.
Pădurea întunecată ce crește, ucigașe,
În luptele civile din marile orașe...
Îți spui : „Să umblu-n zdrențe ? Să nu mănînc și eu ?
Să aibă alții totul și eu nimic, mereu ?“
Aici e rădăcina : să n-ai în casă-o pîine,
Atîta — și te face teribil de-azi pe mîine.
Ea trece. Fără milă e lumea : stol de corbi.
Triumful și pedeapsa te fac adesea orb.
Ce ai în față ? Numai izbînzi fără hotare.
Ea tace-nsîngerată, Versailles e-n sărbătoare.
Își ride trecătorul ; o urmăresc copii,
Cu țipătul ce-n noapte doar zorii-l pot zvîrli.
Tăcerea-i face spume amare-n colțul gurii :
Surzenia de piatră sălbatică, a urii !
Și soarele, cu silă, îl vede-acum închis,
Un fel de groază-i trece prin ochiul larg deschis.

De pe alei umbrite, vin legănat acele
Femei cu-obrazul-floare în primăveri cu stele,
Ce merg, fermecătoare, cu cîte un amant,
Sub braț trecîndu-i mîna sclipind de-un diamant.
„Au prins-o !“ — „Ticăloasa“, spun ele bucuroase,
Și, ușurel, cu vîrful umbrelei de mătase,
— Călăi rîzînd de monstrul cel negru — nemilos,
Îi zgîndăresc în rană c-un zîmbet veninos.
Eu plîng nefericita și le condamn pe ele :
Lupoaica e-ncolțită de trîndave cățele !

În romînește de
VERONICA PORUMBACU

PE-O BARICADĂ

Pe-o baricadă, printre pietroaie-nsîngerate
De crimă — și de-un sînge nevinovat spălate —
Cu oameni laolaltă fu prins un băiețel.
„Și tu ești dintre-aceia ?“ — „Și noi“, răspunse el.
„Ei — zise ofițerul — atunci să-aștepți la rînd
Să te-mpușcăm.“ Băiatul văzu străfulgerînd
Și bunii lui prieteni căzînd pe neașteptate.
Îl întrebă copilul pe comandant : „Se poate
Să duc întîi acasă ceasornicul, la mama ?“
„Tu vrei să fugi“ — „Ne-ntoarcem“ — îi cam apucă teama
Pe derbedei : „Și unde stai tu ?“ — „La puț, colea,
Și mă întorc pe urmă, îndată, veți vedea.“
— „Hai du-te !“ Și copilul plecă — truc grosolan —
Și rîseră soldații și domnul căpitan
Amestecînd cu rîset al morții horcăit.
Dar nu mai rîse nimeni. Copilu-ngălbenit,
Ca Viala [1] de mîndru, reapăru deodată.
La zid veni el singur și spuse tare : „Iată !“

Îi fu rușine morții... copilul fu iertat.

Copile, în vîrtejul ce trece ca turbat,
Amestecînd și bine, și rău, eroi și fiare,
Eu nu știu ce te-mpinge în lupta asta mare,

---

[1] *Joseph Viala* — copil erou al revoluției. In 1793 a tăiat cablurile pontoanelor care ar fi permis regaliștilor să treacă rîul Durance.

Dar ştiu că al tău suflet sublim e şi deschis.
Tu faci, viteaz şi mîndru, prin fundul de abis,
Doi paşi, unul spre mamă şi altul către moarte.
Copilu-i pur, iar omu-i cu remuşcări deşarte ;
De ce-a fost pus să facă, nu-i el cel vinovat.
Copilu-i vajnic, mîndru, şi el a preferat
Vieţii, aurorei, hîrjoanei, fugii, fricii
Şi primăverii — zidul la care-s morţi amicii.
Să simţi pe a ta frunte al gloriei fior.
În Grecia străveche, prieten, Stesichor [1]
Te-ar fi luat să aperi o poartă din Argos,
Şi ţi-ar fi spus Cinegir [2] : „Tu nu eşti mai prejos !"
Şi-ai fi admis în rîndul efebilor, copile.
De Tyrtéeu [3] la Messena, la Teba de Eschile.
Săpa-vor al tău nume în bronzul cel mai fin,
Vei fi din cei spre care, pe-o zi cu cer senin,
Cînd trec lîngă fîntîna cu salcie pletoasă,
O fată care poartă pe umeri, maiestoasă,
Căldarea-n care-adapă ea bivolii greoi,
Pe gînduri se va-ntoarce privind lung înapoi.

În romîneşte de
DEMOSTENE BOTEZ

[1] *Stesichore* — poet grec din Sicilia (secolul al VI-lea î.e.n.).
[2] *Cinegir* — erou grec. S-a distins în luptele navale cu perşii, care au avut loc după bătălia de la Maraton.
[3] *Tyrtée* — poet atenian. Prin versurile lui a susţinut curajul spartanilor în al doilea război din Messena.

CEI CĂZUŢI

Război de Tacit demn, iar de Homer de fel :
Izbînda s-a-ncheiat printr-un cumplit măcel.
Cei mulţumiţi rostesc cuvinte de mînie :
Aud : „Nu-s bucuroşi ? Sfîrşitul să le vie !"
Philinte e cel ce azi pe-Alceste [1] l-a lovit.
Loveşte !
Mii de morţi. Şi-un vaiet n-au rostit.
O grîu, grîu secerat de soartă, prea devreme !
Poporule !
Sînt duşi la zid, printre blesteme.
Luaţi-i. I-au zdrobit potrivnice furtuni.
Bărbatul spre soldat şopteşte : „Rămas bun !"
Femeia spune : „Voi mi-aţi împuşcat bărbatul !
Pe drept sau pe nedrept, nu ştiu, dar răposatul
Cu mine-amarul trai de ani şi ani l-a dus ;
Purtam acelaşi lanţ, şi dacă l-aţi răpus
Pe el, nu pot trăi stingheră mai departe.
Mi l-aţi ucis şi pier. Vă mulţumesc deci, foarte !"
Iar morţii la răscruce se string, mereu mai mulţi.
Plutonul duce-un grup de fete. Le asculţi
Cum cîntă ? Calmul lor mulţimile-nfioară ;
Cu groază cineva întreabă, într-o doară :
„Dar încotro vă duc ?" iar glasu-i sună-ncet.
Răspunde-o fată scurt : „Vor să ne-mpuşte, cred".
Cazarma Lobau [2], crunt, răsună-n jalnic zgomot.
Un tunet a deschis şi-nchis o criptă. Clocot

[1] *Philinte, Alceste* — personaje din comedia *Mizantropul* de Molière, primul e tipul omului îngăduitor din lipsă de principii, celălalt e al omului onest, neîngăduitor cu societatea coruptă a vremii sale.
[2] *Lobau* — cazarmă din Paris. Aici au fost masacraţi în masă comunarzii de către trupele de la Versailles.

E-acolo unde-atîţi bărbaţi sînt împuşcaţi,
Nu plîng. Ai zice că de moarte nu-s chemaţi,
Că fug, spre-a nu avea cu-o lume rea de a face.
Că-n libertate puşi se cred — şi că le place.
Nu mişcă. Iar la zid se-aşază cot la cot,
Bunicu-ncărunţit cu fragedu-i nepot,
Şi puştiul cel bălai, cînd strigă : „Foc !", zîmbeşte.

Dispreţu-acestui rîs ce multe dovedeşte !
Prăpăstii fără fund, în care zac gheţari !
La viaţă ei nu ţin ; e viaţa, aşadar,
Astfel făcută — încît şi fără ea-i totuna.
Sîntem în miez de mai ; ai vrea acum, în luna
Aceasta, să te-avînţi şi viaţa s-o respiri.
O, fetele-ar fi vrut să strîngă trandafiri ;
Băiatul trebuia la soare să se joace ;
Bătrînul trebuia să se sfîrşească-n pace ;
Toţi ar fi trebuit să fie astăzi plini
De-aromele ce suie-acuma prin grădini,
De cîntece şi flori, de dorul primăverii,
Iar dragostea în toţi ar fi-nflorit, ca merii.
Ei bine-n luna asta-a caldului avînt,
O, groază ! Moartea doar se-naltă din mormînt,
Ea, oarba fără chip, mereu ne-nduplecată...
Vai, jalea le va fi spre Ceruri lung strigată !
Vor plînge, vor chema întregul lor oraş,
Poporul, ce la sîn nu ţine-un ucigaş,
Întreaga Franţă, noi, noi ce privim cu ură
Omoru-nvălmăşit, războiul, fiară sură !
Şi cum se vor tîrî, cu zvîcnet de nebun,
Rugîndu-se de puşti, de săbii şi de tun,
De ziduri încleştaţi, oprind toţi trecătorii,
Fugind înspăimîntaţi, să mai apuce zorii,
C-un strigăt : „Ne ucid ! Iertare ! Ajutor !"
Nu. Iată că-s străin de tot ce-i trecător ;
Privesc în faţă, drept, chiar moartea, cînd le-apare.
Aşa. Şi n-o cinstesc, primind-o cu mirare.

E mult de cînd aveau năluca asta-n gînd
Şi-n inimi, tot demult, săpatu-şi-au mormînt.
Hai, moarte !
Căci cu noi nu mai puteau rămîne.
Şi pleacă. Ce-am făcut de duc un trai de cîne ?
Ne-am dat pe faţă ! O, ce sîntem, cît de reci,
De vreme ce pe toţi ne pot lăsa, pe veci,
Fără păreri de rău, sau lacrimi, sau suspine ?
Noi plîngem. Însă ei ştiau demult ce vine.
Miloşii de acum cu ce i-ar încălzi ?
Ce-am făcut pentru ei pînă în astă zi ?
Femeile lor, noi le-am apărat ? Sau poate
Copiilor golaşi le-am împărţit dreptate ?
Ştiu să muncească toţi, cu toţii pot citi ?
Neştiutorii-ajung a se sălbătici.
I-am instruit cumva, cu dragoste de mame ?
Şi nu le-a mai fost frig, şi nu le-a mai fost foame ?
De aceea v-au pus foc la mîndre Tuilleries.
Şi pentru-aceştia toţi, eu, unul, voi vorbi,
Spunînd, fără-a căuta cuvinte sunătoare :
Mai mult ca un palat un prunc ucis mă doare.
Iată de ce, murind, sînt ei atît de mari,
De ce nu se mai plîng, de ce sînt mîndri, tari,
Surîzători şi reci, privind cumplit sub pleoape,
Şi pentru ce-au murit cu bucurie-aproape.
Să chibzuim. Toţi cei pe care-i osîndiţi
N-au deznădejdi, fiind de bucurii lipsiţi.
Iar soarta, una ni-i. Aşa-i a lumii fire.
Nu-i fericire jos ? E sus nenorocire !
Să-i facem pe sărmani să mai iubească, vai !
Viaţa ; căci altfel nu-i echilibru. Trai
Curat şi drept, legi tari, moravuri cumpănite —
Sînt toate bune cînd săracul mulţumit e.
Misterul unei nopţi e lămurit de-o stea.
În inimi de mulţimi acum puteţi vedea.
Şi sfinxul este gol, deşi mai are mască.
Acelui ce-ar dori în fine s-o cunoască,

Problema cea mai grea fereastra și-a deschis
Și-a revărsat văpăi din marele abis.
Să ne gîndim acum, cînd giulgiul îi ascunde,
Și să-nțelegem. Spun — și ce-ați putea
răspunde ? —
Că lumea nu-i la larg cu toți acești strigoi,
Că rîsul lor cumplit răsună printre noi,
Și că vom tremura cît fi-va să mai moară
Și alții, ca aceștia, cu inima ușoară.

În romînește de
VLADIMIR COLIN

PROCESUL REVOLUȚIEI

O, juzi, deschideți iară — tot căutînd soluții —
Procesul nemiloasei, barbarei Revoluții,
Ce-a mers pînă-ntr-acolo cu-a ei ferocitate,
Încît să nimicească și bufnițele toate,
Iar șlehtele popimii — pe vraci, derviși, fachiri —
Le-a scărmănat în lege ; și numai din priviri
Pe iezuiți îi puse pe goană, dintr-o dat' ;
Și-n voi se-aprinde ura.
De-acum, e-adevărat,
Așa-zisul om-rege, om-zeu, cu-obraz spectral,
Fantomele-arțăgoase și-atiți vampiri papali
Dispar ; și-un vînt se-abate pe fruntea lor în
friguri.
Și voi, voi, tribunalul, v-ați indignat desigur !
Ce doliu ! Mări de lacrimi ! Nocturnu-ospăț s-a
dus !
Ce de-agonii ! Din lume tenebrele-au apus.
Se face zi, vi-e teamă ! Cad liliecii-orbiți,
Iar dihorii aleargă și țipă-nnebuniți.
Și viermii-și pierd splendoarea ; hei, plînge
vulpea, oare ?
Și fiarele ce seara ieșeau la vînătoare,
Azi, în amurg, simt cursa cum li se strînge-n
spate ;
De-a lupilor durere un codru-ntreg se zbate.
Fantomele gonite nici nu știu und' să apuce.
De-o crește tot mai mare lumina ce străluce

Şi va goni şi corbul şi uliul de-unde sînt,
Vampirul o să moară de foame în mormînt.
Căci umbrele pier toate cînd le înhaţă zorii,
O, juzi ! În faţa voastră stau crimele-aurorii !

În romîneşte de
MIHU DRAGOMIR

PAMFLETARII BISERICII

Dispreţuind piticii, vei fi superb în veci,
Popor al meu. O, Franţă, pe Rin, pe munţii reci
Plimbînd cu ochii-un fulger aprins de Prometeu,
Vei învia. înaltă, de sub pămîntul greu !

Te vei ivi ; c-o rază a frunţii tale mari
Zvîrli-vei crunta groază în negri tăi gropari.
Striga-vei : „Libertate ! şi Pace !" Din mormînt
Se vor trezi Eschyle şi Dante lăcrămînd,
Şi sprijiniţi pe lespezi — cu drag şi cu mîndrie
Te vor privi, şi-n tine simţi-vor că învie
Şi ţara lor, pămîntul în care odihnesc.
Vei spune : „Sînt aicea ! alin şi dezrobesc !
Toţi oamenii sînt Omul ! Să nu mai fie rob !"
Veni-vor să te-ajute de pe întregul glob
Atîtea mîini spre tine, o ţară : nu-i năpîrcă,
Nu-i demon să oprească destinu-ţi care urcă ;
N-am încetat nici unul să fim francezi ; aşteaptă
Din partea noastră lumea, o nouă mare faptă ;
Da, încă auzi-vom cătuşele căzînd,
Şi om vedea stejarii măreţi vuind în vînt !

În romîneşte de
EUGEN JEBELEANU

EPILOG

Grăiește VECHEA LUME :
„Preabine. E nevoie. Te-nalță, dar, Talaz !
Nicicind, nu, niciodată, nu ai crescut ca azi.
Dar pentru ce — răspunde — privești cu-atita ură ?
De ce un strigăt scoate vîrteju-ți ca o gură ?
De ce această ploaie, și vuiete, și șoapte,
Și negrul vînt ce suflă în trimbițe de noapte ?
Urlînd, tot suie coama-ți și valurile cresc.
Aici iți e hotarul. Oprește-ți poruncesc !
Străvechea legiuire, bătrînele porunci,
Mizeria și bezna, vechi închisori adinci,
În care poți nădejdea nebună s-o răpui ;
Dreptul ce-l are soțul asupra soației lui,
Ospățul de la care-s goniți dezmoșteniții —
Eresurile lumii, credințe, superstiții —
De astea, nu te-atinge ; acestea-s lucruri sfinte.
Taci, așadar, coboară ! Pe toate — ține minte —
Să țărmurească lumea le-am pus de strajă eu.
Dar ce văd : urli-ntr-una ! Dar ce văd : crești mereu !
Se prăbușește totul sub valul tău de fier :
Bătrînul cod și, iată, vechiul liturghier.
Securea într-o cută din valu-ți a lucit.
De rege nu te-atinge ! o, doamne ! a pierit !
Și-aceşti bărbați preasacri !... îi văd, și nu mai sint.
Stai ! e judecătorul. Stai ! popa e, și-i sfînt.

Din cer îți strigă domnul : «Stai, val îngrozitor !»
Dar ce ! m-acoperi ! Doamne ! o, doamne, ajutor !
Nu mai m-ascultă marea ! m-acoperă cu totul !"
TALAZUL :
„Tu mă credeai furtună și eu, eu sînt potopul."

În romînește de
EUGEN JEBELEANU

ARTA DE A FI BUNIC

1877

IOANA DOARME...

Dulci, ochişorii, mîine şi-i va deschide-abia ;
În somn, mi-a prins un deget, umplînd mînuţa sa ;
Iar eu, citesc, cu grijă ca nimeni s-o deştepte.
Gazeta ce mă-njură dînd sfaturi înţelepte :
La Charenton [1] să-i ducă pe cei ce m-ar citi !
Pe rug să fie arsă, orişice carte-aş scri !
Un ziar invită lumea, cu lacrimi pe pleoape,
Pe străzi să-mi dea cu pietre, de mine ca să scape,
Căci scriu un talmeş-balmeş lugubru, veninos,
În care dracii-n umbră-şi ţes rînjetul scîrbos ;
În altul mă botează : Apostolul Ghehenii ;
Sînt Anticrist, Satană, şi plin de-afurisenii ;

[1] *Charenton,* localitate din regiunea pariziană, cunoscută pentru ospiciile sale de nebuni.

Să mă-ntîlnească-n codru, nici unul nu ar vrea ;
Un ins îmi dă cucută ; un altu-mi zice : Bea !
Am omorît ostateci ; am dat jos Luvrul poate ;
Făgăduiesc mulțimii noi împărțeli netoate ;
Parisu-n flăcări, fruntea-mi roșește, de borfaș ;
Sînt cel care ațîță, dînd foc ; sînt ucigaș ;
Dar aș fi fost, desigur, mult mai puțin sinistru,
Dacă-mpăratul poate ar fi făcut ministru
Pe-otrăvitorul public ce sînt și asasin !
Așa i-aud cum țipă în jurul meu, hain,
Și numele mi-l strigă și-l scuipă, plini de ură ;
Copilul doarme însă și-n visul care-l fură,
Bunicule, îmi zice ; fii bun și iertător !
Și cu minuța-i, mîna mi-o strînge, binișor !

In romînește de
LAZĂR ILIESCU

IOANA LA-NTUNERIC E PUSĂ ȘI LA POST...

Ioana la-ntuneric e pusă și la post
Căci nu știu ce făcuse. Iar eu, fără de rost
M-am dus să văd proscrisa cum sta la cotineață
Și-i strecurai, în umbră, borcanul cu dulceață.
Nelegiuire mare. Toți dimprejurul meu
Ce stau veghind la paza moralei tot mereu
S-au încruntat, cînd Ioana îmi spuse fără preget :
— N-am să mai vîr de-acuma în nasu-mi nici un deget ;
Nici n-am să-ndemn pisicul să zgîrie-altă dată —
Ce-au mai țipat ! — Ea știe cît e de alintată
De dumneata. Te știe cît ești de slab și moale !
Cînd lumea-i supărată pe ea, cum rîzi matale !
Nu merge-n felul ăsta. Mereu și pururi, iară,
Te-amesteci. Ca s-o creștem așa, e o povară.
N-ascultă de nimica. — Am înțeles că-s țapul
Ispășitor și pașnic, îmi înclinai deci capul
Zicînd : — Nu am nimica să vă răspund. Așa-i !
Popoarele cu-asemeni îngăduințe, vai,
Sortite sînt pieirii. O știe orișicine.
Puneți-mă de-aceea la post, ah ! și pe mine.
— Ai să fii pus ! — Ioana din colțu-ntunecat
Șopti, venind aproape, cu glas catifelat.
'Nălțîndu-și ochii galeși și dulci, plini de viață :
— Bunicule, n-ai grijă ! Am să-ți aduc dulceață !

In romînește de
LAZĂR ILIESCU

LAUS PUERO [1]

(Fragment)

IX

Copilul parcă-n vraja-i mă ţine. N-am ce face !
Doar nevinovăţie în jurul meu îmi place ;
Copilu-i aur ! Omul e însă plumb şi-aramă
Îmi este drag Astyanax [2] şi-ntreb de bună seamă
Pe Hector : Te-ai jertfit tu destul la Troia oare ?
Un cer senin sînt. Totuşi port şi vreo fulgerare.
Flux şi reflux la mine sînt zîmbet şi mînii
Nu ştiu de nimeni, fie că gura-mi ar zîmbi
Sau, ca un tunet, glasu-mi în spaţiu se cufundă.
Un suflet am cu aştrii pe bolta lui profundă.
În inimă, hotare nu am şi nu-mi ştiu nici
Vrun loc să nu vibreze de dragul celor mici
Şi al celor slabi ce sprijin cerşesc în sărăcie.
De sînt nebun, mi-e locul printre nebuni şi mie.
Nu pot răbda ca raza pornind din cer acum
Spre oameni, să se-oprească la jumătate drum.
Nu-mi place adevărul să mi-l măsor cu cotul.
Vreau steaua cum se vede şi rîsul sincer, totul.

[1] *Laus puero* — laudă copilului.
[2] *Astyanax*, fiu al lui Hector şi al Andromacăi. Homer şi Virgiliu povestesc că grecii l-ar fi aruncat de pe zidurile Troiei, de teamă să nu fie mai tîrziu răzbunătorul poporului troian. După altă versiune, adoptată şi de Racine (în tragedia sa *Andromaca* (1667), Astyanax ar fi fost dus în captivitate dimpreună cu mama sa, Andromaca, la curtea lui Pyrrhus, regele Epirului.

Bătrîn, vă văd cum treceţi. Dar, trist sau zîmbitor
Sînt veacul ce domină momentul trecător.
Orice-ţi găsi de lucru, ce poate îmi cuvine
Şi e şi pe măsura unui bunic ca mine,
Vi-l fac, chiar dacă unii-l cred bun, iar alţii nu !
M-au luat biruitorii cu ei, de mult. Şi-acu
Mă-năbuş. Biruinţa, cît e de nemiloasă !
Cum am fugit ! O stîncă, o plajă nisipoasă
Blînd mă primiră. Moartea mă-ntîmpină : —
Proscris.
Bine-ai venit ! Şi-un zîmbet văzui lucind deschis.
În mine-n conştiinţa ce-şi trimitea solia.
De-atunci iubesc copiii, iubind copilăria
Cu tot ce are într-însa mai bun decît am eu.
Copilul e iubire şi-ncredere mereu
Şi-i singura fiinţă-n viaţa sumbră, care,
Necunoscînd ce-i pizma, e mic şi totuşi mare !

În romîneşte de
LAZĂR ILIESCU

ANII PIERZĂRII

1898

ÎMPĂRATUL LA COMPIÈGNE

Flori multe îl desfată ; cînd de oraş i-e silă,
Saint-Cloud, Biaris,
Compiègne-l-aşteaptă,-l cheamă, cu-azur în bolţi, idilă
Sub cer de vis.
Statui de zei, în juru-i albind, urzesc minuni
În parc întins ;
Tăpşane-n soare : stele, împodobind păuni,
Lucesc aprins !
Priveşte-i chipul josnic, nu-i nici o remuşcare
În ochii stinşi ;
Ce spuneţi, lauri nobili ? Voi, crini, de ce mirare
Sînteţi cuprinşi ?

De ce înmiresmează teiul, cimbrul, mirtul sfînt
Pe-acest gealat ?
De ce april îl rabdă pe acest smălţat pămînt
Redeşteptat ?
Foşnind smerit, chiar crîngul îţi pare-a spune : sire !
Iar nu : „pungaş !"
Stăpînul flori primeşte, ia fără şovăire :
Un toporaş,
Un ghiocel zburdalnic, o viorea plăpîndă —
Pe el îl cer.
În rostul firii tale, n-ai rînduit osîndă,
Înalte Cer ?
E îngăduit să dăuni cumplit, să schingiuieşti
Nemăsurat ;
Mîrşav şi caraghios să fii şi să domneşti
Încoronat ?
Se năruie Parisul de groază ; el desface
Un jurămînt
Şi nici un zvon de-alarmă. Văzduhul doarme-n pace
De vechi mormînt !
Pe boltă nu-i un martor spre stele să rostească :
Luciţi mai stins !
Mireasma-n mai să piară, iar lebăda pornească
În zbor întins !
Nici valul prins de furii nu vuie-n depărtări,
De vînt izbit,
Nici chiparosul nu cade, împresurat de zări
Şi nimicit.
Nici cinstea omenească şi nici dreptatea sfîntă,
Nici legea grea
Un semn nu dau pădurii şi nu se înspăimîntă
Nici spin, nici stea.
Aprilie-l răsfaţă pe el, ce e stăpîn
Prin jaf, omor ;
Şi pe gingaşa nimfă cu trupul gol şi sîn
Fermecător.

Azi, a uitat de crimă, urgie, dezbinare,
Acest călău ;
Că a jurat netrebnic, că dram de cinste n-are
Trecutul său.
Că gheara lui înfiptă, în lege şi popor,
A izbutit
Să-l facă zeu prin crimă : un ticluit omor
Înfăptuit.
Mîrşave slugi, curtenii cu poală de muiere
L-au înălţat.
Că-ntreaga-i josnicie ca o nălucă piere :
Nu-i vinovat !
Ci tămîiat : un idol de beznă, ca o piază
Cu ochi hidoşi,
Atotputernic : tainic, chiar el se minunează.
De atîţi fricoşi !
E uimitor, tu insuţi eşti vierme, biet nemernic —
Şi capul frînt
Al regilor, spre tine se pleacă mai cucernic
Ca spicu-n vînt.
Pe drumul trist al crimei, nu merse în zadar,
Atîţia paşi ;
El a schimbat chiar Roma străbună, în cuibar
De papistaşi !
A frînt al raţiunii avînt, o zi măreaţă
S-a năruit,
Azi Prusia pîndeşte, de gheara hrăpăreaţă
Îl vezi pîndit —
Prin vot tîmp dovedeşte c-al dreptului cuvînt
Se poate lua ;
Că printr-o clică poţi robi, fura : popor, pămînt,
În ţara mea.
Da, pierdem tot. E doliu de pacoste obştească,
Ce trist sfîrşit !
Ar trebui un vaiet din noapte să lovească
Pe-acest bandit.
Ar trebui ca plaiul să fie-nnegurat,
Nefericit,

Zburdalnicul april să fie în smîrcuri cufundat ;
Răstălmăcit !
Ei bine, nu ! Seninul Florar e blînd, nu-i pasă
De-otrava lui.
Întregi sînt : cuibul, creanga ; întreagă-i frunza deasă
A cringului.
În fața lui n-apare osînda, ci răsari
Tu, parc de vis,
Cu crini, răsuri, cu cedri, cu ulmi și cu arțari !
Laș paradis,
Pe el, în sînul firii aprilie-l primește
Zîmbind senin,
Deși nelegiuirea prin dînsul se vădește
În chip deplin.
Destin smintit și mîrșav, din nou ne-ai prins, ne-ai înșelat,
Ne-ai urgisit ;
Atît de goală mască drept mutră niciodat'
Om n-a primit.
Profeții, gînditorii, în spaimă nesfîrșită,
Poeți, martiri,
Se-ntreabă triști : „Și crima să fie acoperită
Cu trandafiri ?"

În romînește de
NICOLAE ANTIM

MIZERIE

Nu dreptul, forța-nvinge : în jur e împilare,
E pretutindeni legea strivită sub picioare.
E pretutindeni foame și chin nemărginit,
O, Franță rușinată, cu chipul trist, sleit.
Mai omenească soartă cer umilite buze
De muncitori, din umbră li se trimit obuze.
Cer răsculații pîine ; răspunsul : guri de tun.

Norod lihnit de foame, cerșind destin mai bun !
Noi Africa o ținem cu nemiloase gheare :
E foamete cumplită-n Oran. Algerul moare...
Trufașă Franță, iată ce rod ai semănat ;
De grîne nici o urmă, doar iarbă de mîncat.
Înnebuniți, arabii cu chipuri îngrozite
Trăiesc în gropi ; într-una, văd o nenorocită
Stînd ghemuită straniu, privirea-n vis adînc.
„Ce faci ?" am întrebat-o. „Nu vezi ce fac, mănînc !"
„Pe foc ai pus o oală,-năuntru fierb bucate ?
În dinți spargi biete oase, le-nghiți nemestecate,
Bolborosind, iar carnea o rozi ; suspini mereu...
De ce ?" Răspunse mama : „Mănînc copilul meu !"

Prea multe declamații, prea multă părtinire,
Prea mare întuneric ; nici zare, nici sclipire,
Că-i suferință multă, mereu ați spus, ați scris
Că-i strigăt pretutindeni, că-i geamăt și abis,
Că plîng înfometații, că gloata-n chinuri piere ;
Și trîmbițați : „Deci totul e doliu și durere !"
Doar doliu și durere e totul ? Vai, greșiți !
Priviți numa-ntr-o parte. Încoace să priviți !

Fiţi drepţi ! Aci, vezi baluri, răsfăţ, plăcere rară,
E lux la Luvru, iarna ; e vis, Compiègne, la vară,
De veţi chema toţi viermii iatacelor crăieşti
Tăgădui-vor oare palate şi caleşti ?
Ospeţe, zaiafeturi ? Aceasta-i sărăcie,
Ori lungă desfătare ? De foame cine ştie ?
Vorbind doar de mizerii, vorbiţi răstălmăcit.
Mulţimilor li-i foame, dar el e ghiftuit.
De el, voi ce veţi spune ? El e bogat, el tace.
Avînd tot ce rîvneşte, făcînd ce vrea, ce-i place.
Dorinţa lui e lege, lirism, trufaş elan :
În elocvenţa voastră ce argument sărman
Putea-va să conteste domneasca-i bunăstare ?
Ori încercaţi să spuneţi că luxul nu-i prea mare,
Argintăria proastă şi nu-ndeajuns de grea
Ca ferecată-n bancă, la adăpost, să stea ?
Da, au caleşti, dar iată, nu-s arătoşi lacheii,
Nici caii nu sînt trupeşi, nu-s galonaţi jocheii,
Că tot ce-i avuţie, ospeţe, musafiri,
Nu-s desfătări aievea, ci biete năluciri.
Dar recunoaşteţi totuşi că-n dezmăţări n-au frînă,
Că sînt atotputernici, au tot ce vor în mînă.
Ei ştiu ce-i fericirea ! Aşa-i ? E minunat
Cu Jupiter să semeni de nimfe-nconjurat ;
Sînt în Olimp, vezi bine — Biaritzul e o treaptă,
Apoi alegi pădurea, iar Fontainebleau ne-aşteaptă
Cu jocuri nesfîrşite, cu dansuri, vînători,
Cu gingaşe crăiţe şi nuri ce dau fiori.
Ce rumeni sînt ciorchinii ! Ce mîndre cavalcade
În crîng, cum ne pătrunde visarea, cum recade
Cu soarele pe plaiuri, pe flori, pe vii, livezi,
Pe eleştee limpezi cu lebăde zăpezi !

In romîneşte de
NICOLAE ANTIM

APRECIERI CRITICE

„Victor Hugo a compus nu numai un mare număr de ode mărețe, dar putem spune că a creat oda modernă ; această odă din care a izgonit falsele podoabe, exclamările pline de răceală, entuziasmul simetric şi în care a introdus, ca într-un tipar sonor, toate tainele inimii, toate visurile imaginaţiei, toate cugetările sublime ale filozofiei..."

Emile Deschamps, *Studii franceze şi străine, 1828.*

„Pentru această generaţie (tinerii din 1830) *Hernani* a fost ce fusese *Cidul* pentru contemporanii lui Corneille. Oricine era tînăr, avîntat, îndrăgostit, poetic a fost simţitor la suflul acestei drame. Frumoasele sale exagerări eroice, castilane, acea mîndră emfază spaniolă, acel grai atît de mîndru şi distant în familiaritatea lui, imaginile cu originalitatea lor stranie, orbitoare, ne aruncau ca într-un extaz, ne îmbătau cu poezia lor ameţitoare. Farmecul dăinuieşte încă pentru cei care au fost atunci captivaţi de el. Desigur, autorul lui *Hernani* a compus piese tot atît de frumoase, poate mai complexe şi mai dramatice decît aceea. Nici una n-a exercitat însă asupra noastră o fascinaţie asemănătoare. Săvîrşea o transformare comparabilă cu cea din vremea Renaşterii. Făcea să circule impetuos o sevă nouă.

Totul încolțea, înmugurea, înflorea în același timp. Florile împrăștiau parfumuri îmbătătoare ; atmosfera amețea mințile ; eram nebuni de lirism și de artă. Părea că se regăsise o mare taină pierdută. Și era adevărat, se regăsise poezia."

Théophile Gautier, *Istoria romantismului,* 1858.

„Fiul tău, Hugo, este unul dintre cele mai mari diamante din cununa gloriei tale. Tribun și poet, el a tunat deasupra lumii asemenea unui uragan, îndemnînd la viață tot ce sufletul omului era mai frumos. El a creat pretutindeni eroi și, prin cărțile sale, nu a creat mai puțini eroi decît tu însăți, atunci cînd tu, Franță, ai pășit în fruntea popoarelor cu steagul libertății în mînă, cu un zîmbet vesel pe fața ta frumoasă, cu speranța victoriei adevărului și a binelui în ochii tăi cinstiți. El a învățat pe toți oamenii să iubească viața, frumusețea, dreptatea și Franța."

Maxim Gorki, *Splendida Franță,* 1906.

„Hugo rămîne pe pozițiile socialismului utopic, respingînd cu oroare ideea luptei de clasă. Dar are dorința sinceră de a pune capăt sărăciei și mizeriei. Dorește fericirea poporului și din omenie și pentru că aceasta este una din condițiile ordinei (...). Socialismul este, pentru Hugo, mai ales o atitudine morală, de milă, de înțelegere față de cei mizeri, o idee generoasă (...). Dacă a rămas credincios pînă la capăt față de elementul generos conținut de socialism, a făcut-o fiindcă era mai mare

poet decît alții, fiindcă cuvintele sonore, el le-a pronunțat atît de tare și atît de bine, încît vorbele au început să trăiască, s-au coborît în luptă și, devenite lozinci, au atras în bătălie pe poetul însuși."

Pierre Albouy, *Victor Hugo, încercare de critică marxistă,* în revista *La Nouvelle critique,* iulie-august 1951.

„Opera lui Hugo e foarte apropiată de sufletul oamenilor sovietici, constructori ai comunismului. Piesele sale, foarte răspîndite în mase, sînt jucate pe scenele multor teatre sovietice.

Aniversarea a o sută cincizeci de ani de la nașterea marelui poet și cetățean, sărbătorită în urma inițiativei Consiliului Mondial al Păcii, e întîmpinată cu un adînc respect de oamenii cinstiți din lumea întreagă. Ei îl venerează pe marele scriitor democrat francez, care a demascat cu bărbăție crimele capitalismului, pe scriitorul militant pentru pace și dreptate socială.

Această măreață aniversare unește, întărește și mai mult forțele progresiste ale omenirii în lupta lor pentru pace, democrație și libertate."

I. Anisimov, *Actualitatea lui Hugo,* revista *Bolșevic,* februarie, 1952.

„Prin întreaga sa operă de romancier, de poet, de dramaturg, de publicist, Victor Hugo afirmă rolul deosebit de activ și eficient al artei în lupta

împotriva reacţiunii. Duşman al artei „pure“, Hugo era convins că arta trebuie să servească tuturor oamenilor (...).

Nu este nimeni, în Uniunea Sovietică, care să nu cunoască şi să nu iubească operele principale ale lui Hugo, în care sînt exprimate în mod strălucit particularităţile naţionale ale literaturii democratice franceze. Cititorul împărtăşeşte emoţia scriitorului faţă de soarta oprimaţilor, indignarea lui împotriva opresorilor şi a călăilor.

Izvorul viu din care Victor Hugo şi-a scos inspiraţia, adică democratismul, patriotismul, umanismul pasionează astăzi milioane de sovietici care au înfăptuit şi îmbogăţesc în fiecare zi idealul de fraternitate şi de fericire la care filozoful a visat şi pentru care a luptat cu atîta bărbăţie.“

M. Cernevici, *Victor Hugo vajnic apărător al cauzelor drepte şi nobile,* în revista *Etudes Soviétiques,* martie 1952.

„Victor Hugo a făcut din Paris ceea ce Parisul este în ochii lumii. Nici nu se putea să fie altfel. Înainte de el, Parisul era un oraş. În acest oraş, erau Notre-Dame şi Luvrul. După Victor Hugo însă au fost Notre-Dame din Paris şi Gavroche, ştrengarul Parisului. Cît despre Luvru, în versurile lui numai, a încetat de a fi un palat pentru a deveni o lume. Cu Victor Hugo, Parisul încetează de a fi reşedinţa curţii pentru a deveni cetatea unui popor (...). Parisul lui Victor Hugo nu este o colecţie de monumente, o serie de cărţi poştale, ci o fiinţă în mişcare, o lume în zămislire ; cartie-

rele, înmuguriri ale veacului revoluţiilor şi răscoalelor, drumurilor de fier, al prefectului Haussmann, al Comunei din Paris.“

L. Aragon, prefaţă la antologia *Avez-vous lu Victor Hugo?* Paris, 1952.

„Victor Hugo a fost un reprezentant eminent al celei mai bune epoci, al epocii progresiste a democraţiei burgheze. A fost un luptător politic pasionat, un mare umanist, un prieten al poporului muncitor, un vajnic apărător al păcii (...).

Masele populare, în ciuda limitelor concepţiilor politice şi sociale ale lui Hugo, salută în el pe scriitorul unor opere bogate în idei, pe marea şi strălucita personalitate (...), pe poetul de geniu, care a anunţat cu entuziasm progresul societăţii, care a zis : «mizeria poate fi nimicită !»“

Georges Congniot : *Cea de-a o sută cincizecea aniversare a lui Victor Hugo,* revista *Cahiers du Communisme,* nr. 2, 1952.

„Hugo îşi însuşeşte toate acordurile şi genurile — epic, elegiac, dramatic şi satiric. Versurile lui sînt cînd izbucniri de fanfare metaforice şi antiteze, cînd modulaţii suave ; cînd zugrăvesc din trăsături largi de penel tablouri imense istorice şi legendare, cînd cizelează în cîteva versuri juvaierul unei gîze (...).

Poetul acesta cu totul excepţional a fost un demiurg a cărui creaţie avea amestec de lavă,

noroi și scorii, dar după liniștirea izbucnirii putem alege aurul și pietrele prețioase, arcadele de marmoră, cupolele de cristal, florile fin cizelate (...). Victor Hugo a rămas întreg în conștiința omenirii progresiste de pretutindeni și în sufletele rănite de revoltă ale adevăraților patrioți, lumea muncitoare a Franței."

Mihail Sadoveanu, *Victor Hugo*,
articol, 26 februarie, 1952.

„(V. Hugo) a lăsat generațiilor viitoare o operă monumentală care, în tot ce are mai bun, se caracterizează printr-o mare iubire de om, printr-o încredere robustă în viitorul omenirii, printr-o pledoarie pasionată pentru dreptul maselor populare la o viață liberă și fericită (...).

Dacă burghezia franceză se teme de Hugo și ar dori să se vorbească cît mai puțin de aniversarea nașterii sale, amintirea marelui scriitor trăiește în schimb vie și nepieritoare în conștiința poporului francez, în conștiința comuniștilor Franței, purtătorii steagului de luptă pentru pace și independență națională, steagul pe care l-a slujit cu cinste Victor Hugo. Și nu numai în conștiința poporului francez, ci și în conștiința tuturor popoarelor trăiește amintirea marelui Hugo, al cărui glas se unește astăzi cu glasul sutelor de milioane de partizani ai păcii si ai progresului."

Mihai Beniuc, *Cuvînt înainte*
la ediția : Victor Hugo, *Versuri*,
E.S.P.L.A., 1953.

„Victor Hugo a fost un artist revoluționar. Revoluție înseamnează însă luptă cu o orînduire mai veche, în scopul instaurării uneia noi, mai dreaptă și mai umană. Pe plan literar și în legătură cu temele sale, Hugo a produs mai întîi o importantă revoluționare a poeziei lirice (...). Viziunea antitetică a lumii este esențialmente revoluționară. Hugo a dat forma poetică a acestei viziuni, în aceeași epocă în care Hegel i-a dat forma ei metafizică, iar Marx și Engels forma ei științifică."

Tudor Vianu, *Probleme de stil și artă literară*, E.S.P.L.A., 1955.

TABLOU BIOBIBLIOGRAFIC

1802 Naşterea lui Victor Hugo în oraşul Besançon din estul Franţei, unde tatăl său, ofiţer, se afla atunci în garnizoană.

1809—1811 Începe studii elementare la Paris, în casa părintească, cu profesori particulari.

1811—1812 Se află la Madrid, pe lîngă tatăl său, general în armata lui Joseph Bonaparte, fratele lui Napoleon I, făcut de acesta rege al Spaniei.

1812—1814 V. Hugo este din nou la Paris unde îşi reia studiile, de data aceasta într-un colegiu particular.

1815—1818 V. Hugo şi fratele său Eugène sînt elevi ai pensionului Cordier-Decotte ; viitorul mare scriitor compune primele sale versuri.

1819—1820 Numele lui V. Hugo începe să fie cunoscut în lumea literelor prin versurile premiate de *Academia Jocurilor Florale* din Toulouse ; le publică în *Conservatorul Literar (Conservateur Littéraire)*, revistă pe care o conduce împreună cu fratele său mai mare Abel (1819—1821).

1822 Publicarea primei culegeri de versuri ale lui V. Hugo : *Ode şi poezii (Odes et poésies diverses)*.
Se căsătoreşte cu prietena lui din copilărie, Adèle Foucher.

1823 Publică romanul *Han d'Islande*.

1823—1824 V. Hugo conduce revista *Muza franceză (La Muse française)*, organ al primului său cenaclu romantic, încă timid în inovaţiile sale.

1825 Călătoreşte prin Elveţia.

1826 Publică romanul *Bug-Jargal* (apărut într-o primă formă în *Conservatorul literar)*. În acelaşi an publică *Ode şi balade (Odes et ballades)*, reeditarea odelor din 1822 cu un adaos de poeme de o inspiraţie nouă, net romantică : baladele (ediţie definitivă a culegerii în 1828).

1827 Drama *Cromwell* şi celebra ei prefaţă, manifest romantic de mare răsunet.

1829 Publică *Orientalele (Les Orientales)*, volum de versuri care inaugurează romantismul pitoresc, exotic. În acelaşi an : *Ultima zi a unui condamnat (Le dernier jour d'un condamné)*, primul protest pe plan literar al lui V. Hugo împotriva pedepsei cu moartea.
Scrie drama *Marion Delorme*, a cărei reprezentare este interzisă de autorităţi.

1830 Drama *Hernani* obţine un strălucit succes, marcînd triumful teatrului romantic în versuri pe scena *Comediei Franceze*.

1831 Publică romanul istoric *Notre-Dame de Paris*.
Apare culegerea de versuri *Frunze de toamnă (Les Feuilles d'automne)* ; *Marion Delorme* este reprezentată la teatrul *De la Porte Saint-Martin*.

1829—1832 Constituirea unui nou cenaclu romantic în jurul lui V. Hugo, în locuinţa lui din *rue Notre-Dame-des-Champs*.

1832 Se reprezintă drama în versuri *Regele petrece (Le Roi s'amuse).*
Victor Hugo se instalează cu familia într-o casă veche din *Place Royale* (azi *Place des Vosges*) în care va locui pînă în 1848. În acel imobil s-a amenajat în zilele noastre Muzeul purtînd numele scriitorului.

1833 Are loc reprezentarea pieselor *Lucreția Borgia (Lucrèce Borgia)* și *Maria Tudor (Marie Tudor)* la teatrul *De la Porte Saint-Martin.*

1834 Povestirea *Claude Gueux,* primă schiță a *Mizerabililor.*

1835 Scrie drama în proză *Angelo, tiranul Padovei, (Angélo, tyran de Padoue)*; publică volumul de versuri *Cîntecele amurgului (Les Chants du crépuscule).*

1837 Publică volumul de versuri *Vocile lăuntrice (Les Voix intérieures).*

1838 Drama în versuri *Ruy Blas* obține un mare succes pe scena *Teatrului Renașterii (Théâtre de la Renaissance).*

1840 Apare volumul de versuri *Luminile și umbrele (Les Rayons et les Ombres).* De acum înainte, atras de acțiunea politică și socială, V. Hugo nu va mai publica poeme vreme de treisprezece ani.

1841 V. Hugo este ales membru al Academiei Franceze.

1842 Apare *Rinul (Le Rhin),* impresii dintr-o călătorie.

1843 Se produce căderea răsunătoare a dramei *Burgravii (Les Burgraves)* la *Comedia Franceză* și survine moartea fiicei sale Léopoldine.

1845 V. Hugo este numit membru al Camerei pairilor.

1848 După revoluția din februarie, care a alungat pe Ludovic-Filip, V. Hugo este ales deputat în Adunarea Națională ; manifestă o atitudine politică oscilatorie între dreapta și stînga. Își pune candidatura la președinția Republicii a II-a, dar nu este ales.

1848—1851 Perioadă de intensă activitate politică. V. Hugo devine reprezentantul stîngii democratice republicane din Camera deputaților ; în discursurile sale denunță uneltirile lui Ludovic-Napoleon Bonaparte, ales președinte al Republicii, care își întărea dictatura personală în vederea restaurării imperiului.

1849 Primul congres internațional al „prietenilor păcii" ; V. Hugo ia parte activă la acest congres.

1851 După lovitura de stat din 2 decembrie, dictatorul Ludovic-Napoleon Bonaparte înscrie pe V. Hugo pe lista proscrișilor. Hugo se refugiază provizoriu la Bruxelles, unde scrie *Istoria unei crime (L'Histoire d'un crime),* relatare a împrejurărilor instaurării dictaturii din Franța. Versiunea aceasta personală a evenimentelor din 1851 nu va fi publicată însă decît în 1877.

1852 Apare la Bruxelles pamfletul lui V. Hugo *Napoleon cel Mic (Napoléon le Petit),* demascare violent-sarcastică a dictatorului.

1852—1855 Silit să părăsească Belgia, scriitorul se instalează lîngă orașul Saint-Hélier din Jersey, una din insulele arhipelagului anglo-normand, posesiune engleză.

1853 Apare la Bruxelles volumul *Pedepsele (Les Châtiments)*, satire la adresa regimului impus Franței de aventurierul Ludovic-Napoleon Bonaparte.
Scriitorul începe să dicteze soției sale memoriile care vor apărea, sub titlul *Viața lui Victor Hugo, povestită de un contemporan (Victor Hugo raconté par un témoin de sa vie)*.

1855—1870 V. Hugo se instalează la Hauteville-House, pe altă insulă a arhipelagului anglo-normand, Guernesey.

1856 Publică la Bruxelles importanta culegere de poeme *Contemplațiile (Les Contemplations)*, cuprinzînd versurile scrise de poet după 1840.

1859 Apare prima parte a ciclului epic *Legenda veacurilor (La Légende des siècles)*.

1862 Apare romanul social *Mizerabilii (Les Misérables)*, care se bucură îndată de un succes mondial.

1864 Scrie și publică *William Shakespeare*, conceput ca o simplă prefață cerută de fiul său, François-Victor, pentru o traducere a operelor dramatice ale marelui scriitor englez; rezultatul a fost o vastă monografie în care și-a exprimat toate convingerile sale literare.

1865 Apare culegerea de versuri optimiste *Cîntecele străzilor și ale pădurilor (Les Chansons des rues et des bois)*.

1866 Publică romanul *Oamenii mării (Les Travailleurs de la mer)*.

1868 Moare Adèle Hugo, soția scriitorului.

1869 Apare romanul *Omul care rîde (L'Homme qui rit)*.

1870 Căderea lui Napoleon al III-lea; sfîrșitul exilului; V. Hugo se înapoiază la Paris.

1871 Este ales deputat al Senei în parlamentul întrunit de Thiers la Bordeaux.
Scriitorul nu aderă la Comuna din Paris, însă protestează energic împotriva înăbușirii în sînge a primului stat proletar și nu încetează, pînă în 1880, să ceară amnistierea comunarzilor.

1872 V. Hugo publică *Fapte și cuvîntări (Actes et Paroles)*, dosar al activității lui politice înainte de exil și în timpul exilului. În același an, apare culegerea *Anul cumplit (L'Année terrible)*, poeme inspirate de înfrîngerea și invazia Franței din 1870—71, precum și de Comuna din Paris.

1874 Apare romanul istoric *Nouăzeci și trei (Quatre vingt-treize)*, inspirat de ideile revoluției și de războaiele împotriva contrarevoluționarilor din vest.

1877 Apare volumul de versuri *Arta de a fi bunic (L'Art d'être grand-père)* și a doua serie din *Legendele veacurilor*; de asemenea, publică *Istoria unei crime*, scrisă în 1851.

1878 Apare volumul de versuri *Suprema milă (La Pitié suprême)*.

1880 Publică volumele de versuri *Asinul (L'Ane)* şi *Religie şi religii (Religion et Religions).*
Se sărbătoreşte la *Comedia Franceză* o jumătate de veac de la premiera dramei *Hernani*, bustul poetului adus pe scenă este încununat cu lauri, în vreme ce actriţa Sarah Bernhardt recită un poem de circumstanţă, compus de François Coppée. De atunci, teatrele din Franţa au păstrat în repertoriul lor pe cele mai bune din operele dramatice ale scriitorului.

1881 Apare culegerea de poeme *Cele patru inspiraţii (Les Quatre vents de l'esprit).*

1882 Publică *Torquemada*, dramă istorică în versuri, scrisă cu douăzeci de ani mai înainte, pentru a denunţa crimele Inchiziţiei spaniole.

1883 Apare seria a treia din *Legenda veacurilor.*

1885 Moartea îi curmă firul vieţii atît de agitate ; i se fac funeralii naţionale ; corpul lui Hugo este depus într-o criptă a Panteonului din Paris.

TEME

1 Denunţarea nedreptăţilor orînduirii capitaliste în versurile lui V. Hugo.

2 Cum dezvăluie V. Hugo în poemele sale chipul moral al oamenilor simpli.

3 Scrierile lui V. Hugo care denunţă pe aventurierul Ludovic-Napoleon Bonaparte şi clica sa.

4 V. Hugo şi Comuna din Paris.

5 V. Hugo şi tirania feudală.

6 V. Hugo, crainic al viitorului luminos care aşteaptă omenirea.

7 Metafora în poezia lui Hugo.

CUPRINS